

รายงานการศึกษาด้านบริบทของพื้นที่และสถานะสังคมเศรษฐกิจของชุมชนชายฝั่ง
จังหวัดสุราษฎร์ธานี: การจัดการพื้นที่หลบภัย กรณีปูม้าในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

**STUDY REPORT ON AREA CONTEXT AND SOCIO-ECONOMIC CONDITIONS OF
COASTAL COMMUNITIES IN SURAT THANI PROVINCE: FISHERIES REFUGIA MANAGEMENT
FOR BLUE SWIMMING CRAB IN SURAT THANI SITE**

Sustainable Development Foundation

In support of

**SEAFDEC/UNEP/GEF/Project on Establishment and
Operation of a Regional System of Fisheries
Refugia in the South China Sea and Gulf of Thailand**

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สนับสนุนโดย

**โครงการ “การจัดตั้งและดำเนินงานระบบ
บริหารจัดการพื้นที่หลบภัยสัตว์น้ำระดับภูมิภาค
ในทะเลจีนใต้และอ่าวไทย”**

First published in Phrasamutchedi, Samut Prakan, Thailand in December 2020 by the SEAFDEC-UNEP-GEF Fisheries Refugia Project, Training Department of the Southeast Asian Fisheries Development Center

Copyright © 2020, SEAFDEC-UNEP-GEF Fisheries *Refugia* Project

This publication may be reproduced in whole or in part and in any form for educational or non-profit purposes without special permission from the copyright holder provided acknowledgement of the source is made. The SEAFDEC-UNEP-GEF Fisheries *Refugia* Project would appreciate receiving a copy of any publication that uses this publication as a source.

No use of this publication may be made for resale or for any other commercial purpose without prior permission in writing from the SEAFDEC Secretary-General at.

Southeast Asian Fisheries Development Center
Training Department
P.O.Box 97, Phrasamutchedi, Samut Prakan, Thailand
Tel: (66) 2 425 6100
Fax: (66) 2 425 6110
<https://fisheries-refugia.org> and
<https://seafdec.or.th>

DISCLAIMER:

The contents of this report do not necessarily reflect the views and policies of the Southeast Asian Fisheries Development Center, the United Nations Environment Programme, and the Global Environment Facility.

For citation purposes this document may be cited as:

SDF/Thailand, 2020. Establishment and Operation of a Regional System of Fisheries Refugia in the South China Sea and Gulf of Thailand, Report of Local Consultation Workshops on Fisheries Refugia Boundary and Management Planning in Trat Site, Southeast Asian Fisheries Development Center, Training Department, Samut Prakan, Thailand; FR/REP/TH30, 64 p

EXECUTIVE SUMMARY

Study on the area context and socio-economic conditions of coastal communities in Surat Thani Province was aimed at preparing the database for evaluation of Thailand/SEAFDEC/UNEP/GEF project on “Establishment and Operation of a Regional System of Fisheries *Refugia* in the South China Sea and Gulf of Thailand”, the concept of which is promoting good governance for sustainable fisheries management based on ecosystem approach with its goal at creating human security in fishery sector in linkage with the Sustainable Development Goals – SDGs Goal 1, 2, 5, and 14. The study was conducted by collecting secondary data from related study reports and documents, as well as in-depth interviews with both male and female fishers. Focus group meetings among fishers of different fishing gears and different economic status were also conducted in the fishing communities that depend on blue swimming crab fisheries which were involved in 7 coastal districts of Surat Thani Province. The study results are summarized as follows:

1. Ban Don Bay is a suitable habitat for a number of marine organisms, owing to its ecosystems of various sand dunes and seagrass beds particularly those of big sand dune called “Koh Sed” which is regarded as the significant shelter and nursery ground for blue swimming crab in the area. In addition, the water qualities, namely, salinity, water temperature, and dissolve oxygen in the Bay are in the optimum conditions for living of aquatic animals including blue swimming crab.

2. There are 74,614 households with the population of 153,675 people living in 27 coastal subdistricts of 7 districts around Ban Don Bay, in which 3,040 small-scale fishing households were recorded. Among those coastal subdistricts, Chaiya is dominant for blue swimming crab fishing.

3. Gill nets and traps for blue swimming crab are the most dominant small-scale fishing gears in Ban Don Bay, followed by the gears for fish and shellfish. In general, each of the most fishers occupies more than 1 type of the gears, fishing upon the occurrence of any fishing resources in the area; most of their fishing grounds are in the coastal seas of 3 nautical miles, particularly in the productive areas around sand dunes. Regarding commercial fishing gears, gill nets are also dominant, followed by beam trawls, pair trawls, otter board trawls, and anchovy purse seines, fishing all year in the offshore fishing grounds.

4. Blue swimming crab is regarded as the principal economic species for small-scale fisheries in Ban Don Bay. In the period of 2015-2016, catch of blue swimming crab was the highest among all the landed aquatic animals in Ban Don Bay, in both quantity and value – 195 tons and 67,09 million baht in a year. Size at catching of blue swimming crab from small-scale fisheries was in the range of 110-140 grams/crab. It was found that fishing pressure has resulted in the decrease of the size at first maturity of blue swimming crab in the area.

5. With regard to economic aspects of fishing households depending on blue swimming crab fisheries in Ban Don Bay, average income is 25,136 baht/month, average expense is 18,882 baht/month, and average household debts are approximately 20,000-50,000 baht. The average incomes and expenses of small-scale blue swimming crab fishing households are higher than those of the general small-scale fishing households in the Bay. In average, crab gill net fishers get more crabs than those of crab traps.

6. There are several measures for fisheries and coastal resources management in Surat Thani Province issued by concerned authorities, e.g., Notification of Ministry of Agriculture and Cooperatives on Prescribing Areas and Periods of Egg-bearing, Spawning, and Larval Rearing of Aquatic Animals in Some Parts of the Fishing Grounds in Prachuap Khiri Khan, Chumphon, and Surat Thani Provinces; Prohibition of Fishing by Crab Traps of below 2.5 inch in Mesh-size; Notification of Surat Thani Provincial Fisheries Committee on Prescribing Fishing Gears, Fishing Methods, and Fishing Areas

Prohibited from Fishing in Some Fishing Grounds, etc. Besides, there are the community-cooperated mechanisms for rehabilitation and conservation of marine and coastal resources, such as the promotion of crab banks, and the research and experiment on mud crab farming.

Recommendations:

1. Fisheries and coastal resources management should be rely on ecosystem-based approach which will be resulted in the balance of economy, social conditions, and fisheries resources. Enhancing the participations of all sectors in the management should be promoted, particularly for the vulnerable and disadvantaged groups, such as female and small-scale fishers, by creating the atmosphere for their cooperating in resource management in their respective areas.

2. Knowledge and innovation should be taken advantage for acceleration of local economy. Community-based research and development should be conducted for the purpose of enhancing the productivity of blue swimming crab in natural water.

3. Database of fisheries should be prepared for fisheries resources management. Monitoring system for blue swimming crab resources should be developed. Specific measures should be defined for conserving the significant habitats of blue swimming crab, and the special approach for blue swimming crab management in Thai Waters should be provided.

4. Legislation along with social measures should be employed to rehabilitate and protect blue swimming crab resources and their ecosystems from irresponsible fishing. In this regard, Koh Sed is considered to be the fisheries *refugia* site for blue swimming crab in Ban Don Bay due to its suitable ecosystems. Establishment of fisheries *refugia* in Koh Sed is to be done on the basis of cooperation among all relevant sectors together with the decision mechanisms of Surat Thani Provincial Fisheries Committee for the purpose of enhancing management efficiency and lessening conflicts in the area.

5. Development schemes should be clearly defined. Alternative careers, harmonize with the traditional way of life of the communities, should be introduced in order to alleviate the natural resources utilization. In this respect, eco-tourism in Ban Don Bay is one of the activities that can lead to the securities of life and resources, as well as to reach the Sustainable Development Goals.

.....

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

รายงานการศึกษาด้านบริบทของพื้นที่ และสถานะสังคมเศรษฐกิจของชุมชนชายฝั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานี การจัดการพื้นที่หลบภัย กรณีปูม้าในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นต่อเศรษฐกิจและสังคมก่อนและหลังการกำหนดมาตรการภายใต้โครงการ “การจัดตั้งและดำเนินงานระบบบริหารจัดการพื้นที่หลบภัยสัตว์น้ำระดับภูมิภาคในทะเลจีนใต้และอ่าวไทย (Establishment and Operation of a Regional System of Fisheries *Refugia* in the South China Sea and Gulf of Thailand)” ซึ่งใช้กรอบแนวคิดการบริหารจัดการประมงที่ยั่งยืนบนฐานระบบนิเวศที่มีธรรมาภิบาล โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความมั่นคงของมนุษย์ในภาคประมง เชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 1, 2, 5 และ 14

การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ รายงานการศึกษา รายงานและเอกสารต่าง ๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการเก็บข้อมูลในพื้นที่โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งชาวประมงผู้หญิงและผู้ชาย การประชุมกลุ่มย่อยชาวประมงที่มีฐานะเศรษฐกิจที่แตกต่างและใช้เครื่องมือประมงที่หลากหลายตามชุมชนประมงที่เป็นพื้นที่เป้าหมาย 7 พื้นที่ และเป็นชุมชนที่การจับประมงปูม้าเป็นหลัก ผลการศึกษาพบว่า

1. อ่าวบ้านดอนมีลักษณะนิเวศที่เหมาะสมในการอยู่อาศัยของสัตว์ทะเล ด้วยมีลักษณะเป็นสันดอนทรายจำนวนมาก โดยสันดอนที่สำคัญมี 11 ดอน อีกทั้งเป็นแหล่งหญ้าทะเลและสาหร่ายที่สำคัญ โดยเฉพาะดอนเสร็จที่พบว่าเป็นบริเวณที่เป็นแหล่งหลบภัยและเลี้ยงตัววัยอ่อนของปูม้าที่สำคัญในพื้นที่ นอกจากนี้ยังพบว่า อุณหภูมิ น้ำทะเล ค่าออกซิเจน และระดับความเค็มน้ำทะเลในอ่าวบ้านดอนอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมีความเหมาะสมต่อการเจริญพันธุ์ของปูม้า

2. ชุมชนประมงตั้งอยู่รอบอ่าวบ้านดอน ใน 7 อำเภอ 27 ตำบล มีจำนวนประชากรเฉพาะตำบลที่มีชุมชนประมงทั้งหมด 153,675 คน หรือจำนวน 74,614 ครัวเรือน มีจำนวนครัวเรือนประมงพื้นบ้านประมาณ 3,040 ครอบครั้ว อำเภอที่มีการทำประมงปูม้ามากที่สุดคือ อำเภอไชยา

3. เครื่องมือประมงที่ใช้จับสัตว์น้ำในอ่าวบ้านดอน พบว่า เป็นเครื่องมือประมงปูม้ามากที่สุด คือ อวนลอยปู อวนจมปู ลอบปู รองลงมาคือปลา และหอย แต่ส่วนใหญ่มีเครื่องมือประมงมากกว่า 1 ชนิด ทำประมงตามฤดูกาล สัตว์น้ำ แหล่งทำประมงอยู่เขตทะเลชายฝั่ง 3 ไมล์ทะเล โดยเฉพาะบริเวณดอนต่าง ๆ ซึ่งมีความหลากหลายและชุกชุมของสัตว์น้ำ ส่วนเครื่องมือประมงพาณิชย์ที่มีมากที่สุดคือ อวนติดตา รองลงมาเป็นเครื่องมือประมงที่ประสิทธิภาพได้แก่ อวนลากคานถ่าง อวนลากคู่ อวนลากแผ่นตะเฒ่ และอวนล้อมจับปลากะตัก โดยเครื่องมือเหล่านี้ติดสัตว์น้ำหลายชนิด และทำประมงได้ทั้งปี เนื่องจากทำประมงนอกเขตทะเลชายฝั่ง

4. ปูม้าเป็นสัตว์น้ำที่เป็นเศรษฐกิจหลักของชาวประมงพื้นบ้าน ปริมาณและมูลค่าสัตว์น้ำที่จับได้ของชาวประมงในอ่าวบ้านดอนในช่วง พ.ศ. 2558 - 2559 พบว่าปูม้ามีปริมาณและมูลค่ามากที่สุด คือ 195 ตัน คิดเป็นมูลค่าถึง 67.09 ล้านบาทต่อปี รองลงมาเป็น ปลา หอย ปลาหมึก กุ้ง และกั้ง ปูม้าที่ประมงพื้นบ้านจับได้ส่วนใหญ่มีขนาดใหญ่ 110 - 140 กรัม/ตัว อย่างไรก็ตามภาวะกดดันทางการประมงส่งผลให้ขนาดปูม้าในวัยแรกเริ่มเจริญพันธุ์มีขนาดเล็กลงเมื่อเทียบกับในอดีต

5. ครัวเรือนที่ทำประมงปูม้า มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 25,136 บาทต่อเดือน รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน 18,882 บาทต่อเดือน หนี้สินเฉลี่ยครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ที่ 20,000 - 50,000 บาท รายได้รายจ่ายและหนี้สิน

ครัวเรือนที่ทำประมงปูม้าสูงกว่าค่าเฉลี่ยรายได้ครัวเรือนประมงในอ่าวบ้านดอน พบว่าชาวประมงที่ใช้วนปู จะได้ผลผลิตเฉลี่ยต่อปีมากกว่าชาวประมงที่ใช้ลอบปู

6. มาตรการบริหารจัดการประมงและทรัพยากรทะเลและชายฝั่งในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการกำหนดจากหลายหน่วยงาน เช่น ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดห้ามใช้เครื่องมือทำการประมงบางชนิดทำการประมงในฤดูปลามีไข่ วางไข่ และเลี้ยงตัวในวัยอ่อนในที่จับสัตว์น้ำบางส่วนของจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และสุราษฎร์ธานี, กำหนดห้ามใช้เครื่องมือลอบปูม้าที่มีขนาดช่องตาต้องลอบต่ำกว่า 2.5 นิ้วทำการประมง ประกาศคณะกรรมการประมงประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี เรื่อง กำหนดเครื่องมือทำการประมง วิธีการทำการประมง และพื้นที่ทำการประมง ที่ห้ามใช้ทำการประมงในที่จับสัตว์น้ำบางพื้นที่ รวมทั้งกระบวนการทำงานเป็นการทำงานร่วมกับชุมชนในการฟื้นฟูและอนุรักษ์สัตว์น้ำเพิ่มขึ้น เช่น การส่งเสริมธนาคารปูม้า การวิจัยและทดลองเพาะเลี้ยงปูทะเลในลักษณะฟาร์ม

ข้อเสนอแนะ

1. การบริหารจัดการประมงและทรัพยากรทะเลและชายฝั่งโดยใช้การจัดการบนฐานระบบนิเวศ ให้เกิดความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและทรัพยากร โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกลุ่มที่เปราะบาง ขาดโอกาส เช่น ชาวประมงพื้นบ้าน ผู้หญิง โดยสร้างเงื่อนไขให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้เข้าถึงข้อมูลมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจในการบริหารจัดการทรัพยากร

2. การใช้ความรู้และนวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน โดยเฉพาะการศึกษาวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนประมง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการผลิตปูม้าตามธรรมชาติ

3. การจัดทำฐานข้อมูลและใช้ข้อมูลเพื่อใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ ร่วมพัฒนาระบบติดตามความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรปูม้า และกำหนดมาตรการเฉพาะสำหรับพื้นที่ที่เป็นแหล่งปูม้าที่สำคัญของประเทศ และแนวทางภาพรวมของการจัดการประมง และแนวทางเฉพาะสำหรับการจัดการปูม้าในทะเลไทย

4. มาตรการทางกฎหมาย และใช้มาตรการทางสังคม ในการฟื้นฟูอนุรักษ์ระบบนิเวศและทรัพยากรปูม้า ไม่ให้ถูกคุกคามจากการทำประมงที่ไม่รับผิดชอบ การประกาศพื้นที่หลบภัยสัตว์น้ำในพื้นที่เกาะเสร็จเนื่องจากเป็นพื้นที่มีระบบนิเวศเหมาะสมในการเพาะพันธุ์และอยู่อาศัยของสัตว์น้ำวัยอ่อน โดยเฉพาะปูม้า โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับกลไกคณะกรรมการประมงประจำจังหวัด เพื่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการทำงาน และเป็นลดความขัดแย้งในแต่ละพื้นที่

5. การกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน และพัฒนาทางเลือกอาชีพที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนเพื่อลดการใช้ทรัพยากร เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ให้อ่าวบ้านดอนกลายเป็นแหล่งอาชีพที่ยั่งยืน และนำไปสู่ความมั่นคงของชีวิต และตอบโจทย์การพัฒนาที่ยั่งยืน

คำนำ

รายงานการศึกษาด้านบริบทของพื้นที่และสถานะสังคมเศรษฐกิจของชุมชนชายฝั่งจังหวัดตราดนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาภายใต้ โครงการ “การจัดตั้งและดำเนินงานระบบบริหารจัดการพื้นที่หลบภัยสัตว์น้ำระดับภูมิภาคในทะเลจีนใต้และอ่าวไทย (Establishment and Operation of a Regional System of Fisheries Refugia in the South China Sea and Gulf of Thailand)” เป็นความร่วมมือระหว่างกรมประมงและมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและมูลนิธิป่า - ทะเลเพื่อชีวิต มีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดการทรัพยากรประมงอย่างยั่งยืน โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หลักฐานและการสัมภาษณ์และการประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อสะท้อนข้อมูลเศรษฐกิจและสังคมชุมชนประมงพื้นบ้านและประมงพาณิชย์ สถานภาพการบริหารจัดการประมงและทรัพยากรทะเลและชายฝั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานีรวมถึงข้อเสนอแนะเพื่อใช้ข้อมูลประกอบการพิจารณาจัดทำมาตรการในการฟื้นฟูปูม้าในจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่สอดคล้องเหมาะสมกับเศรษฐกิจ สังคมและระบบนิเวศของจังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมทั้งใช้เป็นฐานข้อมูลในการติดตามประเมินผลแบบมีส่วนร่วมหลังจากได้ดำเนินการมาตรการ

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและมูลนิธิป่า - ทะเลเพื่อชีวิต

สิงหาคม 2563

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	i
คำนำ.....	vi
สารบัญ.....	vii
สารบัญตาราง.....	x
สารบัญภาพ	xi
สารบัญแผนภาพ	xi
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
1.4 คำถามในการศึกษา.....	3
1.5 กรอบแนวคิดการศึกษา.....	3
1.6 ขอบเขตการศึกษา	5
1.7 วิธีการศึกษา.....	6
บทที่ 2 ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่.....	7
2.1 บริบทพื้นที่.....	7
2.2 ลักษณะทางกายภาพอ่าวบ้านดอน	8
2.3 ลักษณะภูมิอากาศ	9
2.4 ทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลาย	10
บทที่ 3 ประวัติชุมชนชายฝั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานี.....	11
3.1 ประวัติชุมชนและพัฒนาการชุมชนชายฝั่งอ่าวบ้านดอน	11
3.2 นิเวศและองค์ความรู้การทำประมงของชุมชนประมงอ่าวบ้านดอน	13
บทที่ 4 ชุมชนประมงชายฝั่งและประชากรในอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี	19
4.1 ชุมชนและประชากรประมงชายฝั่ง.....	19
4.2 จำนวนเรือประมงในอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี.....	22

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 5 แหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำที่สำคัญในจังหวัดสุราษฎร์ธานี	23
5.1 ภูเขาทะเลและสาหร่ายทะเล.....	23
5.2 ประการัง.....	23
5.3 ป่าชายเลน	23
5.4 ทะเล.....	24
5.5 ดอนสันทราย	25
บทที่ 6 ชนิดสัตว์น้ำและขนาดสัตว์น้ำที่จับได้โดยเครื่องมือหลัก.....	28
6.1 เครื่องมือที่ใช้ทำการประมงในอ่าวบ้านดอน	28
6.2 ช่วงเวลาการทำประมง.....	32
6.3 แหล่งทำการประมง	34
6.4 การกระจายตัวของปูม้าในอ่าวบ้านดอน.....	35
6.5 ชนิดและขนาดสัตว์น้ำที่จับได้โดยเครื่องมือหลัก.....	37
บทที่ 7 ความสำคัญและมูลค่าทางเศรษฐกิจของปูม้าในจังหวัดสุราษฎร์ธานี	41
7.1 ความสำคัญของปูม้าในจังหวัดสุราษฎร์ธานี.....	41
7.2 มูลค่าทางเศรษฐกิจปูม้า.....	42
บทที่ 8 มาตรการการบริหารจัดการด้านประมงและทรัพยากรชายฝั่งในจังหวัดสุราษฎร์ธานี.....	45
8.1 มาตรการบริหารจัดการด้านการประมง.....	45
8.2 มาตรการบริหารจัดการด้านทรัพยากรทะเลชายฝั่ง	47
8.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ปูม้า	48
บทที่ 9 สภาวะสังคมเศรษฐกิจของชุมชนประมงชายฝั่ง	50
9.1 สภาวะสังคมของชุมชนประมงชายฝั่งอ่าวบ้านดอน	50
9.2 สภาวะเศรษฐกิจของชุมชนประมงชายฝั่งอ่าวบ้านดอน	51
9.3 ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ทรัพยากรทะเลและชายฝั่งและการลดลงของปูม้าต่อ ชาวประมงอ่าวบ้านดอน.....	52

สารบัญ (ต่อ)

9.4 การปรับตัวชาวประมงอ่าวบ้านดอน	53
บทที่ 10 ข้อเสนอการจัดการพื้นที่หลบภัยสัตว์น้ำวัยอ่อนแบบมีส่วนร่วม	54
10.1 ข้อเสนอเชิงหลักการ	54
10.2 ข้อเสนอเชิงมาตรการ	55
10.3 ข้อเสนอเชิงพื้นที่: อ่าวบ้านดอน	55
บรรณานุกรม	57
สัมภาษณ์เชิงลึก	63

สารบัญตาราง

ตารางที่ 4 - 1 จำนวนประชากรในพื้นที่ชายฝั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2561.....	19
ตารางที่ 4 - 2 จำนวนประชากรในชุมชนประมงอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี.....	21
ตารางที่ 4 - 3 จำนวนเรือประมงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2562.....	22
ตารางที่ 4 - 4 จำนวนเรือที่ใช้เครื่องมือทำการประมงปูม้าในอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี.....	22
ตารางที่ 6 - 1 เครื่องมือประมงพื้นบ้านในชุมชนประมงอ่าวบ้านดอน.....	28
ตารางที่ 6 - 2 จำนวนเรือประมงพาณิชย์ในชุมชนประมงอ่าวบ้านดอน พ.ศ.2561-2562.....	29
ตารางที่ 6 - 3 เครื่องมือประมงหลักที่จับปูม้าในเขตทะเลฝั่งอ่าวไทยตอนกลาง (แหล่ง 3) พ.ศ 2561.....	32
ตารางที่ 6 - 4 เครื่องมือประมงที่ติดปูม้าเป็นผลพลอยได้ในเขตทะเลฝั่งอ่าวไทยตอนกลาง (แหล่ง 3) พ.ศ. 2561.....	32
ตารางที่ 6 - 5 ความสัมพันธ์ของปฏิทินฤดูกาลกับการจับสัตว์น้ำและเครื่องมือที่ใช้ในการทำประมง.....	33
ตารางที่ 6 - 6 ฤดูกาลจับสัตว์น้ำที่เชื่อมโยงกับเครื่องมือและลักษณะลมมรสุมในพื้นที่อำเภอไชยา.....	34
ตารางที่ 6 - 7 ขนาดสัตว์น้ำเศรษฐกิจหลักของเรือประมงพื้นบ้านอ่าวบ้านดอน.....	38
ตารางที่ 6 - 8 ชนิดสัตว์น้ำและเครื่องมือที่ใช้ในการจับสัตว์น้ำในพื้นที่อ่าวบ้านดอน.....	39
ตารางที่ 7 - 1 ปริมาณและมูลค่าปูม้าจากการทำประมงพาณิชย์ที่ขึ้นท่าเทียบเรือจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2556 - 2561.....	43
ตารางที่ 7 - 2 ปริมาณและมูลค่าปูม้าจากเครื่องมือประมงพื้นบ้านในเขตทะเลฝั่งอ่าวไทยตอนกลาง (แหล่ง 3).....	43

สารบัญภาพ

ภาพที่ 2 - 1 แผนที่อ่าวบ้านดอน.....	8
ภาพที่ 2 - 2 ลักษณะทางกายภาพอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี.....	9
ภาพที่ 3 - 1 อ่าวพุมเรียง	13
ภาพที่ 3 - 2 ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลของอ่าวบ้านดอน.....	16
ภาพที่ 4 - 1 ชุมชนกลุ่มประมงพื้นบ้านในจังหวัดสุราษฎร์ธานี	20
ภาพที่ 5 - 1 แผนที่แสดงแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำในอ่าวบ้านดอนและหมู่เกาะอ่างทอง	25
ภาพที่ 5 - 2 แผนระบบนิเวศและแหล่งทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดสุราษฎร์ธานี.....	26

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่ 1 - 1 กรอบแนวคิดการบริหารจัดการประมงที่ยั่งยืนบนฐานระบบนิเวศ	4
--	---

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

การจัดการพื้นที่หลบภัยสัตว์น้ำ (Fishery Refugia Management) เป็นแนวคิดที่มุ่งดำเนินการเพื่อขยายแหล่งเพาะพันธุ์ของทรัพยากรประมง โดยจัดทำระบบข้อมูลเชิงพื้นที่ของแหล่งเพาะพันธุ์ทางทะเลที่มีความสำคัญและอยู่ในสภาวะวิกฤต เพื่อกำหนดแนวทางการบริหารจัดการประมงและการบริหารจัดการระบบนิเวศที่ยั่งยืน

โครงการศึกษาวิจัยเชิงพื้นที่ครั้งนี้ดำเนินงานภายใต้โครงการสร้างพื้นที่หลบภัยสัตว์น้ำเพื่อการประมงที่ยั่งยืนระดับภูมิภาคในเขตทะเลจีนใต้และอ่าวไทยซึ่งดำเนินงานภายใต้กรมประมงและศูนย์พัฒนาการประมงแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asian Fisheries Development Centers หรือ SEAFDEC) มีแนวทางศึกษาพัฒนาการบริหารจัดการประมงและแหล่งที่อยู่อาศัยทางทะเลของประเทศไทย ได้กำหนดพื้นที่ศึกษา คือ อ่าวบ้านดอน กรณีการจัดการปูม้า เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงพื้นที่ที่นำไปสู่การวางแผนพื้นที่นาร่องบริหารจัดการพื้นที่หลบภัยที่เหมาะสมต่อการประมงอย่างยั่งยืน กรณีปูม้าในพื้นที่อ่าวบ้านดอน และเพื่อสร้างระบบบริหารและมาตรการจัดการพื้นที่หลบภัยที่เหมาะสมต่อชนิดทรัพยากรจำเป็นต้องมีฐานข้อมูลความรู้เชิงพื้นที่ รวมทั้งแผนที่ข้อมูลทั้งระบบนิเวศ และระบบนิเวศย่อยให้อ่าวบ้านดอน ทำการศึกษาโดยรวบรวมข้อมูลและประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประมงปูม้า สถานการณ์การทำประมงตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของการใช้เครื่องมือการทำประมงและวิธีการทำประมง แหล่งประมงปูม้า รวมทั้งสถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งและความเสื่อมโทรมของทรัพยากร ซึ่งมีสาเหตุจากการประมงที่ไม่ยั่งยืน ขาดความรับผิดชอบ และขาดการบริหารจัดการประมงที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ รวมถึงปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ที่มีผลกระทบต่อสถานการณ์ในอ่าวบ้านดอน

ทั้งนี้จัดทำแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่หลบภัยได้มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจบนฐานความรู้ของพื้นที่ตลอดจนมีแนวทางการจัดการที่เหมาะสม โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การพัฒนาข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการ และลดความขัดแย้งและลดช่องว่างในการดำเนินการเพื่อให้เกิดแนวทางที่นำไปปฏิบัติได้จริง

อ่าวบ้านดอน ตั้งอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีรูปลักษณ์เป็นเว้าอ่าวโค้งรูปพระจันทร์หงายครอบคลุมพื้นที่ 7 อำเภอในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งแต่อำเภอท่าชนะ อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอเมือง อำเภอกาญจนดิษฐ์ และอำเภอดอนสัก (บุญทวี และจินตนิย, 2561) มีลำคลองไหลลงอ่าวบ้านดอน 11 สาย อยู่ติดกับชายฝั่งทะเลทิศตะวันออกด้านอ่าวไทย มีความยาวของแนวชายฝั่งประมาณ 120 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 434,575 ไร่ (เพ็ญญา และโอฬาร, 2562) อ่าวบ้านดอนมีลักษณะกายภาพเป็นที่ราบลุ่มท้องกระทะจึงรับอุดมสมบูรณ์ไปด้วยตะกอนปากแม่น้ำที่ไหลลงมาทับถมกัน ด้วยความอุดมสมบูรณ์และมีความซับซ้อนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ค่อนข้างสูงของอ่าวบ้านดอนจึงทำให้ที่นี่เป็นแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น หอยนางรม หอยแครง หอยแมลงภู่และเพาะเลี้ยงปลาในกระชัง อีกทั้งเป็นที่เหมาะสมสำหรับการเพาะพันธุ์แหล่งวางไข่ และแหล่งอนุบาลสัตว์วัยอ่อนที่สำคัญหลายชนิดรวมทั้งปูม้า ดังนั้นอ่าวบ้านดอนจึงเป็นแหล่งประมงปูม้าที่สำคัญของอ่าวไทย

ปูม้า (*Portunus armatus*) เป็นทรัพยากรสัตว์ทะเลชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย ผลผลิตปูม้าส่วนมากมาจากการจับตามธรรมชาติ เนื่องจากการเลี้ยงเชิงพาณิชย์ไม่ประสบความสำเร็จและใช้ต้นทุนสูง อีกทั้งปูม้าเป็นสัตว์น้ำที่นิยมบริโภคในประเทศและสามารถใช้เป็นวัตถุดิบสำคัญสำหรับภาคอุตสาหกรรมต่อเนื่องในการแปรรูปและส่งออก ดังนั้นปูม้าจึงเป็นที่ต้องการเป็นอย่างมาก หลายพื้นที่ได้มีการปรับเปลี่ยนเครื่องมือ เพื่อให้สามารถจับปูม้าให้ได้ในปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น จนส่งผลกระทบต่ออัตราการเกิดของปริมาณปูม้าตามธรรมชาติ และมีแนวทางว่าจะมีปริมาณที่ลดลงหากไม่ได้มีการจัดการอย่างเหมาะสม (สุदारัตน์ และคณะ, 2562) อ่าวบ้านดอนเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่เผชิญกับสถานการณ์ปูม้าลดลงอันเนื่องมาจากแรงกดดันจากพื้นที่การทำประมงแบบจับสัตว์น้ำลดน้อยลงเพราะพื้นที่ถูกใช้สำหรับการเพาะเลี้ยงหอยทะเล อีกประการคือปริมาณสัตว์น้ำที่ลดน้อยลงทำให้ไม่ได้สัตว์น้ำที่ได้ขนาดและส่งผลกระทบต่อรายได้ของชาวประมง (Sawudee, A., 2010) อีกทั้งพบว่าการปรับเปลี่ยนเครื่องมือประมง (สุदारัตน์ และคณะ, 2562) จากเดิมเคยใช้แล้วปูม้าแบบขอบเดียวพัฒนาเป็นแบบสองขอบ และต่อมาเปลี่ยนมาใช้ลอบปูม้าและลอบปูม้าแบบพับได้ อีกทั้งอวนลอยปูม้ามีการพัฒนารูปแบบทำประมงเป็นแบบจมปูม้าซึ่งจะหย่อนถึงพื้นท้องทะเลทั้งนี้เพื่อเพิ่มอัตราผลจับปูม้าและเพิ่มโอกาสจับสัตว์น้ำพลอยได้ที่มีมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ตามอุปสงค์และตามราคาปูม้าที่สูงขึ้นด้วย เหตุนี้การเพิ่มประสิทธิภาพของเครื่องมือประมงและการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการประมงจึงส่งผลให้ทรัพยากรปูม้าในธรรมชาติมีแนวโน้มลดลงตามลำดับ

ดังนั้นการศึกษาด้านบริบทพื้นที่และสภาวะสังคมเศรษฐกิจชุมชนชายฝั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานี การจัดการพื้นที่หลบภัยกรณีปูม้าในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะข้อมูลที่ได้จากการศึกษาใช้สำหรับสนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรปูม้าบริเวณอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี และส่วนหนึ่งของการศึกษาสามารถนำไปสู่แนวทางยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการประมงบนฐานธรรมาภิบาลอ่าวบ้านดอนให้เกิดขึ้นต่อไปในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 วัตถุประสงค์เชิงพัฒนา

เพื่อศึกษาเศรษฐกิจสังคมชุมชนชายฝั่งอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี สำหรับใช้เป็นฐานเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นของการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจสังคม ก่อนและหลังการดำเนินการ “การจัดตั้งและดำเนินงานระบบบริหารจัดการพื้นที่หลบภัยสัตว์น้ำระดับภูมิภาคในทะเลจีนใต้และอ่าวไทย (Establishment and Operation of a Regional System of Fisheries *Refugia* in the South China Sea and Gulf of Thailand)”

1.2.2 วัตถุประสงค์เฉพาะ

1) เพื่อจัดทำข้อมูลด้านเศรษฐกิจสังคมของชาวประมงที่มีระดับเศรษฐกิจที่แตกต่างกันระหว่างประมงพาณิชย์ ประมงขนาดเล็ก และประมงพื้นบ้าน เพื่อใช้วัดผลและการกระจายประโยชน์จากการดำเนินการโครงการก่อนการดำเนินการ เพื่อเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นหลังการดำเนินการโครงการว่าได้ส่งผลกระทบต่อการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการประมงบนฐานธรรมาภิบาล

2) เพื่อจัดทำข้อมูลสนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรปูม้าบริเวณอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ข้อมูลประกอบการวางแผนและการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่หลบภัยสัตว์น้ำกรณี่ปูม้า อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับนิเวศและวิถีชีวิตของชาวประมงในจังหวัดจังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.4 คำถามในการศึกษา

1.4.1 สถานภาพของการบริหารจัดการประมงปัจจุบันเป็นอย่างไร มีผลต่อการเพิ่มหรือลดลงของ ทรัพยากรอย่างไร และมีผลกระทบต่อประมงประมงปูม้าอย่างไร คนแต่ละกลุ่มได้รับผลกระทบ เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร การจัดการดังกล่าวมีประสิทธิภาพหรือปัญหาข้อจำกัดอย่างไร มีปัจจัยอะไร ที่เกี่ยวข้อง

1.4.2 แนวทางและมาตรการบริหารจัดการพื้นที่หลบภัยสัตว์น้ำที่เหมาะสมและยั่งยืนในการจัดการ ปูม้าอ่าวบ้านดอน ควรเป็นอย่างไร

1.5 กรอบแนวคิดการศึกษา

จากแผนภาพที่ 1 - 1 แสดงให้เห็นถึงแนวคิดของการศึกษาเพื่อการบริหารจัดการประมงปูม้าที่ยั่งยืน โดยใช้หลักการจัดการประมงบนฐานระบบนิเวศ โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความมั่นคงของมนุษย์ในภาคประมง เชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาลการบริหารจัดการประมง และทรัพยากรทะเลและชายฝั่งบนฐานระบบนิเวศ โดยการสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นใน 3 ด้าน คือ

แผนภาพที่ 1 - 1 กรอบแนวคิดการบริหารจัดการประมงที่ยั่งยืนบนฐานระบบนิเวศ

1.5.1 มิติด้านเศรษฐกิจ พิจารณาจากความเป็นธรรมในการกระจายผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ จากกฎกติกาการบริหารจัดการที่ตกลงร่วม อันจะส่งผลต่อความสม่ำเสมอของรายได้ ความสามารถในการจัดการหนี้สินและการลงทุน การสร้างสรรค์ภาพและสวัสดิการของสมาชิกในครอบครัว นอกจากนี้พิจารณาจากประเด็นด้านการสร้างงาน การสร้างโอกาสที่เท่าเทียมอันนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำของกลุ่มคนที่มีความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งการต่อยอดพัฒนาความรู้และความสามารถของบุคคลชายขอบประมงพื้นบ้าน ผู้ชายและประมงพื้นบ้านผู้หญิงให้มีสถานภาพและโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรและได้ประโยชน์อย่างเท่าเทียมและธรรม อันจะนำไปสู่การเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับชาวประมงพื้นบ้าน

1.5.2 มิติด้านสังคม พิจารณาจากมิติธรรมาภิบาลการบริหารจัดการทรัพยากรประมง อันประกอบไปด้วย การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วม และการมีอำนาจในการตัดสินใจของทุกกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องทุกเพศ ทุกวัย และทุกภาคส่วนอย่างเท่าเทียม ภายใต้กระบวนการที่เกิดขึ้นจากการหาข้อตกลงร่วมจากทุกฝ่าย ทั้งนี้เชื่อว่าการมีส่วนร่วมจัดทำข้อตกลงบริหารจัดการประมงอันส่งผลต่อการยอมรับในกติกาที่กำหนดขึ้นร่วมกันและสามารถนำไปใช้ได้จริง มีความเป็นจริง มีการติดตามประเมินผล การจัดปรับกติกาให้มีความสอดคล้องเหมาะสมในการบริหารจัดการปูม้าในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้วยเหตุนี้การบริหารจัดการการประมงและพื้นที่หลบภัยจึงได้ให้ความสำคัญต่อการดำรงรักษาฐานระบบนิเวศทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง ให้มีความหลากหลายของพันธุ์สัตว์น้ำและพันธุ์พืช โดยพิจารณาจากการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรมสู่กลุ่มประมงต่างๆ ส่งผลให้มีอาชีพและรายได้ที่ต่อเนื่อง

1.5.3 มิติด้านทรัพยากร พิจารณาบนฐานการจัดการระบบนิเวศทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง ที่ให้ความสำคัญถึงความอุดมสมบูรณ์ความหลากหลายของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์น้ำ รวมทั้งคุณภาพด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อความหลากหลายและความยั่งยืนของฐานระบบนิเวศอย่างต่อเนื่อง เพราะหากฐานทรัพยากรมีความอุดมสมบูรณ์และมีหลากหลาย อยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดีและมีคุณภาพย่อมนำไปสู่ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงด้านสังคมของผู้ที่พึ่งพิงฐานทรัพยากรทะเลและชายฝั่งโดยตรง และท้ายที่สุดจะนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ความยั่งยืน ในเป้าหมายที่ (1) ยุติความยากจนทุกรูปแบบในทุกพื้นที่ เป้าหมายที่ (2) ยุติความหิวโหยและบรรลุความมั่นคงด้านอาหาร เป้าหมายที่ (5) บรรลุความเสมอภาคระหว่างเพศ และเป้าหมายที่ (14) อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเลและทรัพยากรอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

1.6 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาด้านบริบทพื้นที่และสภาวะสังคมเศรษฐกิจชุมชนชายฝั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานี การจัดการพื้นที่หลบภัย กรณีปูม้าในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีขอบเขตการศึกษาดังต่อไปนี้

1.6.1 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา ทำการศึกษาในพื้นที่อำเภอบ้านดอน 7 อำเภอ

1.6.2 ขอบเขตกลุ่มเป้าหมายการศึกษา คือ ทำการศึกษากับชุมชนประมงในพื้นที่อำเภอบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้ที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน มีจำนวนรวม 3,040 ครัวเรือน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) อำเภอท่าชนะ	238	ครัวเรือน
2) อำเภอไชยา	309	ครัวเรือน
3) อำเภอท่าฉาง	149	ครัวเรือน
4) อำเภอพุนพิน	188	ครัวเรือน
5) อำเภอเมือง	1,079	ครัวเรือน
6) อำเภอกาญจนดิษฐ์	527	ครัวเรือน
7) อำเภอดอนสัก	550	ครัวเรือน

1.7 วิธีการศึกษา

1.7.1 ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) คือ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้า ตำราทางวิชาการ เอกสารทางราชการ การดำเนินโครงการ และการศึกษาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอ่าวบ้านดอน การประมงปูม้า สถานการณ์ทรัพยากรทะเลและชายฝั่งในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลสถิติที่เป็นตัวแปรสำคัญเพื่อใช้สำหรับอ้างอิงเป็นข้อค้นพบอันจะทำให้งานวิจัยเกิดความน่าเชื่อถือและความแม่นยำ

1.7.2 การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) กับกลุ่มผู้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอ่าวบ้านดอน ประกอบไปด้วย กลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน ประมงพาณิชย์ขนาดกลางและขนาดใหญ่ ร้านรับซื้อผลผลิตสัตว์น้ำ และกลุ่มทำประมงปูม้า เป็นต้น เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้สำหรับวิเคราะห์ผลกระทบ ข้อจำกัด และปัจจัยที่นำไปสู่การจัดการประมงปูม้าในอ่าวบ้านดอน รวมทั้งเป็นการอ้างอิงและตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลในเชิงประจักษ์

1.7.3 จัดทำกรณีศึกษา (Case Studies) เป็นการศึกษาอย่างละเอียด โดยทำการศึกษาแยกแยะ สถานะทางเศรษฐกิจของกลุ่มประมงพื้นบ้านที่ทำการจับปูม้า เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้สำหรับวิเคราะห์ระดับครอบครัว ถึงข้อจำกัดและปัจจัยที่จะนำไปชุมชนไปสู่การมีส่วนร่วมในการจัดการประมงปูม้าอ่าวบ้านดอน

บทที่ 2

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่

2.1 บริบทพื้นที่

อ่าวบ้านดอน อยู่ในจังหวัดจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความยาวของแนวชายฝั่งประมาณ 120 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 434,575 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 7 อำเภอ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย อำเภอท่าชนะ อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอเมือง อำเภอกาญจนดิษฐ์ และอำเภอดอนสัก มีอาณาเขตด้านทิศเหนือติดต่อกับพื้นที่อำเภอละแม จังหวัดชุมพรและอ่าวไทย ทิศใต้ติดต่อกับพื้นที่อำเภอพุนพิน อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี และอำเภอกาญจนดิษฐ์ ทิศตะวันออกติดต่อกับพื้นที่อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี และอำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช และทิศตะวันตกติดต่อกับพื้นที่อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง และอำเภอท่าชนะ (มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2550) ดังภาพ ที่ 2 - 1

ลักษณะของอ่าวบ้านดอนเป็นหาดเลนที่ยื่นออกไปในทะเลประมาณ 1 - 2 กิโลเมตรจากชายฝั่ง บางตอนเกิดเป็นสันดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำรองรับน้ำจากแม่น้ำสำคัญสองสาย คือ แม่น้ำตาปีและแม่น้ำพุมดวง รวมทั้งรับน้ำจากแม่น้ำลำคลองน้อยใหญ่ถึง 11 สาย เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์จากตะกอนปากแม่น้ำต่างๆ ที่ไหลลงสู่อ่าวบ้านดอน ได้แก่ คลองพุมเรียง คลองตะเคียน คลองไชยา คลองหัววัว คลองท่าปูน คลองท่าเคย คลองกอ คลองพุนพิน คลองฉิมหวัง คลองเฉอะ คลองกระแดะ คลองราม คลองท่าทอง คลองนุ้ย คลองคราม และคลองดอนสัก (เดชวินิตย์, 2557) ท้องอ่าวค่อนข้างตื้น จากลักษณะของพื้นที่ที่เป็นดินเลนท้องกระทะ ทำให้แร่ธาตุที่มากับแม่น้ำลงสู่ทะเลไม่สามารถไหลออกสู่ทะเลนอกได้จึงเกิดการสะสมอยู่ในอ่าว เกิดแพลงก์ตอนที่เป็นแหล่งอาหารของสัตว์น้ำที่สำคัญ ทำให้อ่าวบ้านดอนมีความหลากหลายของพันธุ์สัตว์น้ำหลายชนิด ทั้งกุ้ง ปู หอยและปลาหลายชนิด อ่าวบ้านดอนจึงเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญที่มีความสมบูรณ์ของทรัพยากร และเป็นชุมทรัพย์ทางธรรมชาติที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิตของชาวประมงและคนบ้านดอนมาอย่างยาวนาน (สำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่งที่ 5, 2560)

อ่าวบ้านดอน เป็นศูนย์รวมของความอุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งรวมความหลากหลายในระบบนิเวศทางทะเล เช่น ป่าชายเลน หญ้าทะเล ปะการัง สัตว์น้ำนานาชนิดและทั้งยังเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของสัตว์น้ำ และเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำวัยอ่อนที่เติบโตสู่ท้องทะเลต่อไป นอกจากนี้อ่าวบ้านดอนยังเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ทะเลหายากหลายชนิด ได้แก่ พะยูน โลมา เต่าทะเล เมื่อถึงฤดูหนาวอ่าวบ้านดอนยังเป็นที่หลบภัยหนาวของนกหลายชนิด เช่น ได้แก่ นกเป็ดน้ำ นกกระเต็นน้อยธรรมดาและนกน้ำชนิดต่าง ๆ (มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2550) ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอ่าวบ้านดอนจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อความหลากหลายทางชีวภาพและคุณภาพชีวิตของพี่น้องประมงพื้นบ้านที่อยู่รอบอ่าวบ้านดอน

ภาพที่ 2 - 1 แผนที่อ่าวบ้านดอน

ที่มา: สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2542

2.2 ลักษณะทางกายภาพอ่าวบ้านดอน

มีลักษณะเป็นเว้าขนาดใหญ่เข้ามาในแผ่นดินคล้ายรูปตัวยูทางฝั่งทะเลตะวันออกหรือชายฝั่งอ่าวไทย ความลาดชันและสภาพน้ำทะเลอยู่ในระดับไม่ลึกมากประมาณ 1 - 5 เมตร มีหาดโคลนเลนกว้างใหญ่ยื่นออกจากชายฝั่ง ประมาณ 1 - 2 กิโลเมตร บริเวณอ่าวด้านในมีลักษณะแบนสันดอนจะงอยชายฝั่งเป็นแนวอยากตรงขึ้นไปทางเหนือ แล้วเปลี่ยนแนวไปทางด้านตะวันออกจนเกิดดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำรูปตีนนก กลายเป็นจุดบรรจบระหว่าง น้ำจืดกับน้ำทะเลแม่น้ำตาปี แม่น้ำพุมดวงและลำคลองต่าง ๆ ที่ไหลรวมลงสู่อ่าวพร้อมพัดพาตะกอนแร่ธาตุต่างๆ ลงสู่ท้องทะเลส่งผลให้บริเวณอ่าวบ้านดอนมีความอุดมสมบูรณ์สูง ระบบนิเวศหลากหลายป่าชายเลนกระจาย ตลอดแนวชายฝั่ง กลายเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำเอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตและวางไข่ของสัตว์น้ำนานาพันธุ์ อีกทั้งพบว่า แม่น้ำตาปียังพัดเอาโคลนและดินทรายมาทับถมปากอ่าวเป็นสันดอนออกไปปีละประมาณ 10 - 20 เซนติเมตร ทำให้ชายฝั่งถอยออกไปใกล้ชิดกับท้องทะเลมากขึ้นในเขตอำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอเมือง และอำเภอกาญจนดิษฐ์ (อาชญาสิทธิ์, 2559 :31) ภาพที่ 2 - 2

2.4 ทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลาย

อ่าวบ้านดอน เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติของจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่อยู่ในภาคใต้ของประเทศไทย ที่เป็นพื้นที่หนึ่งที่เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่งที่อุดมสมบูรณ์อาทิ ภูเขาทะเลบริเวณอ่าวบ้านดอนจากการสำรวจของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (2561) พบว่า อยู่บริเวณพื้นที่อำเภอไชยา อำเภอท่าฉางและอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานีพบภูเขาทะเล 2 ชนิดคือ ภูเขาใบมะกรูดและภูเขาใบพาย ครอบคลุมพื้นที่ 8,147 ไร่ มีภูเขาทะเลปกคลุมคิดเป็นร้อยละ 65 สถานภาพสมบูรณ์ดี มีป่าชายเลนขึ้นอยู่ตามแนวชายฝั่งทะเลเป็นแนวแคบ ๆ ประมาณ 50 - 100 เมตร จากชายฝั่งมีพื้นที่ประมาณ 695 ตารางกิโลเมตร หรือ 434,375 ไร่ ระยะกว้างสุดจากชายฝั่งถึงเส้นลากตัดประมาณ 20 กิโลเมตร (สำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่งที่ 5, 2560)และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในทะเล ชายฝั่งมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพมากมาย ซึ่งเห็นได้จากข้อมูลการพบพันธุ์ไม้อย่างน้อยถึง 26 ชนิด พันธุ์นกอย่างน้อย 85 ชนิด เป็นนกน้ำ นกชายเลน 28 ชนิด นกประจำถิ่น 57 ชนิด และปลาในบริเวณป่าชายเลนอย่างน้อย 50 ชนิด (บำเพ็ญ เขียวหวานและคณะ, 2554)

บทที่ 3

ประวัติชุมชนชายฝั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.1 ประวัติชุมชนและพัฒนาการชุมชนชายฝั่งอ่าวบ้านดอน

ชุมชนประมงในอ่าวบ้านดอนเป็นชุมชนดั้งเดิม จากอิทธิพลของเมืองท่าในอดีตส่งผลให้จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นศูนย์กลางการค้าขายมาถึงปัจจุบัน เมืองสำคัญๆ ในอดีตคือเมืองโบราณมีศูนย์กลางที่ราบลุ่มคลองไชยา เมื่อครั้งอาณาจักรศรีวิชัยเจริญรุ่งเรืองในราวพุทธศตวรรษที่ 13 - 17 โดยเฉพาะดินแดนประวัติศาสตร์ รอบอ่าวบ้านดอนถือเป็นศูนย์กลางอาณาจักรศรีวิชัย จากหลักฐานทางโบราณคดี ทำให้ทราบว่าสภาพ ภูมิศาสตร์มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาการของเมืองเป็นอย่างยิ่ง สังคมในอดีตจึงเป็นสังคมที่ผูกมัด กับธรรมชาติเพื่อการดำรงชีพและการทำมาหากิน เช่น การตั้งบ้านเรือนริมน้ำ ริมคลอง หรือชายฝั่งทะเล เป็นต้น

เมื่ออาณาจักรศรีวิชัยเสื่อมอำนาจลงตรงกับสมัยที่กรุงสุโขทัยกำลังเจริญรุ่งเรืองและได้ขยายอำนาจ ลงมาทางใต้ตลอดไปถึงแหลมมลายู เมืองไชยาซึ่งเป็นเมืองในอาณาจักรศรีวิชัยจึงตกอยู่ใต้การปกครองของ กรุงสุโขทัย ในสมัยอยุธยาเมืองสำคัญทางใต้ คือ เมืองนครศรีธรรมราช เมืองไชยา เป็นเมืองที่ขึ้นตรงต่อ กรุงศรีอยุธยา นอกจากนี้ยังมีเมืองเล็กๆ ขึ้นตรงต่อเมืองนครศรีธรรมราช คือ เมืองคีรีรัฐนิคม เมืองท่าทอง สองเมืองนี้เป็นเมืองท่าการค้าและเศรษฐกิจที่สำคัญ และเมืองท่าทองเป็นเมืองท่าที่สำคัญในอ่าวบ้านดอน

ในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น สมัยรัชกาลที่ 3 ได้โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองท่าทอง จากริมคลองท่าเพชร มาตั้งที่บ้านดอน เนื่องจากบริเวณนี้เป็นชุมชนหนาแน่น ชาวบ้านส่วนหนึ่งอพยพมาจากเมืองท่าทองได้รับความเสียหายจากศึกพม่าครั้งก่อนและบ้านดอนเป็นท่าเรือรับส่งสินค้าโปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะเป็นเมืองจัตวา ขึ้นตรงต่อกรุงเทพมหานคร ทรงได้พระราชทานนามใหม่ให้ว่า “เมืองกาญจนดิษฐ์”

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ทางกรมได้ออกข้อบังคับลักษณะการปกครองหัวเมืองโดยปฏิรูปการปกครอง ให้ท้องที่หลายอำเภอรวมกัน มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชาและรวมหลายหัวเมืองเป็นมณฑล เรียกว่า ปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล โปรดเกล้าฯ ให้รวมเมืองไชยา เมืองกาญจนดิษฐ์ เมืองหลังสวน และเมืองชุมพร เป็น “มณฑลชุมพร” รวมเมืองไชยา เมืองกาญจนดิษฐ์ เป็นเมืองเดียวกัน เข้าเป็นเมืองไชยา

สมัยรัชกาลที่ 6 ได้ย้ายศาลว่าการมณฑลจากชุมพร มาตั้งที่บ้านดอนบริเวณเดียวกับศาลากลางเมืองไชยา ยกฐานะเมืองท่าทอง เป็นอำเภอกาญจนดิษฐ์ ส่วนเมืองไชยาเก่าให้เป็น “อำเภอพุมเรียง” แต่ราษฎรยังเรียกว่า เมืองไชยา และเมื่อครั้งเสด็จประพาสมณฑลทักษิไนได้ประทับ ณ เนินเขาใกล้กับเมืองพุนพิน ทรงเห็นภูมิประเทศ คล้ายกับเมือง “สุรัฐ” ของอินเดีย มีแม่น้ำตาปีตีไหลผ่าน จึงพระราชทานนามเมืองนี้ใหม่ ว่า “สุราษฎร์ธานี” คือ “เมืองคนดี” เมื่อ 29 กรกฎาคม 2458 หลังจากนั้นอีก 1 เดือน จึงพระราชทานชื่อแม่น้ำสายที่ไหลผ่านว่า “แม่น้ำตาปี”

ระบบสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนอ่าวบ้านดอนเป็นชุมชนชายฝั่งที่มีความผูกพันกับธรรมชาติ เป็นสังคมที่เกื้อกูลกันทางทรัพยากรในการดำรงชีพ ความเป็นเครือญาติมีอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรม นอกจากเครือญาติในสายตระกูลแล้ว มีระบบเครือญาติจากการผูกมิตรระหว่างกันระหว่างเพื่อน ที่เรียกว่าเกลอ ก็มีอิทธิพลต่อทางสังคมของคนในอ่าวบ้านดอน รวมทั้งคนได้ทั่วไปที่นับถือกันเสมือนญาติในครอบครัว

สืบต่อลูกหลานได้เคารพนับถือด้วย ส่วนการปกครองยังคงอำนาจอยู่ที่รัฐส่วนกลางในการปกครอง ในอดีตปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล รวมเมืองไชยา เมืองกาญจนดิษฐ์ เมืองหลังสวน และเมืองชุมพร เป็นมณฑลชุมพร ปัจจุบันเมืองทั้งหมดอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ยกเว้นเมืองหลังสวนขึ้นกับจังหวัดชุมพรตามการปกครองส่วนภูมิภาคในปัจจุบัน

ความเป็นมาของอ่าวบ้านดอนข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าจังหวัดสุราษฎร์ธานีเคยเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่มีเมืองท่าทางทะเลที่สำคัญ ที่เชื่อมโยงผู้คนจากหลากหลายวัฒนธรรมที่เข้ามาทำการค้าขาย ทั้งจากยุโรป อินเดีย มาลายู โดยเฉพาะชาวจีนไหหลำ ที่เข้ามาทำการค้ากับกรุงเทพฯ จนในที่สุดส่วนหนึ่งจึงตั้งรกรากอยู่ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน โดยเฉพาะในพื้นที่ท่าทอง ซึ่งยังคงวัฒนธรรมแบบชาวจีนไหหลำจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน มีศาลเจ้าเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน มีก๋งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณเป็นศูนย์กลางทางสังคมวัฒนธรรม

ชุมชนรอบอ่าวบ้านดอนจึงเป็นชุมชนประมงที่มีการดำรงชีพอยู่กับทะเลทำมาหากินและประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นหลัก ชาวประมงพื้นบ้านอ่าวบ้านดอน จึงแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นชาวประมงพื้นบ้านที่มีเรือและเครื่องมือในการทำประมง กลุ่มที่สองเป็นชาวประมงพื้นบ้านที่ไม่มีเรือแต่มีเครื่องมือในการทำประมง และกลุ่มที่สามเป็นกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านที่ไม่มีทั้งเรือและเครื่องมือทำการประมงแต่อาศัยการหากินโดยการจับสัตว์น้ำตามชายฝั่ง (ปวิณ จุลภักดี, สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2561)

ในอดีตอ่าวบ้านดอนมีทรัพยากรสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์ มีการจับหาสัตว์น้ำบริเวณในคลองและชายฝั่ง โดยใช้เรือแจว ใช้อุปกรณ์ง่าย ๆ ที่ประดิษฐ์ขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น สวิง โป๊ะ ลอบปลา เป็นเครื่องมือดักจับสัตว์น้ำเมื่อได้ปลามากก็นำไปแลกกับสิ่งของอย่างอื่นเพื่อการยังชีพ เช่น ข้าวสาร ผัก ผลไม้ เป็นต้น ชุมชนที่ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลจึงหาปู หาปลา เพื่อการยังชีพ รวมทั้งเอาไปแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้านในสิ่งที่ชุมชนประมงผลิตไม่ได้ แต่ก็ไม่ได้ยึดอาชีพการทำประมงเป็นอาชีพหลักมากนัก อาจเนื่องมาจากทรัพยากรสัตว์น้ำมีมาก เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา หามาได้ก็เพื่อเป็นอาหาร ที่เหลือแล้วจึงนำไปแบ่งปันหรือแลกเปลี่ยนกับคนต่างพื้นที่ที่ไกลโพ้นออกไป จนมีการผูกมิตรสัมพันธ์กันในระบบการแลกเปลี่ยน หรือระบบเกลอ ที่เรียกว่า “เกลอเขา เกลอละ” ซึ่งโดยพื้นเพหรือวัฒนธรรม กลุ่มคนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีแบ่งตามภูมิมิเวศน์ที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก คือ กลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณต้นน้ำ เรียกว่า “ชาวเหนือ” อาศัยของป่าและผลไม้แลกกับกลุ่มอีกวัฒนธรรมซึ่งเรียกตนเองว่า “ชาวลาด” จะตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณปากแม่น้ำ อาศัยอาชีพประมงและค้าขายเป็นหลัก ส่วนอีกกลุ่มวัฒนธรรม คือ “ชาวนา” เป็นกลุ่มวัฒนธรรมที่อาศัยอยู่ในที่ราบลุ่ม มีอาชีพทำนาข้าว และทำน้ำตาลโตนด ถือว่าเป็นกลุ่มวัฒนธรรมที่ร่ำรวยที่สุด ในสมัยนั้นวิถีชีวิตระหว่างชาวเหนือกับชาวลาดมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันจากวิธีการแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างกัน โดยชาวเหนือการล่องเรือเหนือหรือเรือไม้ไผ่บรรทุกผลไม้ ของป่า ไปแลกเปลี่ยนกุ้ง หอย ปู ปลา ข้าวสาร น้ำผึ้ง มาแลกกับชาวลาดและชาวนา ขณะเดียวกันในฤดูที่ของทะเลมีมากชาวเลก็จะล่องเรือขึ้นเหนือเพื่อไปแลกเปลี่ยนกับชาวเหนือ ได้มะพร้าว น้ำผึ้ง ผลไม้ มาเติมลำเรือ (ทวีศักดิ์ สุขรัตน์, 2551)

จากประวัติศาสตร์เมืองไชยาโดยกรมหลวงภาณุพันธุ์วงศ์วรเดช ได้กล่าวถึงเมืองไชยาไว้ว่า “เรือสุริยมณฑล” ทอดสมอที่ปากอ่าวเมืองไชยาด้านตะวันออก น้ำลึก 5 วา ห่างจากฝั่งประมาณ 60 เส้น ตรงปากคลองไชยา ไม่แลเห็น เห็นแต่แนวไม้พุ่มพอสั่งเกตไปได้ หาดทรายและเขาไกลฝั่งเป็นอันมาก ช่างทิดก็ได้มีหาดทรายเป็นโขดขาวใหญ่

ที่ปากคลองไชยานั้นเลี้ยวขวาเข้าไปทางทิศเหนือเรียกว่า คลอง พุมเรียง ปากคลองกว้าง 2 เส้น มีต้นตาลุ่มต้นโกงกาง สองฟากน้ำ ” (บทนิพนธ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์, พรพิไล เลิศวิชา, 2545: 1)

นอกจากนี้ เล่ากันว่าอาณาจักรศรีวิชัยมีความเจริญรุ่งเรืองมาก จากงานของอาจารย์ธรรมทาสพานิช ที่ได้แปลเอกสารของตาคากุสุ เรื่อง A Record The Buddhist Religion AS Prachised In India And The Malay Archijaclage (A.D. 671 - 695) ซึ่งเล่าตามจดหมายเหตุหลวงจีนฮี้จิง ซึ่งได้เดินทางไปศึกษาพระธรรมในอินเดียในพุทธศตวรรษที่ 13 เอกสารเขียนไว้ที่เกาะสุมาตรา กล่าวว่า ในเกาะนี้เป็นประเทศซึ่งมีอารยธรรมสูงนับถือพุทธศาสนานิกายฝ่ายใต้ ศรีวิชัยได้ติดต่อกับอินเดียอย่างแพร่หลาย มีเรือสินค้าบรรทุกไปอินเดียด้วย ศรีวิชัยเจริญรุ่งเรืองทางการค้า มีอำนาจทางการเมืองการปกครองไพศาล โดยครอบครองหมู่เกาะทะเลใต้และคาบสมุทรมลายู แต่ไม่สามารถทราบเมืองหลวงหรือราชธานีอยู่ที่ใดแน่ ดร.ควอริตซ์ เวลซ์ และท่านจันทน์จิรายุรักษ์นี้ ลงความเห็นที่น่าจะเป็นเมืองไชยาเพราะปรากฏหลักฐานด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุจำนวนมากในบริเวณนี้ (พรพิไล เลิศวิชา, 2545: 5)

3.2 นิเวศและองค์ความรู้การทำประมงของชุมชนประมงอ่าวบ้านดอน

ดินแดนรอบอ่าวบ้านดอน ประกอบด้วยแผ่นดินในท้องที่อำเภอไชยา ท่าฉาง พุนพิน ท่าขนอน กาญจนดิษฐ์ ตกเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรศรีวิชัย ซึ่งเจริญรุ่งเรืองอยู่ระหว่าง พ.ศ.1200 กล่าวกันว่าประมาณ พ.ศ. 1273 - 1740 เกิดความยุ่งยากในอินเดีย กษัตริย์วงศ์ปาละพร้อมอนุชาได้อพยพเข้ามาทางแม่น้ำและข้ามทะเลมาที่ตะกั่วป่า แล้วเดินบกข้ามมาบริเวณเมืองไชยา ตั้งตนเป็นอิสระขยายอาณาเขตออกไปตลอดแหลมมลายูและตั้งอาณาจักรศรีวิชัยขึ้น ดังภาพที่ 3.1

ภาพที่ 3 - 1 อ่าวพุมเรียง

ที่มา : Google map data, 2560

พื้นที่ทะเลในเขตอำเภอไชยา ชาวบ้านเรียกกันติดปากว่า “อ่าวพุมเรียง” ซึ่งลักษณะเด่นของอ่าวพุมเรียงคือ พื้นที่ทะเลมีลักษณะเป็นตอนสั้นทราย ตอนที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ตอนเสร็จ ตอนเส็ดดาน ตอนนอก ตอนหัวมิ่ง ตอนผู้ ตอนแมลงวัน ตอนแหลมเกาะ ตอนแหลมโพธิ์ ตอนปลายแหลม ตอนขวาง และตอนหลักขาว ตอนเหล่านี้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำหลากหลายนานาชนิดที่มีลักษณะเฉพาะกันไป ดังนี้

ตอนเสร็จ เป็นตอนที่ใหญ่และสูง มีต้นไม้อยู่หลายชนิด เป็นตอนที่ขึ้นอยู่กลางทะเล มีเนื้อที่หลายร้อยไร่ เวลาน้ำขึ้นเหลือเนื้อที่ประมาณ 4 - 8 ไร่ ทิศเหนือเป็นพื้นที่ที่ลาดเอียง ทิศตะวันออกจรดร่องน้ำใหญ่ ทิศใต้พื้นที่ลาดเอียง ทิศตะวันตกจรดร่องน้ำใหญ่และลึก อดีตเป็นแหล่งที่มี หอย ปู ปลา อุดมสมบูรณ์มาก และเป็นแหล่งที่ชาวประมงในพื้นที่ใกล้เคียงมาพักอาศัยเวลามาทำการประมงและเป็นที่ยังลมในช่วงมรสุม ปลาที่พบในบริเวณนี้และมีจำนวนมากหรือชุกชุม ได้แก่ ปลาจะละเม็ด ปลาเก๋า ปลาอินทรี ปลาสร้อย (ชอบอยู่บริเวณน้ำลึก) ปลากะเบน (ชอบอยู่บริเวณดินปนทราย) ปลาทราย (ชอบอยู่บริเวณดินทราย) ปลากะบอก ปลาซีเก็ง (อยู่ทั่วไป) หอยไฟไหม้ หอยขาว หอยย่า (อยู่ทั่วไป) หอยราก หอยสับเค็ด (ชอบอยู่บริเวณดินปนทราย) หอยกระพุง หอยกระพัง หอยคราง (ชอบอยู่บริเวณดินเลนปนทราย) สาหร่าย กุ้งขาว กุ้งลาย กุ้งกุลากุ้ง กุ้งหัวมัน กุ้งแซบวัย (อยู่ทั่วไป) ปูม้า ปูดำ (อาศัยอยู่ทั่วไปกินหอยกระพุง หอยกระพัง หอยครางและสาหร่ายเป็นอาหาร) ปูลม ปูเปียว จะมีมากจะชุกอยู่บริเวณริมหาด

ตอนเส็ดดาน เป็นตอนที่กว้างและยาว มีพื้นที่หลายร้อยไร่ พื้นที่ติดต่อกับร่องน้ำใหญ่ สูงต่ำไม่เสมอกัน สันตอนจะไหลพันน้ำในช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนกันยายนเท่านั้น ทรัพยากรที่มีอยู่ในบริเวณนี้ ได้แก่ ปลาเก๋า ปลาอินทรี ปลาสร้อย ชอบอาศัยอยู่ชายแคว (รอยต่อระหว่างดินทรายกับดินเลน) ปลากะบอก ปลาทราย (อาศัยอยู่ทั่วไป) หอยกระพุง หอยกระพัง หอยคราง (ชอบอยู่บริเวณแคว) ปูดำ ปูม้า (อาศัยอยู่ทั่วไป) กุ้งขาว กุ้งลาย กุ้งกุลากุ้ง กุ้งหัวมัน กุ้งแซบวัย (อาศัยอยู่ทั่วไป)

ตอนนอก (ตอนปลายพุง) มีพื้นที่หลายร้อยไร่ พื้นที่ไหลพันน้ำทุกฤดู น้ำลดเต็มที่สันตอนจะไหลตลอดแนวสันตอน จะเชื่อมกับตอนหัวมิ่ง ตอนนอก เป็นตอนที่อุดมสมบูรณ์มาก เป็นแหล่งหวงโซ่อาหารชั้นดี ทรัพยากรที่มีในบริเวณนี้ ได้แก่ ปลากะบอก ปลาดุก ปลากด ปลาหิว ปลาซีเก็ง ปลากระพงขาว (อาศัยอยู่ทั่วไป) ปลากะเบน ปลาเก๋า (อาศัยอยู่บริเวณแคว) หอยราก หอยปากเป็ด หอยสับเค็ด หอยย่า หอยไฟไหม้ หอยขาว หอยเม็ดขนุน หอยหลอด (อาศัยอยู่ทั่วไป) ปูม้า ปูดำ (อาศัยอยู่ทั่วไป) หอยกระพุง หอยกระพัง หอยคราง สาหร่าย (อยู่ทั่วไป) กุ้งขาว กุ้งลาย กุ้งกุลากุ้ง กุ้งหัวมัน กุ้งแซบวัย (อยู่ทั่วไป)

ตอนหัวมิ่ง มีเนื้อที่ประมาณ 200 ไร่ เมื่อน้ำลดตอนจะไหล และไปเชื่อมกับตอนนอก ทรัพยากรในบริเวณนี้ ได้แก่ ปลากะบอก ปลากด ปลาซีเก็ง ปลากระพงแดง ปลากระพงขาว (อาศัยอยู่ทั่วไปและมีจำนวนมาก) ปลาท่อนใต้ ปลาหมึก (อาศัยอยู่ทั่วไป) หอยราก หอยสับเค็ด (อาศัยอยู่ทั่วไปและมีจำนวนมาก) หอยหลอด อาศัยอยู่บางจุด ในอดีตไม่นิยมหา หอยแครง หอยเม็ดขนุน (อาศัยอยู่ชายเลน มีจำนวนมาก) หอยไฟไหม้ หอยขาว (อาศัยอยู่ทั่วไป และมีจำนวนมาก) สาหร่าย มีอยู่บางจุด และบางฤดูเป็นอาหารของปูม้า และปลาบางชนิด ปูม้า ปูดำ (อาศัยอยู่ทั่วไป) กุ้งขาว กุ้งลาย กุ้งกุลากุ้ง กุ้งหัวมัน กุ้งแซบวัย (อยู่ทั่วไป)

ตอนผู้ เป็นตอนที่ไม่กว้างแต่ยาวไปเชื่อมต่อกับตอนแมลงวัน เมื่อน้ำลดเป็นที่สันตอนจะไหล ทรัพยากรที่มีในบริเวณนี้ ได้แก่ ปลาทราย ปลากะบอก ปลากด ปลาดุก ปลากะเบน ปลาหิว ปลาซีเก็ง ปลาเก๋า ปลากระพงขาว ปลากระพงแดง ปลาเก๋า ปลาสร้อย ปลาอินทรี (อาศัยอยู่ทั่วไป) ปูม้า ปูดำ (อาศัยอยู่ทั่วไป) หอยกระพุง

หอยกระพัง หอยคราง (อาศัยอยู่ทั่วไป) หอยไฟไหม้ หอยขาว หอยเม็ดขนุน หอยย่า หอยสับเค็ด หอยราก (อาศัยอยู่ทั่วไป)

ดอนแมลงวัน เป็นดอนที่มีเนื้อที่กว้างมาก เขตติดต่อกับอำเภอท่าฉาง พื้นที่โดยทั่วไปจะเป็นพื้นที่ราบ น้ำแห้งเต็มที่ดอนจะโผล่ ทรัพยากรที่มีในบริเวณนี้ ได้แก่ กุ้งขาว กุ้งลาย กุ้งกุลากุ้ง กุ้งหัวมัน กุ้งแซบวัย (อยู่ทั่วไป) ปลาทุกรา ปลาสร้อย ปลาอินทรี อยู่ชายแควบริเวณน้ำลึก มีจำนวนมาก หอยไฟไหม้ หอยขาว หอยย่า หอยเม็ดขนุน อาศัยอยู่ชายแควบริเวณน้ำตื้น หอยราก หอยสับเค็ด อาศัยอยู่ทั่วไป หอยหลอด อยู่ทั่วไปไม่นิยมหา ปลากระบอก ปลาทราย ปลาจวด ปลากดขมิ้น ปลาซีเกง ปลาหิว ปลากดขี้ลิง ปลากระเบน (อาศัยอยู่ทั่วไป) หอยกะพง หอยกระพัง (อาศัยอยู่ทั่วไป) ปูม้า ปูดำ (อาศัยอยู่ทั่วไป)

ดอนแหลมเกาะ เป็นสันดอนที่ติดกับชายฝั่งที่เป็นป่าชายเลนตลอดแนว มีเนื้อที่ประมาณ 100 ไร่ บริเวณนี้จะเป็นที่ฟักไข่ของสัตว์น้ำวัยอ่อน เพราะเป็นน้ำกร่อยอยู่ใกล้ลำคลองพุมเรียง และคลองไชยา และป่าชายเลน ทรัพยากรที่มีมากในบริเวณนี้ ได้แก่ หอยไฟไหม้ หอยขาว หอยย่า หอยเม็ดขนุน หอยราก หอยกะพง หอยกระพัง อาศัยอยู่ทั่วไป นอกจากนี้มีกุ้งขาว กุ้งลาย กุ้งกุลากุ้ง กุ้งหัวมัน กุ้งแซบวัย (อยู่ทั่วไป) ดอนนี้ยังมีปลาพะยูนอาศัยอยู่ เพราะเป็นแหล่งเกิดหญ้าหลายชนิด ปลากระบอก ปลาทราย อาศัยอยู่ทั่วไป ปลาดุก ปลากด ปลากระเบน ปลาดังกา ปลาซีเกง ปลาหิว ปลากระพงขาว ปลากระพงแดง อาศัยอยู่ทั่วไป ปลาท่อนใต้ ปลาหมก อาศัยอยู่ทั่วไป และมีชุกชุม ปูม้า ปูดำ (อาศัยอยู่ทั่วไป)

ดอนแหลมโพธิ์ (แหลมเซาะเจาะ) เป็นดอนที่ติดกับชายฝั่ง เป็นป่าชายเลนครึ่งและหาดครึ่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยธรรมชาติ ทรัพยากรที่มีในบริเวณนี้ ได้แก่ ปลากระบอก ปลาทราย ปลาดุก ปลาซีเกง ปลาหิว ปลาพงขาว ปลาพงแดง ปลาท่อนใต้ อาศัยอยู่ทั่วไป รวมทั้งหอยต่าง ๆ ได้แก่ หอยไฟไหม้ หอยขาว หอยย่า อาศัยอยู่บริเวณชายแคว รวมทั้งหอยกะพง หอยกระพัง มีอยู่ทั่วไป และกุ้งต่าง ได้แก่ กุ้งขาว กุ้งลาย กุ้งกุลากุ้ง กุ้งหัวมัน รวมถึงปูม้า ในบริเวณนี้ยังพบปลาพะยูน เพราะเป็นแหล่งที่เกิดหญ้าหลายชนิด

ดอนปลายแหลม เป็นดอนที่ติดกับชายฝั่ง (กระโจมไฟ) เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ เป็นปลายดอนที่อยู่สุดเขตอ่าวบ้านดอนทางทิศเหนือ ทรัพยากรที่มีในบริเวณนี้ ได้แก่ ปลาดุก ปลาซีเกง ปลาหิว ปลาพงขาว ปลาพงแดง อาศัยอยู่ทั่วไป ปลาหู ซอบอาศัยอยู่บริเวณชายแคว เป็นปลาที่อาศัยอยู่เป็นฝูง และมีเป็นช่วงฤดู ปูม้า ปูดำ (อาศัยอยู่ทั่วไป) หอยไฟไหม้ หอยขาว หอยย่า หอยเม็ดขนุน หอยขาว หอยคราง มีจำนวนมาก กุ้งขาว กุ้งลาย กุ้งกุลากุ้ง กุ้งหัวมัน กุ้งแซบวัย (อยู่ทั่วไป)

ดอนขวาง เป็นสันทรายที่ไม่กว้างและยาวเท่าไร มีเนื้อที่ประมาณ 100 - 150 ไร่ เมื่อน้ำแห้งจะมองเห็นสันดอนเชื่อมกับดอนแมลงวัน ทรัพยากรที่มีชุกชุม คือ ปลากระบอก ปลาทราย ปลาแกง ปลาหิว ปลาเก๋า ปลากระพงแดง ปลากระพงขาว ปลาดุก ปลากระเบน ปลาดังกา (คล้ายปลากระเบนแต่ตัวเล็กกว่า) รวมทั้งหอยกะพง หอยกระพัง ซึ่งมีจำนวนมาก หอยขาว หอยไฟไหม้ หอยย่า หอยเม็ดขนุน มีอยู่ทั่วไป และสาหร่ายมีบางฤดู

ดอนหลักขาว เป็นสันดอนที่เล็ก มีเนื้อที่ประมาณ 50-80 ไร่ น้ำไม่ค่อยแห้ง ทรัพยากรที่มีในบริเวณนี้ ได้แก่ ปลากระบอก ปลาแกง ปลาหิว ปลาเก๋า ปลากด ปลาดุก กุ้งขาว กุ้งลาย กุ้งกุลากุ้ง กุ้งหัวมัน กุ้งแซบวัย รวมทั้งปูม้า ปูดำ หอยกะพง และหอยกระพัง

หากช่วงน้ำลงกลางวันราวเดือน 11 ถึงเดือน 12 ชาวประมงจะทำประมงโดยใช้จวนในเวลากลางวัน จะเรียก ลักษณะการเกิดของน้ำลักษณะต่าง ๆ นี้ว่า “น้ำก่หรือน้ำเกิด” เริ่มในประมาณ ขึ้น 9 ค่ำ และแรม 9 ค่ำ จนถึง 5 ค่ำ ลักษณะน้ำก่ น้ำจะขึ้นที่ละน้อย จะขึ้นอยู่เป็นเวลาประมาณ 2 ชั่วโมง แล้วจะค่อยๆลดลง วันต่อมาช่วงน้ำขึ้น จะนานขึ้น และปริมาณน้ำจะเพิ่มขึ้น จนกระทั่งน้ำใหญ่ คือระดับน้ำขึ้นปริมาณมาก และเปลี่ยนแปลงปริมาณ มากที่สุดในรอบวัน จากนั้นน้ำจะเริ่มขึ้นช้าลงจนกระทั่งน้ำตาย วันขึ้น 5 ค่ำ และแรม 5 ค่ำ หลังจากน้ำตาย ก็จะมีน้ำก่ใหม่ ส่วนใหญ่คือช่วงที่ระดับน้ำขึ้นลงแตกต่างกันมากเป็นลักษณะเดียวกับน้ำก่ เพียงแต่น้ำก่ เป็นการแสดงลักษณะที่เริ่มเกิดหรือก่ตัวจนระดับน้ำสูงขึ้นและนานในแต่ละวันจนถึงระดับน้ำสูงสุดและเริ่มลดลง สำหรับน้ำตาย เกิดในช่วงขึ้นหรือแรม 5 ค่ำ จนถึงประมาณ 9 ค่ำ เป็นช่วงที่ระดับน้ำขึ้นลงในแต่ละวันมีการ เปลี่ยนแปลงไม่มาก สำหรับน้ำทุ่น คือ น้ำช่วงที่ก่อนจะขึ้นหรือลงน้ำค่อนข้างนิ่งและใสมาก เรียกว่า น้ำสวย น้ำลักษณะนี้เป็นที่รู้จักกันของชาวประมงว่าเหมาะกับการตกกุ้งก้ามกรามหรือใช้ราไวย์ ส่วนน้ำลักษณะนี้หรือน้ำล่องเท้า น้ำจะขึ้นสูงท่วมถึงใต้ถุนบ้านก็จะพัดพาสิ่งของที่ลอยน้ำได้ไปกับน้ำ มักเกิดในช่วงเดือน 4 ถึงเดือน 5 และน้ำนองหรือน้ำเหนือ ปริมาณน้ำที่เกิดจากฝนตกหนัก ปริมาณน้ำมีมาก ไหลไม่ทัน ทำให้น้ำใน คลองมีปริมาณสูงมาก เกิดในเดือน 8 ถึงเดือน 12 (เจษฎา เพชรรัตน์, สัมภาษณ์, 2560)

องค์ความรู้ในการดูแลมีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพประมง (จรินทร์ และคณะ, 2550.) ดังนี้

- ลมหนาวใน ช่วงเวลาฤดูหนาวเป็นลมหลง พักกระโชกในระยะสั้น ๆ มาจากทิศเหนือ ปีละ 1 - 2 ครั้ง ในช่วงมรสุมเริ่มหมดและกำลังเปลี่ยนเป็นลงตะวันออกซึ่งไม่มีผลการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรในทะเล
- ลมว่าวหรือลมตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นลมมรสุมในช่วงเดือนถึงพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม คลื่นทะเลแรง มีระดับน้ำที่สูงตอนกลางคืนส่งผลต่อทรัพยากรสัตว์น้ำ คือ เป็นช่วงปลาดุกตัวใหญ่เริ่มหมดไป แต่เริ่มมีลูกปูดำ ลูกปูขาว ขนาดเริ่มจับได้ และมีปลาดุกขนาดเล็ก ส่วนเครื่องมือประมงประมงพื้นบ้านที่ชาวบ้านใช้ คือ ไซ เบ็ดราว อวนลอย ระยะจะจับปูจับปลาได้มาก ปูตัวโต ปลาว่ายน้ำตื้น เช่น ปลากระบอก ช่วงนี้เหมาะ ในการวางอวนปู ช่วงนี้บริเวณเกาะเสร็จจะมีสาหร่ายเกิดขึ้นมากมาย สาหร่ายที่เกิดขึ้นจะเป็นแฉ่งเพาะฟักที่ดี แห่งหนึ่ง แต่ถ้าเจอลมสุ่มคลื่นใต้น้ำจะพัดสาหร่ายนี้หมดไป
- ลมอุตราลมตะวันออกเฉียงใต้ พัดช่วงปลายเดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์เป็นช่วงปลายมรสุม จะมีลม ค่อนข้างแรง น้ำใส ไม่ค่อยมีสัตว์น้ำ แต่ชาวประมงยังสามารถหากินได้ตามปกติในอ่าวเป็นรอยต่อจากช่วงมรสุม เริ่มกลับเข้าสู่ภาวะปกติสัตว์ก็ได้ปรับตัวตามธรรมชาติอยู่ได้ปกติ
- ลมตะเภา กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม เป็นลมที่พัดในช่วงเช้า จะเป็นลมเย็นสัตว์น้ำสามารถหาได้ง่าย โดยเฉพาะปูม้าและปลาทราย น้ำทะเลมีสีและไม่ใสเกินไป โดยชาวบ้านจะเรียกว่า “ น้ำพราว ” ลมสลาตัน ในเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม พัดในช่วงตอนเช้า ซึ่งมีลักษณะที่ค่อนข้างไม่แน่นอนว่าจะพัดอย่างไร ชาวบ้าน จึงเรียกว่า “ ลมมั่ว ” น้ำเริ่มกลายเป็นมรสุมฝั่งตะวันตก ส่วนฝั่งตะวันออกน้ำจะใส สัตว์น้ำมักฝังตัวเป็นช่วงที่ หากินค่อนข้างยาก หากินได้น้อยลง
- ลมพญา หรือลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ ในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงตุลาคม เป็นฤดูที่น้ำแห้งตอน กลางวัน และน้ำใหญ่มากในตอนกลางคืนเป็นช่วงที่ระดับน้ำมีการเปลี่ยนแปลง คือ น้ำกลางวันและน้ำกลางคืน เท่า ๆ กัน ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า “ น้ำตาย ” ในระยะนี้จะมีปูดำ ปูทะเลตัวใหญ่ ส่วนใหญ่จะเป็นตัวเมีย ปลาดุก ปลากระบอก ส่วนช่วงระยะเดือนสิงหาคม การเปลี่ยนทิศทางลม ปลาเข้าชายฝั่ง ดอนโผล่ หากินได้ตลอด

ฤดูกาล จะมีสัตว์น้ำที่หาได้ ทั้งในน้ำและในดิน และเป็นช่วงที่มีสาหร่ายสีเขียว หนูป้าพะยูน ที่เป็นอาหารที่กำลัง และที่ขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำ เครื่องมือประมงไม่สามารถเข้าไปได้ เพราะจะทำให้เกิดความเสียหาย

- ลมตะวันตก ในช่วงเดือนกันยายน จะเกิดซ้อนกันกับมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดแทรกในช่วงปลายลมพญา เป็นลมกรรโชก จะพัดแรงมากตามใช้ระยะเวลาไม่นาน คือ พัดช่วงบ่าย อาจทำให้เรือจมได้ และเจ็บในตอนเย็น จากนั้นจะเป็นลมพญา สัตว์น้ำในช่วงนี้ก็ยังคงเหมือนลมพญา

- ลมพัดหลวง ช่วงตุลาคมเป็นช่วงลมกำลังเปลี่ยนทิศ จากลมพญา เป็นลมว่าวเป็นลมที่กระโชกแรง แต่ไม่นาน น้ำเริ่มเปลี่ยน จะพบหมึกหลอด หมึกกระดอง ทิศทางลมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นตัวบ่งบอกความอุดมสมบูรณ์ของท้องทะเลในแต่ละช่วง เนื่องจากทิศทางลมจะสัมพันธ์กับชนิดของสัตว์น้ำ ชาวประมงจะทราบได้ว่าฤดูนี้มีสัตว์น้ำชนิดใด จะใช้เครื่องมืออะไร

การประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านสะท้อนให้เห็นว่า ชาวประมงมีความรู้เรื่องระบบนิเวศเป็นอย่างดี ซึ่งถือได้ว่าเป็นภูมิปัญญาที่น่าสนใจและสำคัญ นอกจากนี้ทิศทางและความแรงของลมยังส่งผลต่อปริมาณน้ำขึ้นน้ำลง หากลมพัดแรงเข้าหาฝั่งในขณะน้ำขึ้นจะทำให้น้ำมีระดับสูงกว่าปกติ แต่ลมที่พัดออกสู่ฝั่งมีอิทธิพลน้อยกว่า ความแรงลมจะต้านการไหลและความเร็วของกระแสน้ำส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายของแพลงก์ตอนด้วย และสัตว์น้ำจะเคลื่อนย้ายตามแพลงก์ตอนซึ่งเป็นแหล่งอาหาร

บทที่ 4

ชุมชนประมงชายฝั่งและประชากรในอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

4.1 ชุมชนและประชากรประมงชายฝั่ง

จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นจังหวัดที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในทุกด้านเศรษฐกิจ มีความมั่นคง ประชากรมีรายได้ค่อนข้างสูงทำให้มีการจ้างงานเพิ่มขึ้นในธุรกิจและสถานประกอบการต่าง ๆ จำนวนมาก ส่งผลให้มีประชากรจากพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ ทั้งภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคใต้อพยพมาทำงานในพื้นที่ จังหวัดสุราษฎร์ธานีจำนวนมาก แต่ไม่ได้ย้ายทะเบียนบ้านมาให้ถูกต้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ เทศบาลนคร สุราษฎร์ธานี เทศบาลเมืองเกาะสมุย และอำเภอเกาะพะงัน ทำให้มีประชากรแฝงทั้งจังหวัดประมาณ 500,000 คน ได้สรุปจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อ่าวบ้านดอนในปี พ.ศ. 2561 ดังตารางที่ 4 - 1

ตารางที่ 4 - 1 จำนวนประชากรในพื้นที่ชายฝั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2561

อำเภอ	เพศ		รวม (คน)
	ชาย	หญิง	
ท่าชนะ	27,379	27,285	54,664
ไชยา	25,251	26,514	51,765
ท่าฉาง	17,017	16,879	33,896
พุนพิน	46,626	46,977	93,603
เมือง	86,345	94,078	180,423
กาญจนดิษฐ์	52,672	54,229	106,901
ดอนสัก	18,583	19,019	37,602
รวม	273,874	158,824	558,854

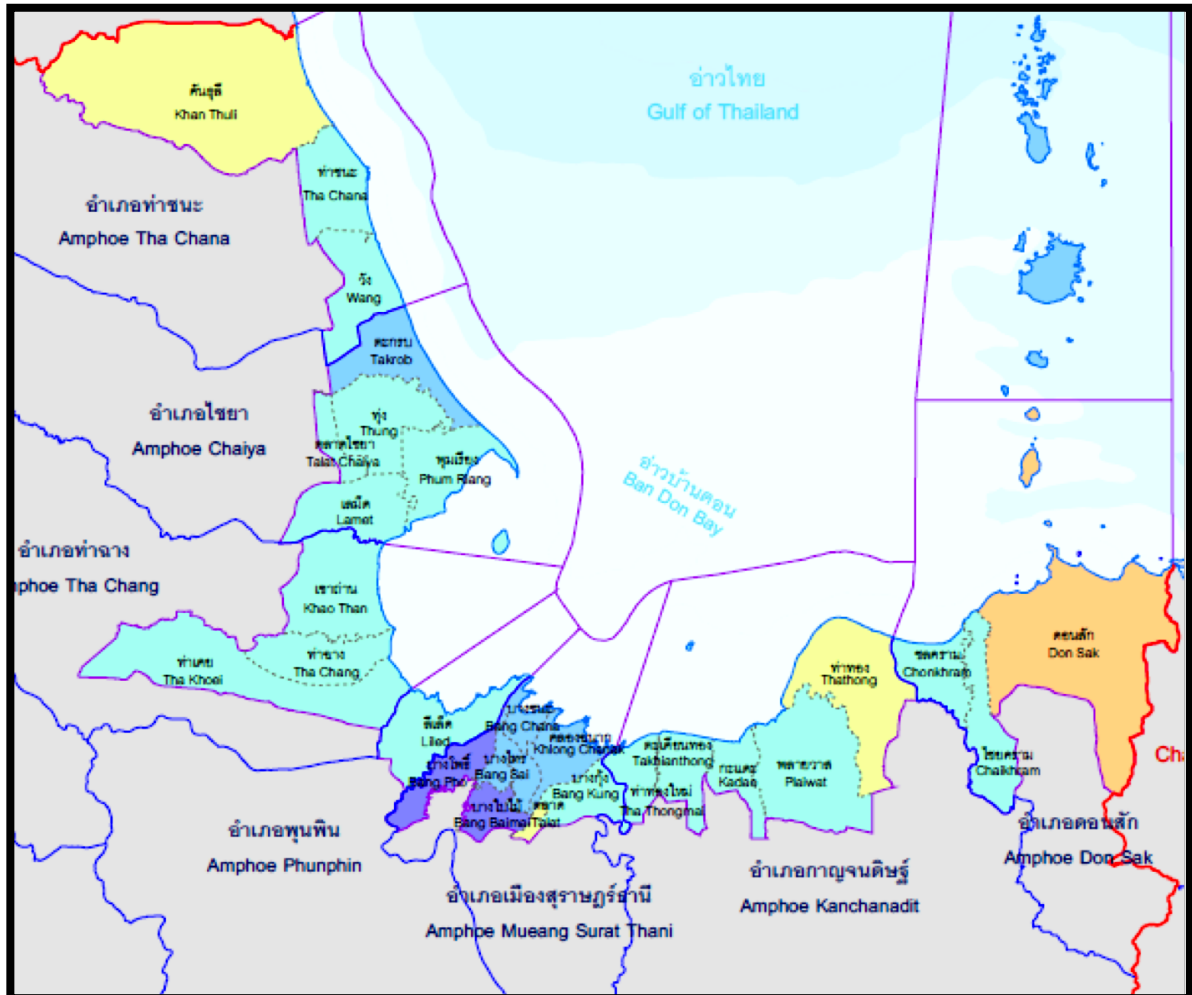
ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2562

ประชากรในพื้นที่ชายฝั่งอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานีครอบคลุมจำนวนทั้งหมด 7 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอท่าชนะ อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอเมือง อำเภอกาญจนดิษฐ์ และ อำเภอดอนสัก มีประชากรรวม 558,854คน

ชุมชนประมงตั้งอยู่รอบอ่าวบ้านดอน แต่ไม่พบรายงานจำนวนครัวเรือนประมงทั้งหมด แต่พบว่า มีเรือประมงพาณิชย์ใน 7 อำเภอนี้ จำนวน 401 ลำ เรือประมงพื้นบ้าน 1,544 ลำ โดยเรือประมงที่ทำประมงปูม้า ทั้งที่เป็นประมงพาณิชย์และประมงพื้นบ้านรวม 444 ลำ หรือคิดเป็นร้อยละ 18 ของเรือประมงทั้งหมด สำหรับจำนวนครัวเรือนประมงพื้นบ้านอ่าวบ้านดอน มีทั้งหมด 3,040 ครอบครั ใน 7 อำเภอ 27 ตำบล ประกอบด้วย 1) อำเภอท่าชนะ ได้แก่ ตำบลท่าชนะ ตำบลวัง และตำบลคันธูลี 2) อำเภอไชยา ได้แก่ ตำบลทุ่ง ตำบลตะกรบ ตำบลพุมเรียง และตำบลเสม็ด 3) อำเภอท่าฉาง ได้แก่ ตำบลเขาถ่าน ตำบลท่าฉาง และตำบลท่าเคย 4) อำเภอพุนพิน ได้แก่ ตำบลลีเล็ด 5) อำเภอเมือง ได้แก่ ตำบลคลองฉนาก ตำบลบางชนะ ตำบลบาง ไทร ตำบลบางใบไม้ ตำบลบางโพธิ์ ตำบลคลองน้อย ตำบลตลาดและตำบลบางกุ้ง 6) อำเภอกาญจนดิษฐ์

ได้แก่ ตำบลกะแต ตำบลท่าทอง ตำบลตะเคียนทอง ตำบลท่าทองใหม่ และตำบลพลาญวาส 7) อำเภอดอนสัก
ได้แก่ ตำบลชลคราม ตำบลไชยคราม และตำบลดอนสัก

จำนวนประชากรเฉพาะตำบลที่มีชุมชนประมงทั้งหมด 153,675 คน หรือจำนวน 74,614 ครัวเรือน
ดังตารางที่ 4 - 2 และดังภาพที่ 4 - 1

ภาพที่ 4 - 1 ชุมชนกลุ่มประมงพื้นบ้านในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
ที่มา: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2551

ตารางที่ 4 - 2 จำนวนประชากรในชุมชนประมงอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

อำเภอ	ตำบล	เพศ		รวม (คน)	จำนวนครัวเรือน รวม	จำนวน ครัวเรือน ประมง
		ชาย	หญิง			
ท่าชนะ	ตำบลท่าชนะ	2,573	2,606	5,179	1,800	
	ตำบลวัง	1,809	1,876	3,685	1,338	238
	ตำบลคันธูลี	4,127	4,161	8,288	3,602	
ไชยา	ตำบลทุ่ง	2,392	2,629	5,021	1,863	
	ตำบลตะกรบ	1,931	1,954	3,885	1,274	
	ตำบลพุมเรียง	3,837	4,037	7,874	2,633	309
	ตำบลเลม็ด	2,356	2,551	4,907	1,842	
ท่าฉาง	ตำบลเขาถ่าน	1,208	1,184	2,392	826	
	ตำบลท่าฉาง	1,408	1,402	2,810	952	149
	ตำบลท่าเคย	3,277	3,189	6,466	2,345	
พุนพิน	ตำบลลีเล็ด	2,078	2,048	4,126	1,687	188
เมือง	ตำบลคลองฉนาก	1,456	1,453	2,909	820	
	ตำบลบางชนะ	845	903	1,748	545	
	ตำบลบางไทร	911	959	1,870	743	
	ตำบลบางใบไม้	1,320	1,450	2,770	1,207	
	ตำบลบางโพธิ์	856	910	1,766	613	1,079
	ตำบลคลองน้อย	1,838	1,929	3,767	1,369	
	ตำบลบางกุ้ง	13,293	14,835	28,128	14,137	
	ตำบลตลาด	12,913	14,304	27,217	15,886	
กาญจนดิษฐ์	ตำบลกะแดะ	4,643	5,046	9,689	4,540	
	ตำบลท่าทอง	2,812	2,736	5,548	2,377	
	ตำบลตะเคียนทอง	3,106	3,252	6,358	2,262	527
	ตำบลท่าทองใหม่	2,571	2,684	5,255	2,325	
	ตำบลพลายวาส	3,572	3,574	7,146	3,176	
ดอนสัก	ตำบลชลคราม	1,087	1,123	2,210	1,077	
	ตำบลไชยคราม	1,007	1,050	2,057	799	550
	ตำบลดอนสัก	3,698	3,686	7,384	2,576	
รวม	27	82,776	87,126	153,675	74,614	3,040

ที่มา: สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2561

4.2 จำนวนเรือประมงในอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จำนวนเรือประมงในอ่าวบ้านดอนใน พ.ศ. 2562 รวมทั้งหมด 2,430 ลำ เป็นเรือประมงพาณิชย์ 401 ลำ เรือประมงพื้นบ้าน 1,544 ลำ หรือคิดเป็น 3.8 เท่าของเรือประมงพาณิชย์ ดังนั้นครัวเรือนประมงที่ใช้ประโยชน์ในอ่าวบ้านดอนเป็นประมงพื้นบ้านมากกว่าประมงพาณิชย์ (ตารางที่ 4 - 3)

ตารางที่ 4 - 3 จำนวนเรือประมงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2562

อำเภอ	พ.ศ. 2562		
	ประมงพื้นบ้าน(ลำ)	ประมงพาณิชย์ (ลำ)	รวม (ลำ)
ท่าชนะ	234	13	247
ไชยา	321	43	364
ท่าฉาง	69	1	70
พุนพิน	55	1	56
เมืองสุราษฎร์ธานี	345	117	462
กาญจนดิษฐ์	241	20	261
ดอนสัก	279	206	485
รวม	1,544	401	2,430

ที่มา : สำนักงานประมงจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2563

สำหรับเรือประมงที่ทำประมงปูม้าในอ่าวบ้านดอน พบว่า เรือประมงพาณิชย์ที่ทำประมงปูม้าเป็นเรือลอบปูขนาด 10-29.9 ตันกรอส รวม 52 ลำ ส่วนเรือประมงพื้นบ้านทำประมงอวนปู รวม 392 ลำ อำเภอที่มีการทำประมงปูม้ามากที่สุดคือ อำเภอไชยา

ตารางที่ 4 - 4 จำนวนเรือที่ใช้เครื่องมือทำการประมงปูม้าในอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พื้นที่	เรือประมงพื้นบ้าน (ลำ)			เรือประมงพาณิชย์ (ลำ)	รวม (ลำ)
	อวนปู	อวนจมปู	อวนลอยปู	ลอบปู	
ท่าชนะ	19	5	0	0	24
ไชยา	14	63	256	6	339
ท่าฉาง	0	1	1	0	2
พุนพิน	0	0	1	0	1
เมือง	3	2	0	27	32
ดอนสัก	4	1	9	2	16
กาญจนดิษฐ์	12	1	0	17	30
รวม	52	73	267	52	444

ที่มา: กรมประมง , 2562

บทที่ 5

แหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำที่สำคัญในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

แหล่งทรัพยากรทะเลและชายฝั่งในพื้นที่อ่าวบ้านดอน มีความหลากหลายของระบบนิเวศใต้ผิวน้ำ มีความสำคัญต่อการเกิดทรัพยากร เนื่องจากบริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารของสัตว์น้ำ นานาชนิด ซึ่งส่งผลทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำเพิ่มปริมาณมากขึ้น ดังต่อไปนี้

5.1 หญ้าทะเลและสาหร่ายทะเล

จากการศึกษาวิจัยของณัฐวดี นกเกตุ (2548) พบว่า อ่าวบ้านดอน มีหญ้าทะเลและสาหร่าย ประมาณ 1,800 ไร่ พะยูง และโลมา สัตว์ทะเลหน้าดินมากถึง 45 ชนิด อาศัยอยู่อย่างหนาแน่น 5,789 ตัวต่อตารางเมตร โดยสัตว์น้ำส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่ม กุ้ง ปู และหอย และพบว่ามีสาหร่ายทะเลกระจายอยู่บริเวณดอนต่าง ๆ โดยเฉพาะบริเวณสันดอนหลังเกาะเสร็จ ดอนนอก และดอนเสร็จดาน อำเภอลำตาหลวง มีสาหร่ายทะเลขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น พื้นที่ไม่น้อยกว่า 800 ไร่ หญ้าทะเลในอ่าวบ้านดอนมีทั้งสิ้น 6 ชนิด มีเนื้อที่รวมประมาณ 1,084 ไร่ จากการศึกษาของ ณัฐวดี (2548) พบหญ้าทะเลในพื้นที่อำเภอลำตาหลวง และอำเภอดอนสัก โดยชนิดที่อยู่ในอำเภอลำตาหลวง ได้แก่ หญ้าอำพัน หญ้าเงาแคระ และหญ้ายักษ์ชายทะเล ส่วนชนิดที่อยู่ในพื้นที่ดอนสัก ได้แก่ หญ้ายักษ์ชายเข็ม หญ้าต้นหอมทะเล หญ้าทะเล ด้วยคุณค่าดังกล่าวของระบบนิเวศจึงทำให้อ่าวบ้านดอนได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำระดับนานาชาติ ในวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2543 ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ยังพบหญ้าทะเลในพื้นที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะอ่างทอง เกาะวัวตาหลับ เกาะพะงันบริเวณอ่าวในวง และบริเวณอ่าววกตุ่ม พื้นที่ประมาณ 3 ตารางกิโลเมตร มีลักษณะเป็นแหล่งหญ้าทะเลบริเวณชายฝั่งที่เชื่อมต่อกับระบบนิเวศแนวปะการังพบหญ้าทะเล 5 ชนิด ได้แก่ หญ้าคาทะเล หญ้ากุ่มชายทะเล หญ้าใบมะกรูด หญ้าชะเงาเต่า และ หญ้าชะเงาใบมนนอกจากนี้ ยังพบบนเกาะสมุยบริเวณอ่าวแหลมใหญ่ อ่าวโจรคร่า อ่าวท้องโตนด อ่าวหินลาด อ่าวหน้าถ้ำ และอ่าวตัก (เกาะเตน) โดยพบหญ้าทะเล 4 ชนิด คือ หญ้าคาทะเล หญ้าใบมะกรูด หญ้าเงาใส หญ้ากุ่มชายทะเล (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กระทรวงวิทยาศาสตร์, 2563: ออนไลน์) (ภาพที่ 5 - 1)

5.2 ปะการัง

ปะการัง พบในกลุ่มเกาะชายฝั่งดอนสัก ได้แก่ เกาะนพเกา เกาะกา เกาะเหยี่ยว และเกาะเชือก จากข้อมูลของศูนย์วิจัยทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอ่าวไทยตอนกลาง (2549) รายงานสภาพแนวปะการังพบว่า มีลักษณะเป็นปะการังริมฝั่งส่วนใหญ่มีสภาพเสื่อมโทรมมากในปัจจุบัน

5.3 ป่าชายเลน

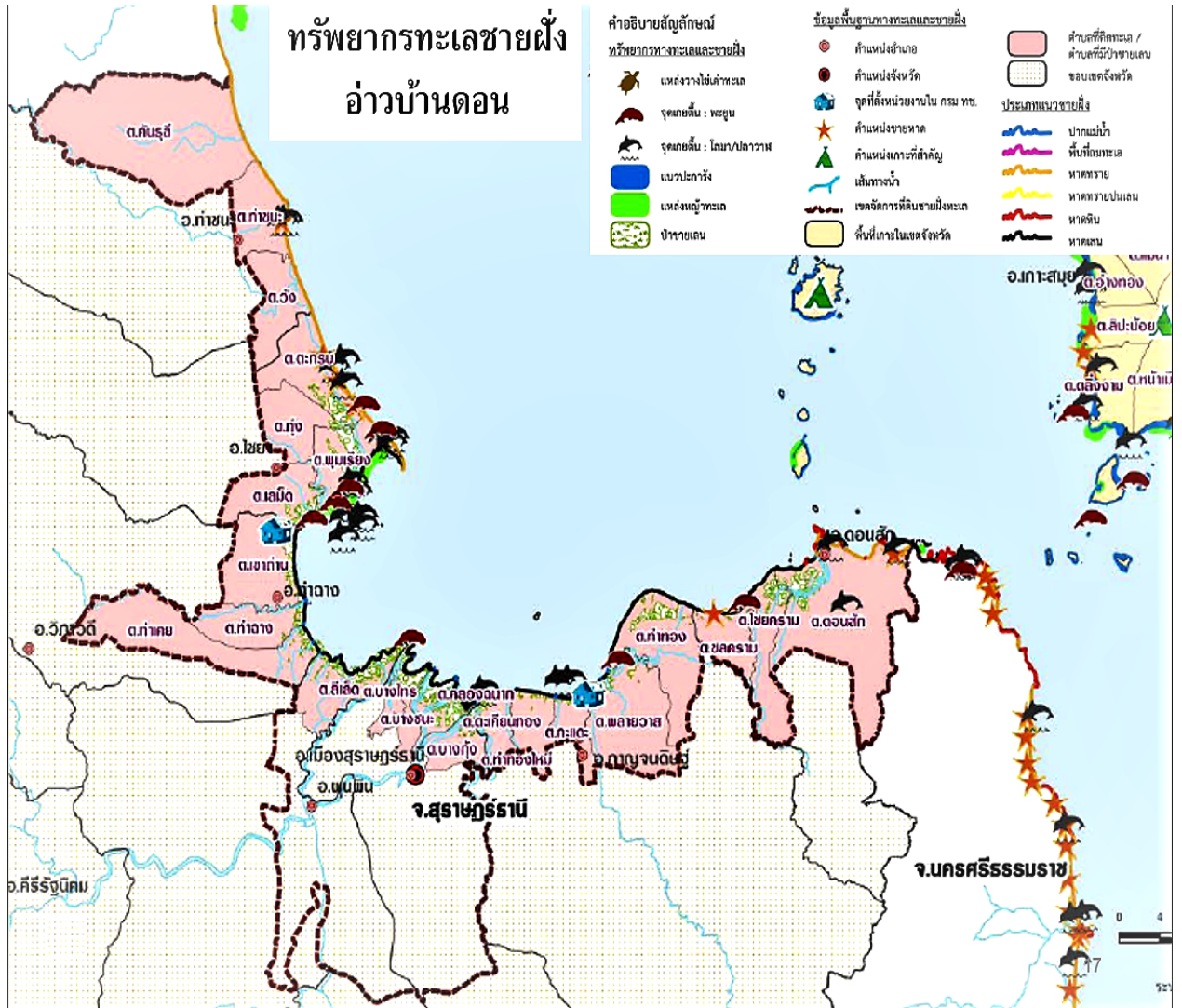
อ่าวบ้านดอนมีป่าชายเลนตลอดแนวชายฝั่ง 140 กิโลเมตร ตั้งแต่อำเภอลำตาหลวงถึงดอนสักมีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งสิ้น 73,768.75 ไร่ ในจำนวนนี้ได้รับการคุ้มครองโดยการประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 เพียง 25,830.58 ไร่ ที่เหลืออีกจำนวน 47,938.17 ไร่ มิได้ประกาศเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติแต่อย่างใด และจากการแปลผลภาพถ่ายดาวเทียมของสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 13 และ 14 พบว่า อ่าวบ้านดอนมีพื้นที่ป่าคงเหลือทั้งสิ้น 35,900 ไร่ ป่าชายเลน

อ่าวบ้านดอนขึ้นอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลเป็นแนวแคบ ๆ ประมาณ 50 – 100 เมตร จากฝั่ง ในป่าชายเลน จากการสำรวจพบพันธุ์ไม้อย่างน้อย 26 ชนิด

สำหรับป่าชายเลนในบริเวณหมู่เกาะอ่างทอง มีพื้นที่ไม่มากนัก พบบริเวณรอบทะเลในของเกาะแม่เกาะ และในบางอ่าวด้านทิศตะวันออกของเกาะพะลวย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นป่าชายเลนเกิดใหม่ พันธุ์ไม้ส่วนใหญ่เป็น โกงกางใบเล็ก ส่วนบริเวณปากน้ำตาปีพบป่าชายเลนซึ่งมีพรรณไม้ต่างๆ เช่น ต้นโกงกาง แสม ลำพู ลำแพน ถั่วขาว เป็นต้น ซึ่งเป็นต้นไม้ที่อาศัยอยู่บริเวณน้ำกร่อย และเป็นดินเลนได้เป็นอย่างดีป่าชายเลนนี้ รากของต้นโกงกาง และแสมจะรุกรังจับซ้อน เพื่อช่วยยึดลำต้นที่เจริญอยู่บนดินเลน ทำให้มีช่องเล็กช่องน้อย เหมาะสำหรับการหลบซ่อนของสัตว์น้ำวัยอ่อน บริเวณนี้จึงเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำเป็นจำนวนมาก รากของต้นไม้ยังช่วยดักดินตะกอนไม่ให้พัดพาลงสู่ทะเลมากนัก ป่าชายเลนยังช่วยกำบังคลื่นลมได้อีกด้วย (ภาพที่ 5 - 1)

5.4 ทะเล

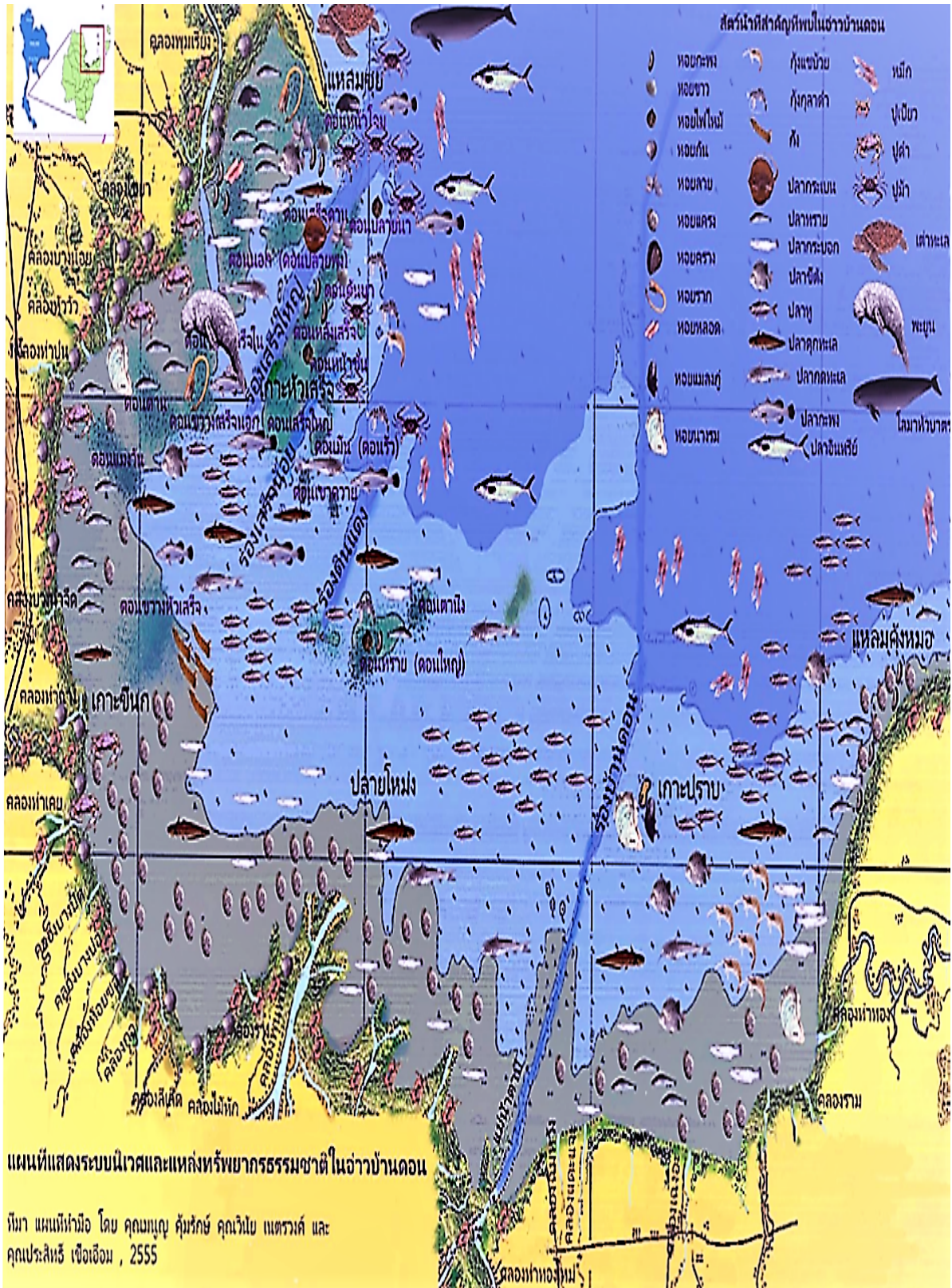
อ่าวบ้านดอนประกอบด้วยทะเลเปิดและทะเลปิด เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและขยายพันธุ์สัตว์น้ำนานาชนิด จากการศึกษาของ นิศานาด และคณะ (2547 อ้างถึงใน สายฝน, 2560) พบว่า คุณภาพน้ำอ่าวบ้านดอนมีความเป็นกรดต่างในช่วง 5.99 - 8.48 มีค่าต่ำสุดในฤดูฝน ซึ่งอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพน้ำชายฝั่งทะเล ประเภทที่ 3 และจากงานศึกษาของ ประเดิม (2557) ศึกษาคุณภาพน้ำและแพลงก์ตอนพืชบริเวณปากแม่น้ำของอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระหว่างเดือนธันวาคม 2555 ถึงเดือนสิงหาคม 2557 ปีละ 4 ครั้ง สำรวจและเก็บตัวอย่างน้ำทะเล และแพลงก์ตอนพืชบริเวณปากคลองพุมเรียง (1) ปากแม่น้ำตาปี (2) และคลองดอนสัก (3) ในพื้นที่อ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ค่าความเค็มอยู่ที่ 21.27 ± 0.35 พีเอสยู อุณหภูมิน้ำ 29.48 ± 1.59 องศาเซลเซียส ปริมาณออกซิเจน 60.16 ± 129.58 มิลลิกรัม/ลิตร คุณภาพน้ำทะเลโดยทั่วไปจัดว่าอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานตามมาตรฐานคุณภาพน้ำทะเล (กรมควบคุมมลพิษ, 2549) คุณภาพน้ำในเกณฑ์เสื่อมโทรมส่วนใหญ่พบที่บริเวณสถานีปากแม่น้ำ และดีขึ้นในสถานีห่างฝั่งออกไป โดยเฉพาะบริเวณปากแม่น้ำตาปี ทั้ง 2 ปี ปัจจัยคุณภาพน้ำที่ทำให้คุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม ได้แก่ ปริมาณออกซิเจนละลายน้ำ ปริมาณแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์มทั้งหมด และปริมาณสารอาหาร (ไนเตรท แอมโมเนีย และออร์โธฟอสเฟต) ซึ่งมีค่าสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพน้ำทะเลค่อนข้างมาก แพลงก์ตอนพืช พบจำนวน 5 ชั้น 60 สกุล ใน 3 ดิวิชัน แพลงก์ตอนพืชที่พบที่มีความหนาแน่นมากที่สุด คือกลุ่มไดอะตอม มีความหนาแน่นมากที่สุดในฤดูฝน ความหนาแน่นเฉลี่ย 106,546 เซลล์/ลิตร ดัชนีความหลากหลาย ดัชนีความสม่ำเสมอ และดัชนีความมากชนิด อยู่ในช่วง 0.22 - 1.15, 0.19 - 0.95 และ 0.87 - 2.77 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าแพลงก์ตอนพืชบริเวณปากแม่น้ำของอ่าวบ้านดอนมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูง

ภาพที่ 5 - 1 แผนที่แสดงแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำในอ่าวบ้านดอนและหมู่เกาะอ่างทอง
ที่มา : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, มปป.

5.5 ดอนสั้นทราย

ลักษณะดอนสั้นทรายจำนวนมาก มีลักษณะเป็นดินปนทราย จึงเหมาะสมในการเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย และหลบภัยของสัตว์น้ำหลากหลายชนิด อ่าวบ้านดอนมีดอนที่สำคัญกว่า 11 ดอน มีเนื้อที่รวมกันกว่าพันไร่ โดยเฉพาะดอนเสร็จ เป็นแหล่งที่มีสัตว์น้ำชุกชุม ด้วยมีลักษณะร่องน้ำใหญ่ (ภาพที่ 5 - 2)

ภาพที่ 5 - 2 แผนระบบนิเวศและแหล่งทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
 ที่มา : มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2556

แหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำในฝั่งอ่าวบ้านดอนและหมู่เกาะอ่างทอง สะท้อนให้เห็นความหลากหลายและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ที่สามารถเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ และเป็นแหล่งอาหาร แหล่งหลบภัยให้กับสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่สำคัญในพื้นที่อ่าวบ้านดอน (ภาพที่ 5 - 2) โดยเฉพาะปูม้า ซึ่งเป็นเศรษฐกิจหลักของชาวประมงในอ่าวบ้านดอน โดยปูม้าขนาดตัวเล็กส่วนใหญ่อาศัยอยู่บริเวณใกล้ฝั่ง เนื่องจากมีปริมาณอาหารสำหรับตัวอ่อนเยอะในบริเวณชายฝั่งและชอบอาศัยอยู่แนวหญ้าทะเล เนื่องจากเป็นพื้นดินทราย ง่ายต่อการพรางตัวโดยการฝังทรายในตอนกลางวัน มีใบหญ้าทะเลและชอกต่าง ๆ เพื่อหลบหลีกผู้ล่า (Songrak, A., 2015. อ่างแล้วใน สุดำรัตน์และคณะ, 2561) และการแพร่กระจายของตัวอ่อนปูม้า ในระยะต่าง ๆ จะสัมพันธ์กับหญ้าทะเลซึ่งเป็นระบบนิเวศที่สำคัญและปูม้า (จินตนา และคณะ , 2552 อ่างแล้วใน สุดำรัตน์และคณะ, 2561) ซึ่งจะพบว่าแหล่งสายหรือทะเลของอ่าวบ้านดอนโดยเฉพาะบริเวณสันดอนหลังเกาะเสร็จ ดอนนอก ดอนเสร็จ อำเภอยะยา มีแหล่งสาหร่ายทะเลที่อุดมสมบูรณ์ และพบหญ้าทะเลผืนใหญ่ทั้งในอำเภอยะยา และอำเภอดอนสักซึ่งเป็นบริเวณที่เหมาะสมในการอยู่อาศัยของตัวอ่อนปูม้า การพบสัตว์น้ำดินกว่า 45 ชนิด อยู่อย่างหนาแน่นกว่า 5,789 ตารางกิโลเมตรซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ของปูม้า ทั้งคุณภาพน้ำทะเล ยังอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน การอนุรักษ์และการฟื้นฟูแหล่งที่อาศัยสัตว์น้ำ รวมทั้งการประกาศเขตพื้นที่คุ้มครอง แหล่งเพาะฟักสัตว์น้ำจึงมีความสำคัญต่อการคงความสมบูรณ์ของปูม้าในอ่าวบ้านดอน

บทที่ 6

ชนิดสัตว์น้ำและขนาดสัตว์น้ำที่จับได้โดยเครื่องมือหลัก

6.1 เครื่องมือที่ใช้ทำการประมงในอ่าวบ้านดอน

เครื่องมือประมงที่ใช้ในการจับสัตว์น้ำในอ่าวบ้านดอนในเรือประมงพาณิชย์และประมงพื้นบ้าน ขึ้นกับชนิดสัตว์น้ำและฤดูกาลสัตว์น้ำ เครื่องมือประมงพื้นบ้านจับสัตว์น้ำแบบเลือกชนิดสัตว์น้ำ จึงทำประมงตามฤดูกาลสัตว์น้ำ จะพบว่าเรือประมงที่ขึ้นทะเบียนเครื่องมือประมงกว่า 1 เครื่องมือมากที่สุด จำนวน 445 ลำ โดยเครื่องมือประมงที่ใช้จับปูม้ามีจำนวนมากในอันดับต้น คือ อวนลอยปู อวนจมปู ลอบปู แสดงให้เห็นว่า ในอ่าวบ้านดอนชาวประมงพื้นบ้านทำการประมงปูม้าเป็นหลัก รองลงมาคือปลา และหอย (ตารางที่ 6 - 1)

ตารางที่ 6 - 1 เครื่องมือประมงพื้นบ้านในชุมชนประมงอ่าวบ้านดอน

ชนิดเครื่องมือประมง	จำนวนเรือ (ลำ)	ชนิดเครื่องมือประมง	จำนวนเรือ (ลำ)
มากกว่า 1 เครื่องมือ	445	สวิงช้อนเคย	4
อวนลอยปู	267	อวนจมกุ้ง	2
อวนลอยปลา	79	อวนลอยปลากะบอก	2
อวนจมปู	73	อวนลากคานถ่าง*	2
อวนปู	52	ลอบปลา	2
ลอบปู	23	แหอื่นๆ	2
เก็บหอยหลอด	15	อวนลอยปลาอินทรี	1
จับด้วยมือ	8	อวนลากคู่*	1
ลอบหมึกสาย	4	เบ็ดมือ	1

ที่มา : กรมประมง, 2562

หมายเหตุ : * เป็นเครื่องมือประมงที่ห้ามทำในเขตชายฝั่ง (ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดเครื่องมือทำการประมง วิธีการทำการประมง และพื้นที่ทำการประมง ที่ห้ามใช้ทำการประมงในที่จับสัตว์น้ำ เขตทะเลชายฝั่ง, 2560)

สำหรับเครื่องมือประมงพาณิชย์ที่มีมากที่สุดคือ อวนติดตา จำนวน 85 ลำ สำหรับเครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพสูงมีจำนวน 4 ชนิดคือ อวนลากคานถ่างมากที่สุดคือ จำนวน 72 ลำ รองลงมาคือ อวนลากคู่ อวนลากแผ่นตะเฒ่ และอวนล้อมจับปลากะตัก - จำนวน 32, 17 และ 12 ลำ ตามลำดับ โดยเครื่องมือเหล่านี้ติดสัตว์น้ำทุกประเภท และออกทำประมงได้ทั้งปี (ตารางที่ 6 - 2)

ตารางที่ 6 - 2 จำนวนเรือประมงพาณิชย์ในชุมชนประมงอ่าวบ้านดอน พ.ศ.2561 - 2562

อำเภอ	จำนวนเรือ (ลำ)	ประเภทอวน							ประเภทคราด			ประเภทลอบ			
		ลาก คานล่าง	ลาก คู่	ครอบ หมึก	ติด ตา	ลากแผ่น ตะเข้	ล้อมจับปลา กระตัก	ซ็อนปลา จะละเม็ด	หอย ลาย	หอยแครง	หอย อื่นๆ	ปู	ปลา	หมึก	หมึก สาย
เมือง	117	13	26	23	6	11	1	-	4	-	7	26	-	-	-
กาญจนดิษฐ์	20	9	4	-	1	3	-	-	-	-	-	2	-	-	1
ดอนสัก	206	47	2	20	40	1	11	1	-	-	-	28	-	3	53
ไชยา	43	1	-	1	35	-	-	-	-	-	-	5	1	-	-
ท่าชนะ	13	2	-	7	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
ท่าฉาง	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
พุนพิน	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
รวม	401	72	32	51	84	15	12	1	4	1	7	61	1	6	54

ที่มา

:

สำนักงานประมงจังหวัดสุราษฎร์ธานี,

2562

จากสถิติกรมประมงพบว่าเครื่องมือที่จับปูม้าเป็นหลักในเขตทะเลฝั่งอ่าวไทยตอนกลาง (จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดชุมพร และสุราษฎร์ธานี) คือ อวนจมปู และลอบปู (ตารางที่ 6 - 3) และเครื่องมือประมงที่ติดปูม้าเป็นผลพลอยได้ ได้แก่ อวนติดตาอื่นๆ อวนครอบหมึก อวนติดตาปลาทุ ลอบหมึก ตามลำดับ

ตารางที่ 6 - 3 เครื่องมือประมงหลักที่จับปูม้าในเขตทะเลฝั่งอ่าวไทยตอนกลาง (แหล่ง 3) พ.ศ. 2561

เครื่องมือ	ปริมาณปูม้า (ตัน)
อวนจมปู	2,115.47
ลอบปู	852.70

ที่มา : กรมประมง, 2562

หมายเหตุ : แหล่ง 3 ประกอบด้วย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดชุมพร และสุราษฎร์ธานี

ตารางที่ 6 - 4 เครื่องมือประมงที่ติดปูม้าเป็นผลพลอยได้ในเขตทะเลฝั่งอ่าวไทยตอนกลาง(แหล่ง 3) พ.ศ. 2561

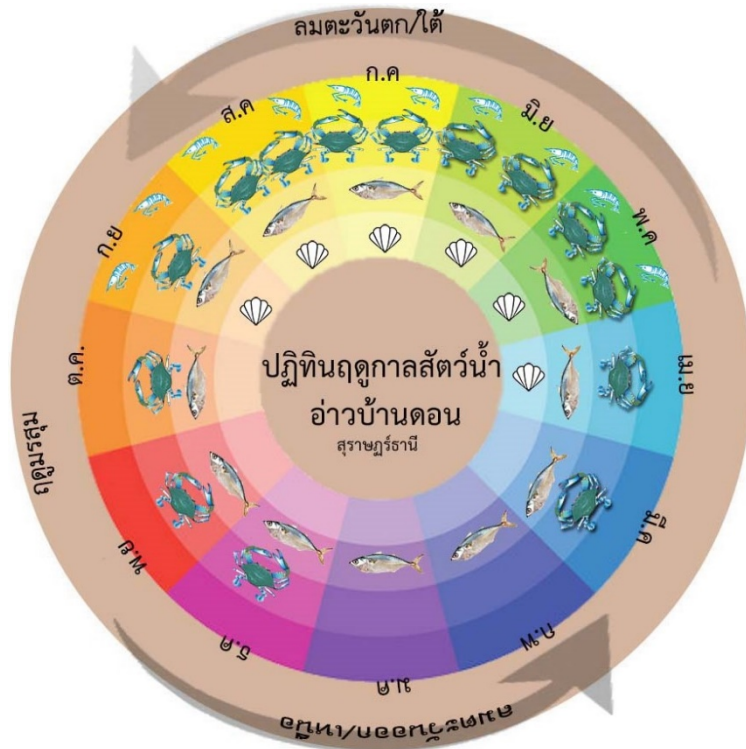
เครื่องมือ	ปริมาณปูม้า (ตัน)
อวนติดตาอื่นๆ	79.76
อวนครอบหมึก	5.45
อวนติดตาปลาทุ	2.38
ลอบหมึก	2.07
ลอบปลา	0.63
อวนลอยปลาหลังเขียว	0.15
อวนกุ้ง	0.04
อวนรุนเคย	0.01
เครื่องมืออื่นๆ	26.40

ที่มา : กรมประมง, 2562

หมายเหตุ : แหล่ง 3 ประกอบด้วย จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และสุราษฎร์ธานี

6.2 ช่วงเวลาการทำประมง

ประมงพาณิชย์สามารถจับสัตว์น้ำได้ตลอดทั้งปี เนื่องจากทำประมงนอกเขตทะเลชายฝั่ง ในขณะที่ประมงพื้นบ้านทำประมงในเขตทะเลชายฝั่ง ขึ้นอยู่กับฤดูกาลว่าสัตว์น้ำชนิดใดจะเข้ามาในเขตทะเลชายฝั่ง จะปรับเครื่องมือประมงตามฤดูกาลสัตว์น้ำ โดยปลาพบทุกฤดูชาวประมงสามารถทำการประมงได้ตลอดทั้งปี ทั้งช่วงฤดูมรสุมและคลื่นลมสงบ สำหรับปูม้า และปูดำทำการประมงได้ตั้งแต่เดือนธันวาคม – มีนาคม โดยจะพบมากในช่วงลมตะวันตก เดือน พฤษภาคม ถึงเดือน สิงหาคม หอยจะทำประมงในฤดูน้ำลด หรือช่วงมีลมตะวันตก ตั้งแต่เดือนเมษายน – กันยายน ส่วนหอยอื่นๆ หาได้ทุกวัน (ภาพที่ 6 - 1) ซึ่งชาวประมงจะเลือกเครื่องมือประมงที่สอดคล้องกับการจับสัตว์น้ำแต่ละเภท การใช้เครื่องมือประมงจึงเป็นไปตามฤดูกาลสัตว์น้ำ (ตารางที่ 6.3)

สัญลักษณ์ : ปูและกุ้งสองตัวในเดือนเดียวกัน หมายถึง ช่วงที่พบสัตว์น้ำทั้งสองชนิดมาก

ภาพที่ 6 - 1 ปฏิทินฤดูกาลสัตว์น้ำในพื้นที่อ่าวบ้านดอน

ที่มา : มุลินธิปาทะเลเพื่อชีวิต, มุลินธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2563

ตารางที่ 6 - 5 ความสัมพันธ์ของปฏิทินฤดูกาลกับการจับสัตว์น้ำและเครื่องมือที่ใช้ในการทำประมง

เดือน	เครื่องมือ	ลักษณะทางทะเล
มกราคม	อวนปลา เบ็ด	ช่วงลมมรสุม
กุมภาพันธ์	อวนปลา เบ็ด	ช่วงลมมรสุม
มีนาคม	อวนปลา อวนปู ลอบ	คลื่นลมเริ่มสงบ
เมษายน	อวนปลา อวนปู ลอบ แร้ว อวนรัง หาทอย	คลื่นลมสงบ
พฤษภาคม	อวนปลา อวนปู ลอบ แร้ว อวนรัง หาทอย	น้ำเริ่มแห้งกลางวัน (ลมตะวันตก)
มิถุนายน	อวนปลา อวนปู ลอบ แร้ว อวนรัง หาทอย	น้ำเริ่มแห้งกลางวัน (ลมตะวันตก)
กรกฎาคม	อวนปลา อวนปู ลอบ แร้ว อวนรัง หาทอย	น้ำเริ่มแห้งกลางวัน (ลมตะวันตก)
สิงหาคม	อวนปลา อวนปู ลอบ แร้ว อวนรัง หาทอย	น้ำเริ่มแห้งกลางวัน (ลมตะวันตก)
กันยายน	อวนปลา อวนปู ลอบ แร้ว อวนรัง หาทอย	น้ำเริ่มแห้งกลางวัน ลมเริ่มเปลี่ยนทิศ
ตุลาคม	อวนปลา อวนปู ลอบ	ย่างเข้าช่วงลมมรสุม
พฤศจิกายน	อวนปลา อวนปู ลอบ	ช่วงลมมรสุม
ธันวาคม	อวนปลา อวนปู	ช่วงลมมรสุม

ที่มา: จรินทร์และคณะ, 2550

การทำประมงพื้นบ้านมีการเชื่อมโยงกับฤดูกาลจับสัตว์น้ำ เครื่องมือประมงและลักษณะลม ชาวประมงจะเรียนรู้การสังเกตลม ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชุมชนประมง เพราะการทำประมงคือวิถีชีวิต ตามตารางที่ 6 - 6 จะพบว่าลมตะวันตกในช่วงเดือน พฤษภาคม - กันยายน มีสัตว์น้ำหลายชนิดเข้าเขตทะเลชายฝั่ง จึงมีการใช้เครื่องมือทำประมงหลายชนิดเพื่อเลือกจับสัตว์น้ำ โดยลมที่มีผลต่อการอพยพของปูคือ ลมตะวันตกเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 6 - 6 ฤดูกาลจับสัตว์น้ำที่เชื่อมโยงกับเครื่องมือและลักษณะลมมรสุมในพื้นที่อำเภอไชยา

กิจกรรมประมง/ ลมมรสุม	ลมตะวันออกเฉียง		คลื่นลมสงบ		ลมตะวันตก			ลมตะวันออกเฉียง				
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
เบ็ด	✓	✓	✓								✓	✓
หาหอย						✓	✓	✓	✓			
อวนปลา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
อวนปู					✓	✓	✓	✓	✓			
อวนกุ้ง					✓	✓	✓	✓	✓			
โพงพาง					✓	✓	✓	✓	✓			
ไม้					✓	✓	✓	✓	✓	✓		
ทอดแห					✓	✓	✓	✓	✓			
หล้า					✓	✓	✓	✓	✓			
แร้ว					✓	✓	✓	✓	✓			

ที่มา : จรินทร์และคณะ, 2550

6.3 แหล่งทำการประมง

แหล่งทำประมงในอ่าวบ้านดอนส่วนใหญ่เป็นเรือประมงพื้นบ้านจึงทำประมงบริเวณเขตทะเลชายฝั่ง 3 ไมล์ทะเล โดยบริเวณที่สำคัญในการทำประมงคือ บริเวณตอนต่างๆ ซึ่งมีความหลากหลายของพันธุ์สัตว์น้ำแตกต่างกันไปตามแต่ละตอน เนื่องจากลักษณะของสันดอนแต่ละแห่งมีระบบน้ำขึ้นน้ำลง ความน้ำเชี่ยวของน้ำ และความตื้นลึกของน้ำไม่เหมือนกัน ระยะห่างจากฝั่งไม่เท่ากัน ตอนไหนที่มีความอุดมสมบูรณ์หรือสัตว์น้ำชุกชุม ตอนนั้นจะมีอาหารของสัตว์น้ำมาก เช่น หอยกระพง หอยกระพัง หอยครง และสาหร่ายจะเป็นอาหารของสัตว์อื่น ดังคำกล่าวของชาวประมงที่ว่า “ถ้าตรงไหนมีหอยพงมากตรงนั้นหาปลาตกทะเลได้เลย...จะชุกชุมมาก.ชาวบ้านจึงหมายรู้ว่าตอนไหน มีสัตว์อะไร..จะออกหาช่วงไหนถึงจะคุ้ม” (จรินทร์และคณะ, 2550)

สันดอนต่างๆ เหล่านี้จะกระจายตามอ่าวบ้านดอน โดยเฉพาะบริเวณอ่าวพุมเรียงเป็นอ่าวตอนบนสุดของอ่าวบ้านดอน ประกอบด้วยตอนจำนวนมาก ด้วยมีลักษณะเป็นดอนสันทรายเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำหลายชนิด จึงเป็นแหล่งทำการประมงที่สำคัญของชาวประมงพื้นบ้าน ได้แก่ ดอนเสร็จ ดอนเส็ดตาน ดอนนอก ดอนหัวม่วง ดอนผู้ ดอนแมลงวัน ดอนแหลมเกาะ ดอนแหลมโพธิ์ ดอนปลายแหลม ดอนขวาง และดอนหลักขาว โดยเฉพาะดอนเสร็จ เป็นแหล่งที่ชาวประมงในพื้นที่ใกล้เคียงมาพักอาศัยเวลามาทำการประมงและเป็นที่ยังลมในช่วงมรสุม ปลาที่พบในบริเวณนี้และมีจำนวนมากหรือชุกชุม ได้แก่ ปลา หอย กุ้ง ปูม้า ปูดำ บริเวณนี้จะมีปูชุกชุมเนื่องจากมีแหล่งอาหารสมบูรณ์ทั้งหอยและสาหร่าย

นอกจากพื้นที่ดอนแล้ว แหล่งทำประมงที่เป็นที่อยู่อาศัยของปลาที่สำคัญมักจะอยู่ตามแนวร่องน้ำ บริเวณลำคลองที่มีป่าชายเลนหนาแน่น เนื่องจากมีปลาหลากชนิด ได้แก่ ปลากระบอก ปลาทราย ปลากระพงขาว ปลากระพงแดง ปลาเก๋า ปลาแกง ปลาดุก ปูม้า ปูดำ หอยไฟไหม้ หอยย่า กุ้งขาว กุ้งลาย กุ้งกุลาล่า กุ้งหัวมัน กุ้งแซบวีย โดยบริเวณที่มีการทำประมงหนาแน่นคือ ในลำคลองพุมเรียงและชายฝั่งทะเล ไปจนถึงเกาะเสร็จ สำหรับบริเวณที่มีการทำประมงปูม้าพบว่าอยู่ในระดับความลึกน้ำทะเล 10 - 50 เมตร บริเวณน้ำขึ้นน้ำลงหรือบริเวณน้ำกร่อย

อย่างไรก็ตามเขตทะเลชายฝั่งอ่าวบ้านดอนมีพื้นที่ประมาณ 695 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 424,375 ไร่ ในจำนวนนี้มีการเปลี่ยนเป็นพื้นที่อนุญาตเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำรวมจำนวน 54,687 ไร่ อยู่ในพื้นที่อำเภอไชยา ท่าฉาง ดอนสักและกาญจนดิษฐ์ แต่พื้นที่เพาะเลี้ยงนอกอนุญาตอีกจำนวนกว่า 200,000 ไร่ โดยมีการบุกรุกโดยเอกชนทั้งที่เป็นชาวประมงพื้นบ้านเอง คนนอกชุมชน นายทุนต่างถิ่น ซึ่งที่ได้ถูกจับจองตามกฎหมายร่วมกับที่บุกรุกโดยผิดกฎหมาย (เพ็ญญา, 2562) รวมแล้วเท่ากับมีพื้นที่เพาะเลี้ยงในทะเลชายฝั่งกว่า 245,156 ไร่ หรือ 59 % และเหลือพื้นที่ทำประมงชายฝั่งเพียง 41 % ในขณะที่จำนวนเรือประมงพื้นบ้านในอ่าวบ้านดอนมีจำนวนกว่า 1,544 ลำ สำหรับประมงพาณิชย์ทำประมงนอกเขตทะเลชายฝั่งตั้งแต่ 3 ไมล์ทะเล โดยเครื่องมือหลักได้แก่ อวนติดตา อวนลากคานถ่าง ลอบปู อวนครอบหมึก ลอบหมึกสาย อวนลากคู่ อวนลากคานถ่าง อวนลากแผ่นตะเฆ่

6.4 การกระจายตัวของปูม้าในอ่าวบ้านดอน

ปูม้าในพื้นที่อ่าวบ้านดอนจัดเป็นทรัพยากรที่สำคัญมาก เนื่องด้วยเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้กับจังหวัดสุราษฎร์ธานี จากงานศึกษาของ สุดารัตน์และคณะ (2561) พบว่า การแพร่กระจายตัวของทรัพยากรปูม้าจะอยู่ทั้งชายฝั่งทะเลอันดามันตั้งแต่จังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต ตรังและสตูล และฝั่งอ่าวไทย โดยบริเวณที่มีปูม้าชุกชุมมาก คือ บริเวณอ่าวบ้านดอน อ่าวปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส ปูม้าจะอาศัยบริเวณพื้นทราย หรือทรายปนโคลน ระดับความลึก 10 - 50 เมตร บริเวณน้ำขึ้นลงหรือน้ำกร่อย บริเวณชายฝั่งและปากแม่น้ำที่ระดับความเค็มระหว่าง 28 - 32 และพบว่าปูม้ามีความสามารถในการว่ายน้ำสูง ภายใน 1 วัน ปูม้าสามารถเดินทางได้ไกลกว่า 20 กิโลเมตร

การกระจายตัวอย่างหนาแน่นของปูม้าในอ่าวบ้านดอน เนื่องจากมีแหล่งหญ้าทะเลที่อุดมสมบูรณ์ จึงสามารถเป็นแหล่งอาหารและแหล่งหลบภัยให้กับปูม้าได้ โดยเส้นทางการเจริญเติบโตและการเคลื่อนย้ายของปูม้าในพื้นที่อ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าในระยะซุเอี้ยและวัยอ่อน จะเกิดและอาศัยอยู่ในอ่าวบ้านดอนบริเวณที่มีหญ้าทะเล หาดทราย และดอนในทะเล ตั้งแต่ อำเภอท่าชนะ อำเภอไชยา อำเภอท่าฉาง อำเภอพุนพิน อำเภอเมือง อำเภอกาญจนดิษฐ์ และ อำเภอดอนสัก และเมื่อปูม้าโตขึ้นก็จะเดินทางตามเส้นทางร่องน้ำไปอยู่อาศัยและผสมพันธุ์บริเวณหินปะการัง บริเวณเกาะเสร็จ เกาะปราบ เกาะหลัก และเกาะนกเขา เนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีแหล่งอาหารอุดมสมบูรณ์ เหมาะสมกับการผสมพันธุ์ของปูม้า อีกทั้งยังเป็นพื้นที่หลบภัยของปูม้า ตามแนวปะการัง และโขดหิน จึงสามารถทำประมงปูม้าในอ่าวบ้านดอนตลอดทั้งปี ยกเว้นช่วงมรสุมคลื่นลมแรง ส่วนความหนาแน่นของจำนวนประชากรปูม้าจะมีความหนาแน่น แตกต่างกันระหว่างช่วงเดือนในรอบปีเท่านั้น (ภาพที่ 6 - 1)

ภาพที่ 6 - 2 การกระจายตัวของทรัพยากรปูม้าในประเทศไทย
ที่มา : สุดารัตน์และคณะ, 2561, อ้างจาก Suasung, H. 2009.

ภาพที่ 6 - 3 เส้นทางการเคลื่อนย้ายของปูม้าในพื้นที่อ่าวบ้านดอน
ที่มา : กลุ่มประมงพื้นบ้านอ่าวบ้านดอน, 2562.

6.5 ชนิดและขนาดสัตว์น้ำที่จับได้โดยเครื่องมือหลัก

ในเขตทะเลชายฝั่งอ่าวบ้านดอน สัตว์น้ำที่เป็นรายได้หลักของชาวประมงพื้นบ้าน ได้แก่ ปูม้า รองลงมา ได้แก่ ปลา หอย ปลาหมึก กุ้ง และกั้ง ตามตารางที่ 6.5 จะเห็นปูม้าส่วนใหญ่ชาวประมงจับได้ขนาดใหญ่ 110 - 140 กรัม/ตัว แสดงให้เห็นว่าในอ่าวบ้านดอนยังมีความสมบูรณ์และปูม้า และชาวประมงใช้ขนาดตาอวนที่ได้ขนาด อย่างไรก็ตาม ภาวะกดดันทางการประมงส่งผลให้ขนาดปูม้าในวัยแรกเริ่มเจริญพันธุ์มีขนาดเล็กลง จากงานศึกษาของ สุดารัตน์ และคณะ (2561) ขนาดปูม้าเลขที่สุดท้ายที่สามารถสืบพันธุ์ได้ มีความกว้างกระดองด้านในเท่ากับ 4.5 เซนติเมตร ซึ่งเล็กลงเมื่อเทียบกับรายงานศึกษาในอดีต

ตารางที่ 6 - 7 ขนาดสัตว์น้ำเศรษฐกิจหลักของเรือประมงพื้นบ้านอ่าวบ้านดอน

ชนิดสัตว์น้ำ	เครื่องมือประมง	จำนวนสัตว์น้ำต่อกิโลกรัม	น้ำหนักต่อตัว
ปูม้า	อวนลอยปู อวนจมปู ลอบปู	ขนาดจัมโบ้ 5 - 8 ตัว/ กิโลกรัม ขนาดใหญ่ 9 - 12 ตัว/กิโลกรัม ขนาดเล็ก 15 - 25 ตัว/กิโลกรัม เฉลี่ยได้ขนาด 7 - 9 ตัว/กิโลกรัม	ขนาดจัมโบ้ 125 - 200 กรัม/ตัว ขนาดใหญ่ 80 - 110 กรัม/ตัว ขนาดเล็ก 40 - 60 กรัม/ตัว เฉลี่ยได้ปูขนาดใหญ่ - จัมโบ้ 110 - 140 กรัม/ตัว
ปลากระบอก	อวนลอยปลา ลอบปลา	ขนาดจัมโบ้ 1 -2 ตัว/กิโลกรัม ขนาดใหญ่ 5 ตัว/กิโลกรัม ขนาดกลาง 9 - 12 ตัว/กิโลกรัม ขนาดเล็ก 18 - 20 ตัว/กิโลกรัม	ขนาดจัมโบ้ 500 - 1000 กรัม/ตัว ขนาดใหญ่ 200 กรัม/ตัว ขนาดกลาง 80 - 110 กรัม/ตัว ขนาดเล็ก 50 - 55 กรัม/ตัว
ปลาทุ		เฉลี่ย 10 ตัว/กิโลกรัม	เฉลี่ย 100 กรัม/ตัว
หอยจู้บแจง	จับด้วยมือ	เฉลี่ย 200 ตัว/กิโลกรัม	เฉลี่ย 5 กรัม/ตัว
หอยหวาน	จับด้วยมือ	เฉลี่ย 50 ตัว/กิโลกรัม	เฉลี่ย 20 กรัม / ตัว
กุ้งแชบ๊วย	อวนลอยกุ้ง	ขนาดใหญ่ 18 - 19 ตัว/กิโลกรัม ขนาดใหญ่ 20 - 30 ตัว/กิโลกรัม ขนาดเล็ก 40 - 50 ตัว/กิโลกรัม เฉลี่ย 25 - 30 ตัว/กิโลกรัม	ขนาดใหญ่ 52 - 55 กรัม/ตัว ขนาดกลาง 33 - 50 กรัม /ตัว ขนาดเล็ก 20 - 25 กรัม/ตัว เฉลี่ย 33 - 40 กรัม/ตัว

ที่มา : สัมภาษณ์ชาวประมงพื้นบ้านอ่าวบ้านดอน, 2563.

หมายเหตุ : ขนาดสัตว์น้ำขึ้นอยู่กับขนาดตาของเครื่องมือประมง บริเวณที่จับและฤดูกาล

นอกจากสัตว์น้ำหลักแล้วยังมีสัตว์น้ำหลากหลายชนิดหมุนเวียนให้ชาวประมงได้มีการทำประมงได้ตลอดทั้งปี โดยมีการใช้เครื่องมือที่หลากหลาย ตามตารางที่ 6 - 8

ตารางที่ 6 - 8 ชนิดสัตว์น้ำและเครื่องมือที่ใช้ในการจับสัตว์น้ำในพื้นที่อ่าวบ้านดอน

ชนิดสัตว์	ฤดูกาล	เครื่องมือ
-ปูม้า	-ปูโม้	ลมว่าว
-ปูดำ	-ปูหิน	ลมเกา
-ปูดาว	-ปูลม	
-ปูเปรี๊ยะ		
		-อวน ลอบ
		-กระป๋อง แก้ว
		-ราวัย จั่น
		-ลอบฝาชี ไชหนู
		-ไชนอน ขอเกี่ยวปู
-หอยแครง	-หอย	-หอยจู้บแจง(เก็บได้ทั้งปี)
จู้บแจง		-หอยหวาน(ฤดูน้ำลด)
-หอยขาว	-หอยม่วง	-หอยอื่นๆ(ได้ทุกวัน)
-หอยแมลงภู่	-หอยนางรม	
-หอยเสียบ	-หอยติดหิน	
-หอยราก		
-หอยหวาน		
-หอยเม็ดหนุ่		
-หอยกลม		
-หอยแครงขน		
-ปลาเสียด	-15 ก.พ – 15พ.ค ปิดอ่าว	-อวนปลาเหลา
-ปลากระเบน	- ทุกฤดูที่ไม่มีลม	-เบ็ดราว
-ปลาโคบ		-อวนปลาจิ้งจั้ง
-ปลาอินทรี		-อวนปลาทุ
-ปลาจระเม็ด		-แห
ปลาลิ้นหมา		-ยอ
-ปลากุเหลา		
-ปลาจิ้งจั้ง		
-ปลาทุ		
-ปลากระบอก		
-กุ้งแซบวัย	-ลมว่าว (พ.ย - ม.ค) กุ้งแซบวัย, กุ้งขาว, กุ้งลาย, กุ้งกุลาลา	-อวนสามชั้น
-กุ้งแสม		-อวนลากหิน
-กุ้งลาย	-ลมพทยา (มิ.ย - ส.ค) กุ้งแสม, กุ้ง	-อวนรุน(ยกเล็ก)
-กุ้งกุลาลา	ลาย, กุ้งกุลาลา	-ผ้าหวะ(ใช้สำหรับรุนกุ้งเคย)
-กุ้งหัวมัน	-ลมเกา (เป็นช่วงรอยต่อพทยาเริ่ม	-ลอบกุ้ง
-กุ้งสายไหม	มี.ค - พ.ค) กุ้งสายไหม, กุ้งสารส้มโอ	-การคว่ำด้วยมือ
-กุ้งสารส้มโอ	, กุ้งดำ	

ชนิดสัตว์	ฤดูกาล	เครื่องมือ
-กุ้งดำดำ		
-กุ้งมังกร		
-กุ้งขาวใหญ่	-หาได้ตลอดปี	-อวนกุ้ง
-กุ้งขาวเล็ก	-หน้ามรสุมจะมีเยอะ	-อวนกุ้ง
-กุ้งคุด		-อวนปลา
-กุ้งกระดาน		-ลอบ

ที่มา: จรินทร์และคณะ, 2550.

บทที่ 7

ความสำคัญและมูลค่าทางเศรษฐกิจของปทุมมาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

7.1 ความสำคัญของปทุมมาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ทรัพยากรปทุมมามีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ ในอดีตประเทศไทยส่งออกปทุมมาเป็นอันดับ 4 ของโลก ผลผลิตปทุมมาส่วนใหญ่มาจากธรรมชาติ เป็นที่นิยมบริโภคในประเทศ และส่งออกไปต่างประเทศ จากสถิติการประมง ใน พ.ศ. 25541 ผลผลิตปทุมมาของประเทศไทยทั้งหมด 28,800 เมตริกตัน คิดเป็นมูลค่า 3,243.01 ล้านบาท (Tanasomwang, 2013 อ้างแล้วใน สุดารัตน์ และคณะ, 2561) ในพ.ศ. 2562 ผลผลิตสัตว์น้ำจากการทำการประมงพาณิชย์ที่นำขึ้นท่าเทียบเรือ ผลผลิตปทุมมาลดลงเหลือ 1,609 ตัน คิดเป็นมูลค่า 325.57 ล้านบาท (กรมประมง, 2562) อย่างไรก็ตามปทุมมายังคงเป็นเศรษฐกิจหลักของประมงพื้นบ้านในอ่าวบ้านดอน เป็นสัตว์น้ำที่เป็นรายได้หลักของชาวประมง มาแต่อดีตถึงปัจจุบัน ด้วยเป็นสัตว์น้ำที่ราคาสูงให้ผลตอบแทนต่อการลงทุนได้ดีกว่าทรัพยากรสัตว์น้ำชนิดอื่น ประกอบกับพื้นที่อ่าวบ้านดอนมีลักษณะนิเวศที่เหมาะสมในการอยู่อาศัยของปทุมมา จึงมีปทุมมาให้สามารถทำประมงได้ตลอดทั้งปี สอดคล้องกับการศึกษาการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรชายฝั่งของประมงพื้นบ้านอ่าวบ้านดอนปี 2558-2559 ของ ปวีณ (2559) พบว่าปทุมมาที่จับได้มีปริมาณและมูลค่ามากที่สุด คือ 195 ตัน คิดเป็นมูลค่าถึง 67.09 ล้านบาทต่อปี (ตารางที่ 7 - 1) แสดงให้เห็นว่าปทุมมามีความสำคัญทางเศรษฐกิจของทั้งประมงพื้นบ้านอย่างมาก

ตารางที่ 7 - 1 ประเภทของทรัพยากรที่เก็บหา ปริมาณ มูลค่า การใช้ประโยชน์ทรัพยากรชายฝั่งของกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านรอบอ่าวบ้านดอน พ.ศ. 2558 - 2559

ประเภทของทรัพยากร	ปริมาณที่เก็บหา (กิโลกรัม)	มูลค่ารวม (บาท / ปี)
ปทุมมา ****	195,638	67,087,194
ปลากระบอก	187,333	26,507,125
ปูดำ	49,531	16,317,387
กุ้งแม่น้ำ	28,610	16,109,979
ปลาตุก	84,853	14,152,672
กั้ง	24,433	13,513,375
กุ้งขาว	150,726	13,005,386
ปลากด	44,661	3,613,755
ปลาชี่ตัง	43,018	3,165,082
ปูแสม	45,752	2,744,136
ปลากะเบน	35,458	2,621,996
กุ้งกุลาดำ	6,478	2,267,110
หอยแครง	22,616	1,809,296
กุ้งเคย	31,078	1,553,898

ประเภทของทรัพยากร	ปริมาณที่เก็บหา (กิโลกรัม)	มูลค่ารวม (บาท / ปี)
ปลากระพง	9,749	1,075,945
ปลาทราย	11,413	799,336
หอยแครงฝิ่ง	37,475	760,535
ปลาหมึก	9,130	730,184
หอยขาว	10,900	381,494
หอยก้น	9,559	109,253
มูลค่ารวม		188,325,138

ที่มา: ปวีณ จุลภักดี, 2559

อย่างไรก็ตามการลดลงของประชากรปูม้าส่งผลให้ชาวประมงเพิ่มจำนวนเครื่องมือประมงขึ้น ลงทุนสูงขึ้น เพื่อให้ได้ปูม้าในจำนวนที่สามารถดำรงชีพอยู่ได้ ทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น และส่งผลให้ทรัพยากรปูม้ามีแนวโน้มลดลง อย่างไรก็ตามพบว่าชาวประมงยังสามารถดำรงชีพอยู่ได้เนื่องจากราคาเฉลี่ยปูม้าสูงขึ้นเนื่องจากความนิยมในการบริโภคปูมายังคงมีอย่างต่อเนื่อง และมีความพยายามในการฟื้นฟูทรัพยากรปูม้า โดยการทำธนาคารปูม้ารวมทั้งมาตรการของรัฐในการห้ามจับปูไซ่นอกกระดองในบางฤดู การกำหนดขนาดตาอวนและตาลอบปู เป็นต้น เพื่อให้ชาวประมงสามารถทำประมงปูม้าเลี้ยงครอบครัวได้อย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ในมิติของความสำคัญของทรัพยากรปูม้าไม่ใช่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว หากแต่มีความสำคัญทั้งทางด้านสังคมวัฒนธรรม และทรัพยากรสิ่งแวดล้อมระบบนิเวศอีกด้วย เนื่องจากปูม้าเป็นทรัพยากรที่เป็นแหล่งรายได้สำคัญของทั้งชาวประมงพื้นบ้าน และประมงพาณิชย์ หากทั้งสองฝ่ายเข้ามาร่วมมือกันดูแลระบบนิเวศที่ระบบจึงจะทำให้เกิดทรัพยากรที่สมบูรณ์อย่างยั่งยืน

7.2 มูลค่าทางเศรษฐกิจปูม้า

ปูม้ามีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงเป็นอันดับสี่ของมูลค่าสัตว์น้ำขึ้นทำเทียบเรือจังหวัดสุราษฎร์ธานี รองจากปลา หอย และปลาหมึก จากสถิติปริมาณและมูลค่าสัตว์น้ำ ณ ทำขึ้นปลาน้ำเค็ม ระหว่าง พ.ศ. 2556 - 2561 จะเห็นว่าจำนวนปูม้ามีแนวโน้มลดลง และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นใน พ.ศ. 2561 ทั้งปริมาณและมูลค่า (ตารางที่ 7 - 2)

ตารางที่ 7 - 1 ปริมาณและมูลค่าปูม้าจากการทำประมงพาณิชย์ที่ขึ้นท่าเทียบเรือจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2556 - 2561

พ.ศ.	ปริมาณขึ้นท่า (ตัน)	ราคาเฉลี่ย (บาท)	มูลค่าขึ้นท่า (บาท)
2556	1,403	95.18	111,194,000
2557	1,571	101.12	163,990,000
2558	1,260	107.64	83,792,000
2559	767	109.48	97,105,000
2560	1,070	112.72	128,998,000
2561	1,167	-	252,879,000

ที่มา. กรมประมง, 2557, 2558, 2559, 2560, 2562

หมายเหตุ : การสำรวจปริมาณและมูลค่าสัตว์น้ำครอบคลุมเฉพาะท่าหลักของอำเภอที่มีการขึ้นสัตว์น้ำเป็นส่วนใหญ่ ในส่วนท่าขึ้นปลาขนาดเล็กสำรวจเพียงบางส่วนเท่านั้น

ตารางที่ 7 - 2 ปริมาณและมูลค่าปูม้าจากเครื่องมือประมงพื้นบ้านในเขตทะเลฝั่งอ่าวไทยตอนกลาง (แหล่ง 3)

พ.ศ.	ปริมาณ (ตัน)	มูลค่า (บาท)
2556	4,102.00	536,243,000
2557	4,723.00	335,616,000
2558	4,723.00	2,245,000
2559	3,199.12	-
2560	2,426.66	-
2561	3,085.06	-

ที่มา : กรมประมง, 2556-2561

หมายเหตุ : ปริมาณและมูลค่าปูม้าในระดับจังหวัดไม่มีข้อมูลสถิติของกรมประมง มีข้อมูลแบ่งตามแหล่งประมง ซึ่งจังหวัดสุราษฎร์ธานีอยู่ในแหล่ง 3 ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดชุมพร และจังหวัดสุราษฎร์ธานี

การลดลงของปูม้าจากในอดีต มีปัจจัยทั้งจากสภาพแวดล้อมและการประมงเกินศักยภาพการผลิตในธรรมชาติ จากการศึกษาของทีวาร์ตัน (2555 อ้างแล้วใน สุดารัตน์, 2561) พบว่าสภาวะทรัพยากรกรปูม้าในภาพรวมของประเทศยังคงอยู่ในสภาวะการประมงเกินกำลังการผลิตอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มรุนแรงถึงระดับทดแทนไม่ทัน (recruitment overfishing) เพราะขนาดแรกสืบพันธุ์ลดลง ความตกของไข่ลดลง ความกว้างของกระดองอ่อนตัวลดลง อัตราการเติบโตเร็วขึ้น อายุขัยสั้นลง อัตราการตายโดยธรรมชาติและประมงมากขึ้น แสดงถึงการลงแรงประมงมากขึ้นเพื่อรักษาระดับผลผลิตปูม้าตามความต้องการของตลาด

ทั้งนี้ปัจจัยจากสภาพแวดล้อมก็มีส่วนสำคัญต่ออัตราการรอดของปูม้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะตัวอ่อน โดยอุณหภูมิและความเค็ม เป็นปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่อชีววิทยาและการดำรงชีวิตของปูม้ามากที่สุด โดยอุณหภูมิน้ำ เป็นปัจจัยควบคุมพัฒนาการของปูม้าวัยอ่อน หากอุณหภูมิอยู่ในช่วงไม่เหมาะสมจะส่งผลให้แม่ปูม้าเครียด

และเขี่ยไข่นอกกระดองที่ยังไม่พร้อมฟัก หากอุณหภูมิสูงตัวอ่อนปูม้าจะพัฒนาการเร็วจนทำให้อวัยวะต่างๆ ไม่สมบูรณ์ หากอุณหภูมิต่ำมากทำให้อัตราการฟักน้อยลง พบว่าอุณหภูมิที่ 25 - 30 องศาเซลเซียส มีผลให้อัตรารอดของลูกปูม้าจากระยะโซเอียถึงระยะปูม้าวัยอ่อนมากที่สุด (Changadvach, T. and Sribangkhae, T. 2014, Oniam, v., Wechakama, T. and Vichiamuan, s. 2009 อ้างแล้วใน สุदारัตน์ 2561) ความเค็ม น้ำทะเลประมาณ 30-35 เป็นช่วงที่เหมาะสมที่สุดต่ออัตราการฟักไข่ของปูม้า (Tanasomwang, V. and Chatpum, P. 2005. อ้างแล้วใน สุदारัตน์ 2561) นอกจากนี้ระดับความลึกน้ำที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้ความหนาแน่นของปูม้าลดลง ปูม้าชอบดำรงชีวิตอยู่บริเวณน้ำตื้นมากกว่าน้ำลึก โดยอัตราการจับปูม้าในระดับน้ำตื้น 7 - 20 เมตร สูงกว่าระดับน้ำลึก ระดับความลึก เพิ่มขึ้น 20 - 30 เมตร อัตราจับลดลง ปริมาณออกซิเจนก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อปูม้า พบว่าปริมาณออกซิเจนที่เหมาะสมต่อการดำรงชีพของปูม้ามากกว่า 4 มิลลิกรัมต่อลิตร หากต่ำกว่า 2.5 มิลลิกรัมต่อลิตร จะไม่เหมาะสมต่อการดำรงชีพของปูม้า (Songrak, A. 2015 อ้างแล้วใน สุदारัตน์ 2561) จากข้อมูลศึกษาคุณภาพน้ำทะเลของ ศูนย์วิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง อ่าวไทยตอนกลาง (2557) พบว่าอ่าวบ้านดอน มีอุณหภูมิ น้ำทะเลเฉลี่ย 29.48 ± 1.59 องศาเซลเซียส ซึ่งอยู่ในช่วงอุณหภูมิที่อัตราการรอดของลูกปูม้าวัยอ่อนมากที่สุด และความเค็ม 21.27 ± 10.35 พีเอสยู บางช่วงความเค็มเหมาะสมต่ออัตราการรอดของลูกปูม้าวัยอ่อน โดยเฉพาะช่วงที่ฝนไม่ตก ปริมาณออกซิเจน 60.16 ± 129.58 มิลลิกรัม/ลิตรซึ่งเหมาะสมต่อการดำรงชีพของปูม้า

บทที่ 8

มาตรการการบริหารจัดการด้านประมงและทรัพยากรชายฝั่งในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

บทนี้เป็นการนำเสนอมาตรการการบริหารจัดการด้านประมงและทรัพยากรชายฝั่งที่เกี่ยวกับช่องทรัพยากรปูม้า ทั้งในภาพรวมของประเทศและเฉพาะจังหวัดสุราษฎร์ธานี

8.1 มาตรการการบริหารจัดการด้านการประมง

กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นองค์กรหลักที่มีภารกิจเกี่ยวกับการศึกษาวิจัยและพัฒนา ด้านการประมง เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ ควบคุมการประมง การผลิตสัตว์น้ำ และสินค้าประมง ที่มีมาตรฐานถูกสุขอนามัยให้มีปริมาณเพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศและสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ ตลอดจนป้องกันมิให้มีการทำการประมงโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย อนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรประมง และสัตว์น้ำให้สามารถใช้ประโยชน์ ได้อย่างยั่งยืน (กรมประมง, 2560) โดยมีพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 และมีผลบังคับใช้วันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 และพระราชกำหนดการประมง (ฉบับที่ 2) ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2560 และมีผลบังคับใช้วันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2560 เป็นกฎหมายหลักในการบริหารจัดการประมงที่มีสาระสำคัญ คือ ต้องการให้มี *“...การจัดระเบียบการประมงในประเทศไทยและในน่านน้ำทั่วไป เพื่อป้องกันมิให้มีการทำการประมงโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพื่อรักษาทรัพยากรสัตว์น้ำให้อยู่ในภาวะที่เป็นแหล่งอาหารของมนุษยชาติ อย่างยั่งยืน และรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมให้ดำรงอยู่ในสภาพที่เหมาะสม...”*

จึงเห็นได้ว่าพระราชกำหนดฉบับนี้ได้ออกแบบมาไม่เพียงแต่เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว แต่ต้องการให้ได้มาซึ่งหลักประกันที่จะสร้างความมั่นใจได้ว่าการพัฒนาประมงของประเทศไทยจะเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน และโดยที่การประมงมีความเกี่ยวเนื่องกันในหลายภาคส่วน กรอบการพัฒนาการประมงอย่างยั่งยืน จึงควรที่จะต้องครอบคลุมทั้งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการ กิจกรรมการประมง และกิจกรรมต่อเนื่อง ตลอดจนความมั่นคงด้านอาหารสำหรับการบริโภค (คณะกรรมการอาหารเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา, 2563 : 2) รวมทั้งให้ความสำคัญกับมาตรฐานการจัดการประมงที่เป็นที่ยอมรับนับถือ ในนานาชาติ กำกับดูแลการบริหารจัดการด้านการประมงและการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ อยู่ในภาวะที่เหมาะสมและสามารถทำการประมงได้อย่างยั่งยืน โดยใช้หลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ดีที่สุด (กรมประมง, 2560)

โดยที่ผลการศึกษาทางวิชาการของกรมประมงซึ่งได้ติดตามศึกษามาเป็นระยะเวลาอันยาวนานปรากฏว่า บริเวณอ่าวไทยในเขตพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และสุราษฎร์ธานีเป็นแหล่งซึ่งสัตว์น้ำบางชนิด วางไข่ และอาศัยเลี้ยงตัวในวัยอ่อนในช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคมของทุกปี ดังนั้น มาตรการที่กรมประมงดำเนินการมาเป็นระยะเวลาต่อเนื่องคือ

มาตรการบริหารจัดการทรัพยากรในช่วงสัตว์น้ำมีไข่ วางไข่ และเลี้ยงตัวในวัยอ่อนทะเลอ่าวไทยตอนใน (อ่าวไทยรูปตัว ก) หรือ มาตรการปิดอ่าวไทยรูปตัว ก

มาตรการปิดอ่าวไทยรูปตัว ก ดำเนินการต่อเนื่องมาตั้งแต่พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 จนถึงพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560 และสอดคล้องกับนโยบายหลักของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ คือพัฒนาภาคเกษตร พืชและสนับสนุนอาชีพการทำประมง ทั้งนี้ได้อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 171 เกี่ยวกับประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดห้ามใช้เครื่องมือทำการประมงบางชนิดทำการประมงในฤดูปลามีไข่ วางไข่ และเลี้ยงตัวในวัยอ่อนในที่จับสัตว์น้ำบางส่วน ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และสุราษฎร์ธานี ภายในระยะเวลาที่กำหนด (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560) ยกตัวอย่าง พ.ศ. 2563 กรมประมงได้มีการกำหนดพื้นที่ปิดอ่าวไทยตอนกลาง ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 27,000 ตารางกิโลเมตร บางส่วนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และสุราษฎร์ธานี ระยะเวลา 3 เดือน ระหว่างวันที่ 15 กุมภาพันธ์ – 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 และต่อด้วยเขตพื้นที่พิเศษ 7 ไมล์ทะเล และพื้นที่อ่าวประจวบฯ อีก 30 วัน ของทุกปี โดยได้กำหนดให้เครื่องมือประมงบางชนิดของกลุ่มประมงขนาดเล็กซึ่งไม่กระทบกับมาตรการปิดอ่าวให้สามารถใช้ทำการประมงได้ ทำให้สัตว์น้ำได้รับการคุ้มครองไม่ถูกจับมาใช้ประโยชน์จนเกินสมควร เป็นการเปิดโอกาสให้พ่อแม่พันธุ์สัตว์น้ำได้วางไข่แพร่ขยายพันธุ์ และสัตว์น้ำวัยอ่อน ได้เลี้ยงตัวเจริญเติบโต อันจะเป็นการสานต่อวงจรชีวิตสัตว์น้ำให้มีความอุดมสมบูรณ์ตลอดไป (สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์, 2563)

อย่างไรก็ตามพบว่า ก่อนหน้านั้นทางกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีการออก ประกาศกระทรวง เรื่อง ห้ามทำการประมงปูที่มีไข่นอกกระดองในปี พ.ศ. 2526 ด้วยเหตุผลคือ ปูเป็นสัตว์ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ เป็นที่นิยมบริโภคในประเทศและสามารถส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศได้ด้วย ในทางวิชาการพบว่าระยะที่แม่ปูมีไข่นอกกระดอง โดยเฉพาะปูทะเล (*Scylla serrata*) ปูม้า (*Portunus armatus*) และปูลาย (*Charybdis cruciata*) หากปล่อยไว้ระยะหนึ่งจะสามารถให้กำเนิดลูกได้เป็นจำนวนมาก ดังนั้นการจับปูไข่นอกกระดอง ภายในฤดูวางไข่เดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคมของทุกปี จึงเป็นการทำลายพันธุ์ปูอย่างร้ายแรง สมควรวางมาตรการในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำประเภทปูที่อาศัยอยู่ในทะเลให้คงความอุดมสมบูรณ์ตลอดไป โดยการควบคุมไม่ให้ทำการประมงปูขณะมีไข่นอกกระดองภายในระยะเวลาดังกล่าว (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2526) และในปี พ.ศ. 2554 ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดห้ามใช้เครื่องมือลอบปูม้าที่มีขนาดช่องตาต้องลอบต่ำกว่า 2.5 นิ้วทำการประมง พ.ศ. 2554 เนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าว มีชาวประมงใช้เครื่องมือลอบปูที่มีช่องตาขนาดเล็กทำการประมงเป็นจำนวนมาก ทำให้ปูซึ่งเป็นสัตว์น้ำที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ และยังเจริญเติบโตไม่ได้ขนาดถูกจับขึ้นมาใช้ประโยชน์จำนวนมาก โดยที่ยังไม่ได้มีการสืบพันธุ์วางไข่ อันเป็นการทำลายพันธุ์สัตว์น้ำประเภทนี้เกินสมควร ดังนั้นทำให้สัตว์น้ำจำพวกปูคงความอุดมสมบูรณ์และสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน จึงเห็นสมควรวางมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจนี้ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืนต่อไป (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2554)

นอกจากมาตรการระดับประเทศแล้ว ในระดับจังหวัด คณะกรรมการประมงประจำจังหวัดได้มีการออกประกาศที่เป็นมาตรการด้านการทำประมงที่สอดคล้องกับการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำเช่นกัน อันได้แก่ ประกาศคณะกรรมการประมงประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี เรื่อง กำหนดเครื่องมือทำการประมง วิธีการทำการประมง และพื้นที่ทำการประมง ที่ห้ามใช้ทำการประมงในที่จับสัตว์น้ำบางพื้นที่ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 โดยมีหลักปฏิบัติ

สำคัญคือ ห้ามใช้เครื่องมือประมงบางประเภท เช่น อวนติดตาข่ายที่ใช้ประกอบกับเครื่องมือกระทุ้งน้ำ เพราะเป็นเครื่องมือที่ชาวประมงได้พัฒนาและดัดแปลงเครื่องมือทำการประมง ให้มีประสิทธิภาพในการจับสัตว์น้ำ หรือจับลูกพันธุ์สัตว์น้ำขนาดเล็ก ซึ่งหากปล่อยให้มีการทำการประมงจะเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรสัตว์น้ำ รวมทั้งเกิดความขัดแย้งระหว่างชาวประมงในพื้นที่ ดังนั้นเพื่อป้องกันและขจัดการทำการประมงที่เกินศักยภาพการผลิตและขีดความสามารถในการทำการประมง ตลอดจนควบคุมมิให้ทำการประมงมีผลบั่นทอนความยั่งยืนของทรัพยากรสัตว์น้ำ จึงเป็นเหตุฉุกเฉินและมีความจำเป็นเร่งด่วน สมควรกำหนดมาตรการอนุรักษ์ เพื่อให้การบริหารจัดการ ทรัพยากรสัตว์น้ำและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน สอดคล้องกับแนวทางการรักษาสมดุลของระบบนิเวศและหลักป้องกันล่วงหน้า (คณะกรรมการประมงประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2563)

จะเห็นได้ว่ากรมประมงได้ให้ความสำคัญกับการทำประมงปูม้ามาโดยตลอด เพราะกรมประมงได้ใส่ใจมาตรการอย่างเข้มข้นเพื่อที่จะดูแลจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติให้คงอยู่ในระดับสมดุลและมีเพิ่มมากขึ้น แต่ผลผลิตสัตว์น้ำยังคงอยู่ในระดับลดน้อยถอยลงเรื่อยมา สาเหตุหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งคือ การขาดการขาดความร่วมมือในการบริหารจัดการทรัพยากรประมงร่วมกับชุมชนและท้องถิ่น ดังนั้นทางกรมประมงจึงจัดปรับกระบวนการทำงานเป็นการทำงานร่วมกับชุมชนในการฟื้นฟูและอนุรักษ์สัตว์น้ำเพิ่มขึ้น เช่น การส่งเสริมธนาคารปูม้า การวิจัยและทดลองเพาะเลี้ยงปูทะเลในลักษณะฟาร์ม เป็นต้น ส่วนหนึ่งเป็นการลดความขัดแย้งในการบังคับใช้กฎหมายจากภาครัฐ ควบคู่ไปกับการสนับสนุนชุมชนให้ได้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการทรัพยากรประมง รวมทั้งทำหน้าที่ติดตามการจัดการทรัพยากรประมงในระดับชุมชนของตนเอง

8.2 มาตรการบริหารจัดการด้านทรัพยากรทะเลชายฝั่ง

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีภารกิจในการอนุรักษ์ดูแลบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้มีความสมบูรณ์และยั่งยืน มีหน้าที่เสนอความเห็นและจัดทำนโยบายเพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและแผนงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. มปป.) โดยมีของเขตภารกิจตามนิยาม “ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง” ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 ระบุความหมายว่าเป็น สิ่งที่มีอยู่หรือเกิดขึ้นตามธรรมชาติในบริเวณทะเลและชายฝั่ง รวมถึงชายฝั่ง พื้นที่ชุ่มน้ำชายฝั่ง คลอง คูแพรก ทะเลสาบ และบริเวณพื้นที่ปากแม่น้ำที่มีพื้นที่ติดต่อกับทะเลหรืออิทธิพลของน้ำทะเลเข้าถึง เช่น ป่าชายเลน ป่าชายหาด หาดที่ชายทะเล เกาะ ภูเขาทะเล ปะการังคอนฮอย พีชและสัตว์ทะเล หรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งเช่นปะการังเทียมแนวลดแรงกันคลื่นและป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ดำเนินงานโดยใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 เป็นแนวทางปฏิบัติการ โดยภาพรวมของ พ.ร.บ. ฉบับนี้ มีหลักการบริหารจัดการทรัพยากรภายใต้ 3 ประสาน คือ “หน้าที่ พื้นที่ และการมีส่วนร่วม” คำว่า หน้าที่ คือ การประสานความร่วมมือเพื่อบูรณาการแผนงานและกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งการจัดตั้งกองทุนเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทั้งในระดับชาติและระดับจังหวัด เพื่อกระจายลงสู่ท้องถิ่น

อย่างทั่วถึง ส่วนคำว่า พื้นที่ พ.ร.บ. ส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้กำหนดพื้นที่เพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเป็นประเภทต่างๆ กล่าวคือ พื้นที่สงวน พื้นที่อนุรักษ์พื้นที่ฟื้นฟูและพื้นที่พัฒนา สำหรับคำว่าความร่วมมือ ได้ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างให้ชุมชนชายฝั่งมีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมในทำกิจกรรม การตัดสินใจและการเปิดโอกาสให้ผู้แทนภาคประชาชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการทั้งในระดับชาติและระดับจังหวัด และขณะเดียวกันก็ให้ผู้แทนภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในคณะกรรมการระดับท้องถิ่น เพื่อการสอดประสานในการบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกันในระดับนโยบายและระดับการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติและระดับปฏิบัติ

ดังนั้นมาตรการที่เกิดขึ้นจากการใช้ พ.ร.บ. ส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจึงเป็นเรื่องการกำหนดพื้นที่ ซึ่งพบว่าในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีพื้นที่ที่มีสภาพเป็นป่าชายเลน จำนวน 47, 829.71 ไร่ พบในเขตอนุรักษ์ตามมาตรา 3 ของ พ.ร.บ. ฉบับนี้ จำนวนประมาณ 17,376.03 ไร่ และนอกเขตอนุรักษ์จำนวนประมาณ 30,453.68 ไร่ (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2561) โดยพื้นที่ป่าชายเลนส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณรอบอ่าวบ้านดอน การทำเขตอนุรักษ์นี้ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำวัยอ่อนทำให้สามารถตัวอ่อนได้มีพื้นที่สำหรับการเจริญเติบโต แม้จะไม่ได้เป็นมาตรการเฉพาะที่กล่าวถึงปมนี้ แต่ก็เป็มาตรการส่งเสริมที่ให้ผลตอบรับด้านการอนุรักษ์สัตว์น้ำวัยอ่อนได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้พบว่า กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้มีการออก ระเบียบกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งว่าด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนชายฝั่งและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2560 เพื่อส่งเสริม ช่วยเหลือ และสนับสนุนชุมชนชายฝั่งและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ การปลูก การบำรุง การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง การดำเนินงานที่ผ่านมาของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจึงไม่ได้มีเพียงมาตรการในการจัด แต่ได้มีการส่งเสริมและทำงานร่วมกับชุมชน เช่น การทำธนาคารปู การปล่อยพันธุ์ปูม้าเพื่อฟื้นฟูชายฝั่งทะเล ร่วมกับสำนักงานวิจัยแห่งชาติ กรมประมง และภาคส่วนอื่นๆ พัฒนาคู่มือการจัดทำธนาคารปู เป็นต้น

8.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ปูม้า

การที่พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 และพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ได้ส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการประมงและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติทะเลและชายฝั่ง ทำให้การภาคประชาชน โดยเฉพาะชุมชนชายฝั่งมีโอกาสกำหนดแนวนโยบายด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทั้งในระดับนโยบายและระดับพื้นที่ จนนำไปสู่การทำแผนงานและโครงการที่ส่งเสริมการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรปูม้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำ “ธนาคารปูม้า” ชุมชนประมงรอบอ่าวบ้านดอนได้ลุกขึ้นมาจัดตั้งธนาคารปูม้าอย่างต่อเนื่อง ยกตัวอย่างโมเดลธนาคารปูม้าพุมเรียงจากอดีตที่ชาวประมงพื้นบ้านทุกครั้งที่ออกเรือประมงจะจับปูม้าได้มากมายวันละหลายร้อยกิโลกรัม แต่เมื่อเวลาผ่านไป อุปกรณ์จับสัตว์น้ำถูกพัฒนาให้มีศักยภาพสูง ประกอบกับความต้องการบริโภคเพิ่มมากขึ้นทั้งในประเทศและส่งออกต่างประเทศ ปริมาณสัตว์น้ำโดยเฉพาะปูม้าและปูทะเลในอ่าวพุมเรียงที่เป็นส่วนหนึ่งของอ่าวบ้านดอนลดลงจนเหลือจับได้ประมาณ 5-10 กิโลกรัม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2550 ชาวประมงพื้นบ้านอ่าวพุมเรียงที่ทำอาชีพประมงปูม้าจึงมีแนวคิดจัดตั้ง “ธนาคารปูม้า” ขึ้นเพื่อเพิ่มปริมาณปูในอ่าวพุมเรียง โดยคำว่า

“ธนาคารปูม่า” หมายถึงการรับบริจาค “แม่ปูไข่นอกกระดอง” จากชาวประมง มาฝากอนุบาลเลี้ยงในกระชัง ให้เติบโตเป็น “ลูกปู” หลังจากนั้น นำไปปล่อยให้เติบโตในอ่าวพุมเรียง ช่วยให้ปูม่าเพิ่มจำนวนมากขึ้น อันหมายถึง “ดอกเบ็ญ” ที่ได้รับกลับคืนมาจากการฝากแม่ปู (จรินทร์ เฉยเชยชม และคณะ, 2550 สัมภาษณ์)

ทั้งนี้รูปแบบการทำธนาคารปูม่าขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละพื้นที่ และการจัดการภายในของกลุ่มที่ทำหน้าที่บริหารจัดการธนาคารปูม่า อาจกล่าวได้ว่าการทำธนาคารปูม่าเป็นมาตรการทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น กับการสนับสนุนและการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐในการร่วมกันฟื้นฟูและอนุรักษ์ปูม่า อย่างไรก็ตามสิ่งที่น่าสนใจคือ การกำหนดมาตรการการบริหารจัดการด้านประมง และทรัพยากรชายฝั่งหากจะต้องการให้เกิดผลสัมฤทธิ์และมีประสิทธิภาพจะต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน ดังนั้นการดำเนินการจัดการพื้นที่ลอบภัยกรณีปูม่าในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จึงต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการทำงานร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดเป้าหมายร่วมกันก่อนที่จะนำไปสู่ปฏิบัติการจริงในพื้นที่

บทที่ 9

สถานะสังคมเศรษฐกิจของชุมชนประมงชายฝั่ง

9.1 สถานะสังคมของชุมชนประมงชายฝั่งอ่าวบ้านดอน

ชุมชนประมงชายฝั่งอ่าวบ้านดอนมีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับฐานทรัพยากร แรงงานในกระบวนการผลิตเป็นแรงงานในครัวเรือนทั้งหมด หรือการออกปากขอแรงงานซึ่งเป็นทุนทางสังคมของชุมชนที่สำคัญ วิถีชีวิตจึงอยู่ในลักษณะสังคมเครือญาติ พี่พาค้ำค้ำกัน

การตั้งบ้านเรือนมักสร้างเรียงรายกันตามแนวสองฝั่งคลองที่เชื่อมต่อกับทะเลหรือปากอ่าว เพื่อความสะดวกในการเดินทางหรือสัญจรทางน้ำ เนื่องจากเป็นเส้นทางในการทำมาหากินหรือเข้าถึงแหล่งทรัพยากรของคนชายฝั่งหรือคนลุ่มน้ำ การสร้างบ้านเรือนจึงเป็นไปตามวิถีการดำรงชีพของคนกับทะเล

ด้านอาชีพ จากรายงานสถิติจังหวัดสุราษฎร์ธานี 2561 ประชากรมีอาชีพภาคเกษตรและประมง ร้อยละ 48 นอกภาคเกษตรและประมง ร้อยละ 52 (สำนักงานสถิติจังหวัด, 2561) โดยภาคประมงมี 3 รูปแบบคือ ทำประมงจับน้ำธรรมชาติ เพาะเลี้ยง และแรงงานภาคประมง

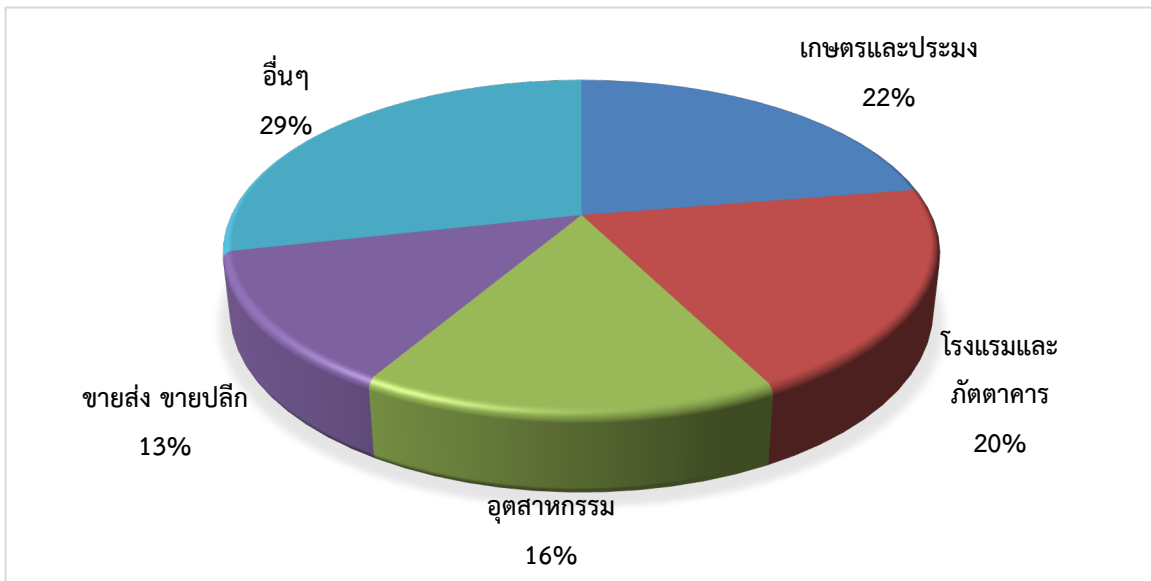
ด้านสุขภาพและคุณภาพชีวิต จากงานศึกษาสถานะสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้ประกอบอาชีพประมงชายฝั่งอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของวรรณ และวัฒนา (2556) พบว่า คุณภาพชีวิตของประมงจับสัตว์น้ำธรรมชาติต่ำสุดเมื่อเทียบกับผู้เลี้ยงหอย โดยกลุ่มผู้เลี้ยงหอยนางรมมีคุณภาพชีวิตดีที่สุด จับสัตว์น้ำตามธรรมชาติมีคุณภาพชีวิตโดยรวมในระดับปานกลางโดยมีคุณภาพชีวิตลักษณะงาน เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้พัฒนาความรู้ความสามารถได้เป็นอย่างดี (development of human capacities) อยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 76.66) โดยพบว่าคะแนนคุณภาพชีวิตที่น้อยหรือต่ำสุดได้แก่ด้านลักษณะงานที่ส่งเสริมความเจริญเติบโตและความมั่นคงให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน (growth and security) รองลงมา ได้แก่ ค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและเพียงพอ (adequate and fair compensation) ด้านสุขภาพกลุ่มประมงจับสัตว์น้ำธรรมชาติมีสุขภาพปกติร้อยละ 33.33 มีความเสี่ยงด้านสุขภาพ ร้อยละ 41.91 เจ็บป่วยร้อยละ 24.76 ด้วยโรคอ้วน ความดัน ไขมันสูง เก้า โดยผู้ชายป่วยเป็น 2 เท่าของผู้หญิง และป่วยมากกว่า 1 โรค

ความสัมพันธ์และการรวมกลุ่มของชุมชนประมง

ชุมชนชาวประมงมีความภาคภูมิใจในวิถีคุณค่า วิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญาการทำประมงของตน ที่มีการสืบทอดกันมาที่สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชุมชนประมง โดยถือว่าผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นตัวตั้ง เน้นความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาชุมชน เนื่องจากสภาพทางสังคมของชุมชนนั้นเป็น “ระบบเครือญาติ” ดังนั้น ในบริบททางสังคมของชุมชนจึงมีความเอื้ออาทรและมีความผูกพันกันอยู่มาก จากการศึกษาที่เห็นได้ชัดจากการสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์อ่าวบ้านดอนร่วมกันทำงานเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดความความมั่นคงในการดำรงชีพ ซึ่งในกระบวนการสร้างเครือข่ายของอ่าวบ้านดอนมองมิติการสร้างเครือข่ายมีมองถึงภูมิโนเวศที่มีความสัมพันธ์กัน โดยประกอบด้วยภูมิโนเวศ 4 ประเภท คือ “เขา ป่า นา เล” หมายถึง ภูมิโนเวศภูเขา ป่าไม้ นาข้าว และทะเล จากการสร้างเครือข่ายที่คำนึงถึงการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของทั้ง 4 ภูมิโนเวศ ทำให้ได้มีการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ และสามารถสร้างพลังขับเคลื่อนในแนวคิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน

9.2 สถานะเศรษฐกิจของชุมชนประมงชายฝั่งอ่าวบ้านดอน

พ.ศ. 2560 โครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยพิจารณามูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ณ ราคาตลาดในปี พ.ศ. 2560 พบว่าขึ้นกับสาขาเกษตรกรรม 47,266 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 22.40 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด รองลงมาได้แก่ สาขาโรงแรมและภัตตาคาร (42,365 ล้านบาท) คิดเป็นร้อยละ 20.07 สาขาอุตสาหกรรม (33,840 ล้านบาท) คิดเป็นร้อยละ 16.03 และสาขาการขนส่งชายปลีก (27,448 ล้านบาท) คิดเป็นร้อยละ 13.01 สาขาอื่นๆ ร้อยละ 28.49 (สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2562)

แผนภูมิที่ 9 - 1 โครงสร้างเศรษฐกิจจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ 2560

ที่มา : สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2562

9.2.1 รายได้ครัวเรือนประมงอ่าวบ้านดอน

จากรายงานสถิติจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2561 พบว่า สาขาประมง ลำสัตว์ หาทองป่า มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 36,460 บาทต่อเดือน จากการสัมภาษณ์ประมงพื้นบ้านในอ่าวบ้านดอน จำนวน 57 ครัวเรือน พ.ศ. 2563 พบว่า รายได้เฉลี่ยครัวเรือนจากการทำประมงเฉลี่ยต่อเดือน 19,683 บาท เมื่อเทียบกับรายได้เฉลี่ยประเทศไทย ปี 2562 เท่ากับ 26,018 บาทต่อเดือน (สำนักสถิติแห่งชาติ, 2562) จะเห็นว่ารายได้ครัวเรือนประมงต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ

9.2.2 รายจ่ายครัวเรือนประมงอ่าวบ้านดอน

จากรายงานสถิติจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2561 พบว่า รายจ่ายของประชากรสาขาประมง ลำสัตว์ หาทองป่า เฉลี่ยต่อครัวเรือน 26,163 บาทต่อเดือน จากการสัมภาษณ์ประมงพื้นบ้านในอ่าวบ้านดอนจำนวน 57 ครัวเรือน พ.ศ. 2563 พบว่า รายจ่าย 16,476 บาทต่อเดือน เมื่อเทียบกับรายจ่ายเฉลี่ยประเทศไทย ปี 2561 เท่ากับ 21,346 บาทต่อเดือน (สำนักสถิติแห่งชาติ, 2562) พบว่ารายจ่ายครัวเรือนประมงต่ำกว่าระดับประเทศ

9.2.3 หนี้สินครัวเรือนประมงอ่าวบ้านดอน

จากรายงานสถิติจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2561 พบว่า หนี้สินของประชากรสาขาประมง ลำสัตว์ หาทองป่า เฉลี่ยต่อครัวเรือน 120,000 บาท จากการสัมภาษณ์ประมงพื้นบ้านในอ่าวบ้านดอน จำนวน 57 ครัวเรือน

พ.ศ. 2563 พบว่า หนี้สินส่วนใหญ่ 50,000 - 100,000 บาท พบว่าหนี้สินครัวเรือนประมงพื้นบ้านอ่าวบ้านดอนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยสาขาประมง ลำไส้ตัวหาของป่าของจังหวัด

เมื่อเทียบรายได้อ่าวบ้านดอนต่ำกว่ารายได้อ่าวบ้านดอนต่ำกว่ารายได้ แสดงให้เห็นว่าครัวเรือนประมงอ่าวบ้านดอนยังสามารถพึ่งพิงเศรษฐกิจจากภาคประมงได้อยู่ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของชนัญชิตา (2560) พบว่า ครัวเรือนของชาวประมงในอ่าวบ้านดอน พอมีทางเลือกในการปรับยุทธวิธีในการดำรงชีพให้สามารถอยู่ได้ในชุมชนโดยไม่ลำบากจนเกินไป สภาพความสัมพันธ์ในทรัพยากรประเภทต่างๆ ทำให้ครัวเรือนของชาวประมงสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ซึ่งส่งผลต่อการดำรงชีพ และสิ่งที่เป็นข้อสังเกตในการต่อสู้ของครัวเรือนประมง คือ เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก และปรับตัวเพื่อสร้างความมั่นคงในการดำรงชีพ โดยอาศัยกลไกสถาบันต่าง ๆ ที่เข้ามาในชุมชน เพื่อสร้างพลังอำนาจให้กับชุมชน

9.2.4 เศรษฐกิจครัวเรือนที่ทำประมงปูม้าในอ่าวบ้านดอน

จากการเก็บข้อมูลครัวเรือนที่ทำประมงปูม้า อำเภอกาญจนาภิเษก อำเภอนายูง อำเภอนายูง อำเภอนายูง จำนวน 57 ครัวเรือน พ.ศ. 2563 พบว่าครัวเรือนที่ทำประมงปูม้า มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 25,136 บาทต่อเดือน รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน 18,882 บาทต่อเดือน หนี้สินเฉลี่ยครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ที่ 20,000 - 50,000 บาท จะเห็นได้ว่ารายได้ครัวเรือนที่ทำประมงปูม้าสูงกว่าค่าเฉลี่ยรายได้ครัวเรือนประมงในอ่าวบ้านดอน แต่ยังต่ำกว่ารายได้ของสาขาประมง เก็บของป่า ของจังหวัด รายจ่ายและหนี้สินครัวเรือนที่ทำประมงปูม้าก็เช่นเดียวกันคือต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของสาขาประมง ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี

การทำประมงปูม้าในพื้นที่อ่าวบ้านดอนใช้เครื่องมือในการทำประมง 2 ประเภท คือ ลอบปูและอวนปู จากการศึกษาค้นคว้าของชนัญชิตา (2560) พบว่า ชาวประมงที่ใช้ลอบปูจะได้ผลผลิตเฉลี่ยต่อปีมากกว่าชาวประมงที่ใช้ลอบปู รายได้ส่วนใหญ่จะเป็นรายได้ที่เกิดจากการขายปูทั้งตัว และจากการจับสัตว์น้ำอื่นๆ ที่เป็นผลพลอยได้จากการทำประมง ราคาปูม้าทั้งตัวที่ชาวประมงได้รับโดยเฉลี่ยอยู่ที่กิโลกรัมละ 144.74 บาท ส่วนราคาขายเนื้อปูม้าโดยเฉลี่ยอยู่ที่กิโลกรัมละ 380 บาท ในส่วนของกำไรสุทธิเฉลี่ยต่อปีของครัวเรือนประมงลอบปูเฉลี่ย 1,097,478.72 บาทต่อปีต่อ ส่วนครัวเรือนที่ทำอวนปูเฉลี่ย 1,941,033.77 บาทต่อปีต่อราย

9.3 ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ทรัพยากรทะเลและชายฝั่งและการลดลงของปูม้าต่อชาวประมงอ่าวบ้านดอน

9.3.1 ชาวประมงมีความเสี่ยงและความเปราะบางในการดำรงชีพ

โดยปัจจัยจากคุณภาพน้ำและระบบนิเวศทะเลถูกคุกคาม ทั้งจาก น้ำเสียจากการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง อุตสาหกรรมชายฝั่ง การเดินเรือขนส่ง การท่องเที่ยว การใช้เครื่องมือประมงที่ทำลายหน้าดิน ส่งผลกระทบต่อหญ้าทะเล สัตว์วัยอ่อน ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลงมีผลทำให้ชาวประมงพื้นบ้านมีความเปราะบางเพิ่มขึ้น ประกอบกับพื้นที่ทำประมงพื้นบ้านลดลงจากการจับจองพื้นที่ทะเลเพาะเลี้ยงหอยนอกเขตอนุญาติ ทำให้พื้นที่ทำการประมงลดลงมากกว่าร้อยละ 40 เกิดความไม่มั่นคงในอาชีพ ดังคำกล่าวของประมงพื้นบ้านว่า

“ในลีเล็ดหนักกว่าเพื่อน...เมื่อก่อนหากินกันสบาย ออกทะเลไปสัก 2 -3 ชั่วโมงก็ได้ของมาเต็มแล้ว... อยู่แครงทะเลมีเจ้าของ เข้าไปหาไม่ได้ถูกยิง...คอกหอยที่ลีเล็ดไม่เคยถูกรื้อ ผู้นำรายงานทุกครั้งว่าไม่มีปัญหา เพราะถ้าแลกับตาก็จะไม่มีปัญหา เพราะไม่มีคอก แต่พื้นที่มีเจ้าของ ใครเข้าไปทำประมง

ไม่ได้ มีคนเฝ้าทั้งกลางคืนกลางวัน เป็นคนต่างดาว เขาไม่รู้ว่าใครเป็นใคร ใครบุกเข้าไปก็ยิงสวน นี่คือนโยบายที่เข้าไปทำการประมงไม่ได้ แคมป์ที่ตรงนั้นเป็นทะเลสาบธรรมชาติให้เลี้ยงหอยเป็นเขตพื้นที่ชุ่มน้ำ แต่ผู้นำก็อาศัยโอกาสที่หอยเกิดเอง จับจองเป็นพื้นที่ส่วนตัวสร้างรายได้มหาศาล... ขยายไปเอาถึงเขตท่าฉางแล้ว ขยายให้ฝรั่ง...กินสองต่อช่วยดูแลคอกให้นายฝรั่งต่อกัน” (ประมงพื้นบ้าน, สัมภาษณ์, 16 สิงหาคม 2560)

9.3.2 รายได้หลักชาวประมงลดลง

การลดลงของทรัพยากรปูม้าในอ่าวบ้านดอน จากปัจจัยการทำประมงที่มากเกินไป ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านมีรายได้จากการทำประมงลดลง ต้องทำงานเพิ่มขึ้นโดยการเพิ่มเครื่องมือประมง และทำอาชีพเสริมเพื่อให้มีรายได้เพียงพอค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น แม้ปัจจุบันรายได้จากการทำประมงยังพอประทังชีวิตอยู่ได้ แต่ไม่มีเงินทุนหรือการเก็บออมที่เพียงพอสำหรับการลงทุนทำประมง จากการสัมภาษณ์ครัวเรือนประมงพบว่าส่วนใหญ่มีหนี้สินเพื่อเข้ามาซ่อมและซื้อเครื่องมือประมง

9.4 การปรับตัวชาวประมงอ่าวบ้านดอน

จากสถานการณ์ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อประมงพื้นบ้าน จึงทำให้ชาวประมงอ่าวบ้านดอนมีการปรับตัวเพื่อดำรงชีพ 4 ประการ คือ

1) การรวมกลุ่มและสร้างเครือข่าย เป็นการสานต่อองค์กรที่มีอยู่เดิมของชุมชน แต่เป็นองค์กรเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการ เมื่อวิกฤตอ่าวบ้านดอนเริ่มเกิดขึ้นทำให้เกิดความร่วมมือกันของเครือข่ายเพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับภาคีภาคส่วนต่าง ๆ

2) การสร้างความหลากหลายของทางเลือกในการประกอบอาชีพ เช่น การหางานทำในเมือง รับจ้างทั่วไป

3) การพัฒนาความรู้ของชุมชนประมงในด้านการวิจัยเพื่อนำไปสู่การสร้างทางเลือกทางอาชีพ และเสริมสร้างความรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอาชีพ และเป็นการจัดการทรัพยากรประมงที่กินได้

4) การจัดการทรัพยากรร่วม ซึ่งเป็นความร่วมมือกันในการทำงานระหว่างภาคประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐ โดยภาคประชาชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้หญิงทั้งในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากร และการร่วมตัดสินใจในการทำงานของชุมชน เป็นส่วนที่สามารถสนับสนุนการทำงานได้เป็นอย่างดี ความพยายามของกลุ่มผู้หญิงในการสร้างสวัสดิการฐานชุมชนขึ้นมาเพื่อสร้างหลักประกันในการดำรงชีพตนเอง เช่น การสร้างกองทุนปรับเปลี่ยนเครื่องมือประมง การทำธนาคารปูม้า และการสร้างกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยว มีการทำงานลักษณะเครือข่ายที่เรียกว่า “เครือข่ายอ่าวบ้านดอน”

บทที่ 10

ข้อเสนอการจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำที่ลบลภัยสัตว์น้ำวัยอ่อนแบบมีส่วนร่วม

การศึกษาด้านบริบทพื้นที่และสถานะสังคมเศรษฐกิจชุมชนชายฝั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานี: การจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำกรณิพุม้าในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ทำให้คณะวิจัยเห็นสถานการณ์ภาพรวมการประมง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประมงที่เกี่ยวข้องกับพุม้าในพื้นที่อ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เห็นถึงศักยภาพของพื้นที่ศักยภาพขององค์กรและชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน รวมถึงการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในการจัดการทรัพยากร ตลอดจนการนำเอาภูมิปัญญามาประยุกต์รวมกับงานวิชาการที่ได้สนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ อันนำไปสู่การจัดการทรัพยากรประมงและทรัพยากรทะเลและชายฝั่งบนฐานระบบนิเวศ

10.1 ข้อเสนอเชิงหลักการ

การจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำกรณิพุม้าในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จะต้องตั้งอยู่บนฐานคิดและหลักการดำเนินงานที่สอดคล้องกับไปทั้งระบบนิเวศในพื้นที่ กรอบนโยบายและกฎหมายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

10.1.1 การบริหารจัดการทรัพยากรประมงบนฐานระบบนิเวศ เป็นการบูรณาการองค์ความรู้ด้านระบบนิเวศเข้ากับการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ และตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้ใช้ประโยชน์จากทะเลและทรัพยากรชายฝั่ง โดยต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของระบบนิเวศที่มีความสัมพันธ์ในลักษณะที่เกื้อกูลและพึ่งพาอาศัยกัน หากทำให้ระบบนิเวศขาดความสมดุลก็จะทำให้ ระบบวิถีชีวิตของผู้คนที่พึ่งพาระบบนิเวศต้องสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจและที่ส่งนำไปสู่ปัญหาสังคมได้ ด้วยเหตุนี้ การจัดการเชิงระบบนิเวศจึงรวมมิติการจัดการที่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน คือการสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

10.1.2 การใช้ความรู้และนวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ทรัพยากรพุม้ามีคุณค่าทางเศรษฐกิจ เพราะเป็นสินค้าที่มีความต้องการสูงทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังนั้นการเร่งแก้ไขปัญห ปริมาณพุม้าตามธรรมชาติที่ลดลงจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการศึกษาวิจัยและพัฒนา ร่วมกับชุมชนประมงและองค์กรท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ เพื่อพัฒนารูปแบบการฟื้นฟูพุม้าตามธรรมชาติ โดยใช้ความรู้ร่วมระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่บูรณาการเข้ากับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการผลิตพุม้าตามธรรมชาติ และการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน

10.1.3 การใช้ข้อมูลเพื่อติดตามและประเมินสถานภาพทรัพยากรพุม้า ในอดีตที่ผ่านมา การลดลงของทรัพยากรพุม้าเกิดขึ้นจากการจับที่เกิดศักยภาพที่ธรรมชาติจะเกิดทดแทนได้ และ เครื่องมือที่ชาวประมงใช้จับพุม้ามีประสิทธิภาพสูงขึ้น กฎหมายและข้อบังคับเกี่ยวกับการอนุรักษ์ปูทะเลที่มีอยู่ล้าสมัย และไม่มีประสิทธิภาพในการใช้บังคับในทางปฏิบัติ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องพัฒนาระบบติดตามความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรพุม้า และกำหนดมาตรการเฉพาะสำหรับพื้นที่ที่เป็นแหล่งพุม้าที่สำคัญของประเทศ และแนวทางภาพรวมของการจัดการประมง และแนวทางเฉพาะสำหรับการจัดการพุม้าในทะเลไทย

10.2 ข้อเสนอเชิงมาตรการ

10.2.1 มาตรการทางกฎหมาย กฎหมาย ระเบียบ และประกาศ เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้ในการกำกับดูแลทรัพยากรปูม้าไม่ให้ถูกคุกคามจากการทำประมงที่ไม่รับผิดชอบจากชาวประมงพื้นบ้าน ด้วยเหตุนี้ การปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันจึงเป็นสิ่งสำคัญ จะเห็นได้ว่ามาตรการทางกฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรปูม้าค่อนข้างล่าช้าและไม่ทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ และควรจะมีการมาตรการเฉพาะสำหรับแต่ละพื้นที่เพราะบริบทพื้นที่หรือระบบนิเวศของแต่ละจังหวัดแตกต่างกันไป ดังนั้นการใช้กลไกคณะกรรมการประมงประจำจังหวัดจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นการออกประกาศต่างๆ ที่นำไปสู่การจัดการปูม้าที่ยั่งยืน

10.2.2 มาตรการทางสังคม กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ ต่างเป็นเครื่องมือที่ทำให้เห็นภาพรวมของการจัดการทรัพยากรประมงและชายฝั่ง แต่บางกรณีอาจจะนำมาสู่ความขัดแย้งในบางพื้นที่ได้ ดังนั้น อาจจะต้องมีมาตรการทางสังคมร่วมเพื่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการทำงาน และเป็นลดความขัดแย้งในแต่ละพื้นที่ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน มาร่วมกันกำหนดทิศทางการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งในภาพรวม ก่อนที่จะกำหนดมาตรการเฉพาะสำหรับการจัดการปูม้า ทั้งนี้เพื่อให้เกิดเป้าหมายร่วมกันที่จะนำไปสู่ปฏิบัติการจริงของแต่ละพื้นที่

10.3 ข้อเสนอเชิงพื้นที่: อ่าวบ้านดอน

10.3.1 การฟื้นฟูและอนุรักษ์อ่าวบ้านดอน การที่ทรัพยากรปูม้าจะเพิ่มปริมาณขึ้น ไม่ใช่เพียงแค่การจัดทำธนาคารปูม้า แต่สิ่งที่จะต้องดำเนินการควบคู่กันคือการอนุรักษ์และฟื้นฟูอ่าวบ้านดอนให้มีระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์ มีป่าชายเลนที่สามารถทำหน้าที่เป็นแปลงอนุบาลและแหล่งหลบภัยตามธรรมชาติของสัตว์น้ำวัยอ่อน และเป็นแหล่งกรอกของเสียไม่ให้ไหลลงสู่อ่าวบ้านดอน ขณะเดียวกันชาวประมงหากต้องการให้มีปูม้าจำนวนมากก็ควรมีวิธีการในการอนุรักษ์ทรัพยากรปูม้าและสัตว์น้ำชนิดอื่น รวมทั้งหามาตรการในการป้องกันเพื่อหาจุดสมดุลในการทำการประมง โดยหน่วยงานของรัฐควรเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่ม เช่น การเสริมสร้างชุมชนประมงเข้มแข็ง การรวมกลุ่มกันของชาวประมงในการกำหนดมาตรการป้องกันและช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรปูม้าในชุมชน

10.3.2 การจัดการเชิงพื้นที่ในอ่าวบ้านดอน การประมงในอ่าวบ้านดอนมีความหลากหลายและประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่ใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกัน ดังนั้นการต้องให้ความสำคัญกับมิติการทำงานที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม เช่น ได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยน การรับรู้ ได้นำไปสู่การยกระดับของกิจกรรมที่การอนุรักษ์ฟื้นฟู การแก้ไขปัญหา กติกา ข้อกำหนด สู่การเอื้อประโยชน์ต่อการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งที่เชื่อมโยงเข้ากับความมั่นคงด้านอาหารและความมั่นคงด้านอาชีพของชุมชนประมงรอบอ่าวบ้านดอน รวมทั้งการปรับเปลี่ยนกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งที่สะท้อนถึงความเป็นประชาธิปไตยในลักษณะที่เป็นข้อตกลงร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากร ซึ่งมีลักษณะเฉพาะไปตามทรัพยากรแต่ละประเภท

10.3.3 การให้คุณค่าและการพัฒนาอาชีพอย่างเท่าเทียม เป็นการใช้แนวคิดเศรษฐศาสตร์เข้ามาเป็นเครื่องมือหนึ่งในการบริหารจัดการทรัพยากรในอ่าวบ้านดอน โดยใช้แนวคิดเศรษฐศาสตร์ที่อิงกับฐานเศรษฐกิจชุมชน ที่ไม่ได้เน้นเพียงรายได้เพียงอย่างเดียว แต่เน้นการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมให้กับคนทุกกลุ่มที่ใช้อ่าวบ้านดอนเป็นฐานอาชีพ ทั้งนี้เพราะอ่าวบ้านดอนมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยว และแหล่งวัฒนธรรมที่สามารถสร้างงานสร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้กับผู้ครอบอ่าวบ้านดอนได้ ดังนั้น หากมีการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนจะสามารถทำให้อ่าวบ้านดอนกลายเป็นแหล่งอาชีพที่ยั่งยืน และนำไปสู่ความมั่นคงของชีวิต และตอบโจทย์การพัฒนาที่ยั่งยืนโดยตรง

บรรณานุกรม

- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. 2561. ข้อมูลทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดสุราษฎร์ธานี. กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. หน้า 139. แหล่งที่มา <https://dmcrth.dmcr.go.th/attachment/dw/download.php?WP=rUqjMT04qmAZG22DM7y04TyerPMjAT0kqmqZZz1CM5O0hJatrTDo7o3Q> 19 ตุลาคม 2563.
- กรมประมง. 2560. ยุทธศาสตร์กรมประมง พ.ศ. 2560 – 2564. กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 74 หน้าแหล่งที่มา https://www4.fisheries.go.th/local/pic_activities/202004301012271_pic.pdf 18 ตุลาคม 2563.
- กรมประมง. 2562. จำนวนเครื่องมือประมงทะเลที่จดทะเบียนกับกรมประมง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2562. (ไฟล์ข้อมูล). กรมประมง.
- กรมประมง. 2562. จำนวนชาวประมงทะเลพื้นบ้านที่จดทะเบียนกับกรมประมง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2562. (ไฟล์ข้อมูล). กรมประมง.
- กรมประมง. 2563. แผนที่พื้นที่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำควบคุมประเภทการเพาะเลี้ยงหอยทะเล. กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. แหล่งที่มา <https://www.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=a7d3acc7f31c4044bb33c1095790ae4f1> 18 ตุลาคม 2563.
- กรมอุตุนิยมวิทยา. 256. ภูมิอากาศจังหวัดสุราษฎร์ธานี. ศูนย์ภูมิอากาศ กองพัฒนาอุตุนิยมวิทยา. 3 หน้า. แหล่งที่มา <http://climate.tmd.go.th/data/province/ตั้งตั้งตะวันออก/ภูมิอากาศสุราษฎร์ธานี.pdf> 18 ตุลาคม 2563.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดห้ามใช้เครื่องมือทำการประมงบางชนิดทำการประมงในฤดูปลาแม่ไข่ วางไข่ และเลี้ยงตัวในวัยอ่อนในที่จับสัตว์น้ำบางส่วนของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และสุราษฎร์ธานี ภายในระยะเวลาที่กำหนด เล่ม 134 ตอนพิเศษ 43 ง (ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2560). แหล่งที่มา <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/E/043/14.PDF> 19 ตุลาคม 2563.
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. มปป. แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2560-2579. 45 หน้า. แหล่งที่มา <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER15/DRAWER056/GENERAL/DATA0000/00000159.PDF> 19 ตุลาคม 2563.

- กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง. 2556. สถิติปริมาณและมูลค่าสัตว์น้ำเค็มขึ้นท่ารายจังหวัด ประจำปี 2556. เอกสารฉบับที่ 11/2558 กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง, กรมประมง, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 34 หน้า แหล่งข้อมูล https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20200714140908_1_file.pdf 20 สิงหาคม 2563.
- กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง. 2557. สถิติปริมาณและมูลค่าสัตว์น้ำเค็มขึ้นท่ารายจังหวัด ประจำปี 2561. เอกสารฉบับที่ 10/2559 กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง, กรมประมง, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 34 หน้า แหล่งข้อมูล <https://www.fisheries.go.th/strategy-stat/document-public> 10 เมษายน 2562
- กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง. 2558. สถิติปริมาณและมูลค่าสัตว์น้ำเค็มขึ้นท่ารายจังหวัด ประจำปี 2558. เอกสารฉบับที่ 10/2560 กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง, กรมประมง, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 34 หน้า แหล่งข้อมูล https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20200714141000_1_file.pdf 20 สิงหาคม 2562
- กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง. 2559. สถิติปริมาณและมูลค่าสัตว์น้ำเค็มขึ้นท่ารายจังหวัดประจำปี 2559. เอกสารฉบับที่ 10/2561 กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง, กรมประมง, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 33 หน้า แหล่งข้อมูล https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20200714141018_1_file.pdf 20 สิงหาคม 2562
- กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง. 2560. สถิติปริมาณและมูลค่าสัตว์น้ำเค็มขึ้นท่ารายจังหวัด ประจำปี 2560. เอกสารฉบับที่ 1/2562 กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง, กรมประมง, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 33 หน้า แหล่งข้อมูล https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20200811084705_new.pdf 20 สิงหาคม 2563.
- กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง. 2561. สถิติปริมาณและมูลค่าสัตว์น้ำเค็มขึ้นท่ารายจังหวัด ประจำปี 2561. เอกสารฉบับที่ 7/2562 กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง, กรมประมง, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 92 หน้า แหล่งข้อมูล https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20200811084736_new.pdf 20 สิงหาคม 2563.
- กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง. 2562. ปริมาณการจับสัตว์น้ำเค็มจากการทำประมงพาณิชย์ ประจำปี 2562. เอกสารฉบับที่ 5/2563 กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง, กรมประมง, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 191 หน้า แหล่งที่มา https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20200731160737_new.pdf 10 เมษายน 2562.

- กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง. 2556. ผลผลิตหมู่บ้านประมงทะเล ปี 2556.เอกสารฉบับที่ 8/2558
กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง, กรมประมง, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 106 หน้า.
แหล่งข้อมูล https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20200714141741_1_file.pdf
วันที่ 20 สิงหาคม 2563.
- กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง. 2557. ผลผลิตหมู่บ้านประมงทะเล ปี 2557.เอกสารฉบับที่ 4/2559
กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง, กรมประมง, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 106 หน้า.
แหล่งข้อมูล https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20200714141806_1_file.pdf
วันที่ 20 สิงหาคม 2563.
- กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง. 2558. ผลผลิตหมู่บ้านประมงทะเล ปี 2558.เอกสารฉบับที่ 1/2560
กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง, กรมประมง, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 106 หน้า.
แหล่งข้อมูล https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20200714141826_1_file.pdf
วันที่ 20 สิงหาคม 2563.
- กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง. 2559. สถิติปริมาณการจับสัตว์น้ำจากการทำประมงพื้นบ้าน ปี 2559.
เอกสารฉบับที่ 1/2561. กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง, กรมประมง, กระทรวงเกษตร
และสหกรณ์. 139 หน้า. แหล่งข้อมูล [https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/
20200714141844_1_file.pdf](https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20200714141844_1_file.pdf) วันที่ 20 สิงหาคม 2563.
- กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง. 2560. สถิติปริมาณการจับสัตว์น้ำจากการทำประมงพื้นบ้าน ปี 2560.
เอกสารฉบับที่ 13/2561. กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง, กรมประมง, กระทรวง
เกษตรและสหกรณ์. 145 หน้า. แหล่งข้อมูล [https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/
20200714141902_1_file.pdf](https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20200714141902_1_file.pdf) วันที่ 23 สิงหาคม 2563.
- กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง. 2561. สถิติปริมาณการจับสัตว์น้ำจากการทำประมงพื้นบ้าน ปี 2561.
เอกสารฉบับที่ 6/2562. กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง, กรมประมง, กระทรวง
เกษตรและสหกรณ์. 120 หน้า. แหล่งข้อมูล [https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/
20200714141925_1_file.pdf](https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20200714141925_1_file.pdf) วันที่ 23 สิงหาคม 2563.
- กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง. 2561. สถิติปริมาณการจับสัตว์น้ำจากการทำประมงพื้นบ้าน ปี 2561.
เอกสารฉบับที่ 6/2562. กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง, กรมประมง, กระทรวงเกษตร
และสหกรณ์. 120 หน้า. แหล่งข้อมูล [https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/
20200714141925_1_file.pdf](https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20200714141925_1_file.pdf) วันที่ 23 สิงหาคม 2563.

กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง. 2562. สถิติปริมาณและมูลค่าสัตว์น้ำเค็มขึ้นท่ารายจังหวัด ประจำปี

2562. เอกสารฉบับที่ 8/2563 กองนโยบายและยุทธศาสตร์พัฒนาการประมง, กรมประมง, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 87 หน้า แหล่งข้อมูล https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20200731160737_new.pdf

คณะกรรมการประมงประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี. 2563. ประกาศคณะกรรมการประมงประจำจังหวัดสุราษฎร์ธานี เรื่อง กำหนดเครื่องมือทำการประมง วิธีการทำการประมง และพื้นที่ทำการประมง ที่ห้ามใช้ทำการประมงในที่จับสัตว์น้ำบางพื้นที่ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562. เล่ม 137 ตอนพิเศษ 5 ง (ลงวันที่ 7 มกราคม 2563). แหล่งที่มา http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2563/E/005/T_0034.PDF 19 ตุลาคม 2563.

คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ วุฒิสภา. 2563. รายงานการพิจารณาศึกษาติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเด็นการปฏิรูปที่ 6: การบริหารจัดการการประมงทะเล. สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา 57 หน้า แหล่งที่มา https://www.senate.go.th/document/Ext23710/23710226_0002.PDF 18 ตุลาคม 2563.

จรินทร์ เฉยเชยชมและคณะ 2550. การจัดการทรัพยากรชายฝั่ง โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำในอ่าวพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี.[ม.ป.พ.]:[ม.ป.ท.]

ชนัญชิตา ทิพย์ญาณ. 2560. การพัฒนารูปแบบการจัดการประมงร่วมของชุมชนประมงในพื้นที่อ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เดชวินิตย์ ศรีพิณ. 2557. ผลงานสร้างสรรค์ ชุมวิถีชีวิตบนอ่าวบ้านดอน ในรูปแบบผลงานจิตรกรรม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 8 (1): 53-69

บำเพ็ญ เขียวหวาน และคณะ. 2554. การสังเคราะห์องค์ความรู้การจัดการทรัพยากรชายฝั่งภาคใต้. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). 458 หน้า.

บุญศรี จันทร์กลับและจินตนิย์ รุ่งชื่อ. 2561. โครงการการศึกษาภาวะเศรษฐกิจสังคมของชุมชนประมงปูม้าและการวิเคราะห์โซ่ปุม้าในพื้นที่อ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. สนับสนุนโดย สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร องค์การมหาชน (สวก.). 166 หน้า. แหล่งที่มา (<http://online.anyflip.com/swuuj/call/mobile/index.html>) 18 ตุลาคม 2563.

ประเดิม อุทธยานมณี (2557). คุณภาพน้ำและแพลงก์ตอนที่บริเวณปากแม่น้ำ อ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี, ศูนย์วิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอ่าวไทยตอนกลาง.แหล่งที่มา <https://www.dmcr.go.th/detailAll/16546/pc/2> 16 ตุลาคม 2563.

ประวีณ จุลภักดี. 2559. มูลค่าการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชายฝั่งประมงพื้นบ้านอ่าวบ้านดอน. สุราษฎร์ธานี: มูลนิธิป่า - ทะเลเพื่อชีวิต.

- เพ็ญญา สนวนทอง และโอฬาร ถิ่นบางเตียว. 2562. นิเวศวิทยาการเมืองของการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเล
อ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา. 7 (2): 101 - 130.
- มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. 2550. โครงการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง: รายงานฉบับสมบูรณ์การวางแผนการ
จัดการอ่าวบ้านดอนและเกาะนอกชายฝั่ง: การวิเคราะห์และวินิจฉัยระบบชายฝั่ง. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
272 หน้า. แหล่งที่มา [http://58.82.155.201/chm-thaiNew/chm/MarineBio/Paper/BOOK/
Ban%20Don%20Bay%20_Report\(Thai\).pdf](http://58.82.155.201/chm-thaiNew/chm/MarineBio/Paper/BOOK/Ban%20Don%20Bay%20_Report(Thai).pdf) 18 ตุลาคม 2563.
- มูลนิธิป่าทะเล เพื่อชีวิต. 2558. เอกสารการเก็บข้อมูลทรัพยากรชุมชนประมงชายฝั่ง. [ม.ป.ท.: ม.ป.พ.].
- วรรณภา กุมารจันทร์ และวัฒนา รัตนพรหม. 2556. สถานะสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้ประกอบ
อาชีพประมงชายฝั่งอ่าวบ้านดอน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์. 2563. เกษตร สิ่งแวดล้อม กระทรวงเกษตรฯประกาศปิดอ่าวไทย 15 กุมภาพันธ์
- 15 พฤษภาคม 2563 นี้ ในเขตพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี 14 ก.พ. 2563
แหล่งที่มา <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG200214224744785> 19 ตุลาคม 2563.
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2562. ข้อมูลพื้นฐานด้านเกษตรและสหกรณ์ จังหวัด
สุราษฎร์ธานี ปี 2561. 167 หน้า. แหล่งที่มา ([https://www.opsmoac.go.th/suratthani-dwl-
files-411591791865](https://www.opsmoac.go.th/suratthani-dwl-files-411591791865)). 14 ตุลาคม 2563.
- สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. 2542. รายงานการประชุมเพื่อจัดสถานภาพทรัพยากรชีวภาพของ
ประเทศไทย. กรุงเทพฯ, สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม.
- สำนักงานประมงจังหวัดตราด. 2563. ข้อมูลการยื่นขอหนังสือรับรองการจดทะเบียนเรือประมงไทยสำหรับ
เรือประมงพื้นบ้านต่ำกว่า 10 ตันกรอส ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี. 1 หน้า แหล่งข้อมูล
https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/20200213141251_1_file.pdf 13
ตุลาคม 2563
- สำนักงานประมงจังหวัดสุราษฎร์ธานี. 2556. ข้อมูลด้านการประมง ข้อมูลพื้นที่การเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งและปลา
ในกระชัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี 2552. แหล่งที่มา <http://www.fisheries.go.th> ค้นเมื่อ 20
เมษายน 2557.
- สำนักงานสถิติจังหวัด, 2561. รายงานสถิติจังหวัดสุราษฎร์ธานี 2561. 237 หน้า. แหล่งที่มา :
http://surat.nso.go.th/images/attachments/article/342/Provincial_Statistical_Report2018.pdf
14 ตุลาคม 2563.
- สำนักงานสถิติจังหวัด, 2562. รายงานสถิติจังหวัดสุราษฎร์ธานี 2562. 236 หน้า. แหล่งที่มา :
http://surat.nso.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=342&Itemid=507
14 ตุลาคม 2563.

- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2561. จำนวนประชากรระดับตำบล. 2562 แหล่งข้อมูล https://stat.bora.dopa.go.th/new_stat/webPage/statByYear.php 16 ตุลาคม 2563.
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. 2561. จำนวนประชากร. แหล่งที่มา https://stat.bora.dopa.go.th/new_stat/webPage/statByYear.php 20 ธันวาคม 2562.
- สุดารัตน์ นิลราช, กัญญารัตน์ งามเจริญ, ธนิษฐา ทรรพนันท์ และอมรศักดิ์ สวัสดิ์. 2562. ชีววิทยาและการประมงปูม้าในประเทศไทย. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. 21 (ที่ 1): 117 – 127
- อาชญาสิทธิ์ ศรีสุวรรณ. 2559. บทความพิเศษมหายอ่าวบ้านดอนในนิราศเกาะแก้วกัลกัตตา. วารสารกิ่งวิชาการ. 37 (2): 31-35.
- Sawudee, A (2011). Fishing Status and Management Proposal in Bandon Bay, Suratthani Province, Thailand. *Walailak Journal of Science and Technology (WJST)*, 7 (2), 89-101. Retrieved from <http://wjst.wu.ac.th/index.php/wjst/article/view/33>

สัมภาษณ์เชิงลึก

- กนกวรรณ ชาญณรงค์ (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- คำนึ่ง สังคร (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- จันทร์จิรา เสืออินโท (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- จารุณี คงเอียด (2563). สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม.
- จินตนา หมื่นศิริ (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- จีรุธ นิตร์สิทธิใหม่ (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- จวีพร อ่วมใจบุญ (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- จู่ไร คงเอียด (2563). สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม.
- แอลบ เทียนจิว (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- ดวงทอง บุตรถาวร (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- ถาวร แซ่ฮ่วย (2563). สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม.
- ธเรศ กันนา (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- บุญอยู่ แซ่เอี้ย (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- ประชา ไชยานศกุล (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- ประพจน์ นามไทย (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- ปรีชา สังข์คร (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- เปรมิตา เล็กวงศ์ (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- พ่ายพ์ แซ่หลี่ (2563). สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม.
- พิรมย์ แก้วกัณรัตน์ (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- พิสิทธิ์ นาคมณี (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- ภาวินีย์ แอบมณี (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- ภูชัย สังข์คร (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- มนัส ยิ้มย่อง (2563). สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม.
- มะลิ เขตอนัน (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- มานพ แจ่มสุข (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- ยมนา เนตรตรงวงศ์ (2563). สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม.
- ลัดดา แซ่หลี่ (2563). สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม.
- ลาวัล เนตรตรงวงศ์ (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.

- วรารักษ์ ทองเปลว (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- วราศรี บุรณากุล (2563). สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม.
- วิมล สมนาม (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- วิโรจน์ แก้วสมุย (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- วิไลพร สวัสดิ์นาค (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- ศรี จิตเมตไตร (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- สนิส พรหมศักดิ์ (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- สมบัติ พงสุข (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- สำออง แจ่มสุริยา (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- สำอองค์ จันทอง (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- สินสมุทร แซ่อู่ย (2563). สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม.
- สุวิท ขาวเต็มดี (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- เสาวนีย์ สุขคง (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- โสภิต ปอแย๊ะ (2563). สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม.
- อภิขยา บุรณากุล (2563). สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม.
- อมรรัตน์ เบ้าสองสี (2563). สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม.
- อรอุมา แซ่อู่ย (2563). สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม.
- อารี ชุมคต (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- อารีย์ ทองสุข (2563). สัมภาษณ์, 7 สิงหาคม.
- อำภา สรรพพากร (2563). สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม.
- อุไร นุตสุธรรม (2563). สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม.